

Minorum State Library
12558

DATE LABEL

MIZORAM STATE LIBRARY

The book taken from the Library is to be returned within **7 days**, A fine will be charged under the rules of the Library for each day the book is kept beyond that time.

Date of issue	Due Date	Date of Issue	Due Date

N B. :- Book lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced by the borrower.

MIZORAM X-RAY

(MIZORAM THLIRNA)

ZIAKTU: T. Nghakliana
Lunglei Venglai

First Edition 1988

Copy Rights Reserved

MIZORAM X-RAY

(MIZORAM THLIRNA)

Mizoram State Library
12558

1 10000 1000 1000 1000 1000 1000

*"Parin vul zel ang che Zoram nuam
Hmangaih par leh tlawmngaih rimtui inbel la,
I sakhming thang rawh se Khuavelan"*

ZIAKTU:

Nghakhtana	
State Library Mizoram, Aizawl	
Accession	280 91
Date of receipt	14/8/84
Supplier	Synov
First Edition	1988
Price	25/-

Copy Rights Reserved

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc No 12558
Acc by _____
Class.by Delipam
Cata by H. S. L.
Sub Heading by _____
Transcribed by _____
Location No _____

MIZORAM X-RAY

(Mizoram Thlirna)

T H U H M A H R U A I

A bu hming aţang ngawt pawh hian a chh nga thu awm chu belsej d n engemaw chen chhiartuten neihsa theih a ni  wm e. Pathian n kan ram leh hnam min hrangaih a, min enkawlin min hruai  hin a. Chumi avang chuan kawng tam takah kan  hang chakin a san pawh kan s ng s wt hl  a ni. Chutih lai reng chuan kan awmd n leh khawsak d n hian l wmna lam aiin bualna leh lungngaihna kawngah min hruail t leh  hin zawng a nih hi. T nlai te pawh hian kan nihna dik tak hi inbihch an ngam a har ta hl  mai. Pawn ang taka han th ir a  ha z l anga kan lan lai hian chh ngril lamah chuan kan chhe nasa hl  thung si a ni.

Chuv ngin h  lehkhabu tawi t  hi kan Zoram awmd n leh kan nihna dik tak kan inhmuhchhuah theih belseina av nga buatsaih a ni a. A famkim n a dik vek lovang tih chu th l Chiang sa a ni. Duh-thawh luat av nga thu uar lutuk pawh a awm ngei ang. Amaherawhchu chu lam ngawt th ir lova a dik leh  ha awm chhun te min lo chh  tpui a, mahni lam inenfi h  heuh z wk t rin chhiartu zawng zawng-te ka s wm duh a ni.

Kohhran dinhmun lam th lengin kan han hm  tel vek lo thei lova, hemi chungch ngah pawh a chhuan he z wnga min lo l ksak lo hr m t rin Hruaitute pawh ka ng n ng  l duh a ni, Keimahni

mimal theuh hi kan Pathian nena kan inkâr fel leh fel loh inbih chung zel a, kan ram leh hnam kaldân hi ngun taka kan thlir a pawimawh takzet tawh a ni. Thu dik lo kan lo sawl palh a nih pawhin sawl-sel mai lova thudik zawk min hrilh tûrin chhiartute ka ngên a. Thînlung tih takzeta kan ram leh hnam mamawh hmuchhuak ngêi tûrin ka inngên theuh bawh a ni.

Dated Lunglei,
The 12th March, 1988.

T. NGHAKLIANA
LUNGLEI VENGLAI

T H L I R P U I N A

He MIZORAM X-RAY bu hi ngun takin ka chhiar a, Mizo hnam tana ro tling leh thangthar zêlte tân pawha hlutna kiam chuang lo tur lehkhabu tha tak niin ka hria a ni. Keima mimal ngaih dân leh lo thlir ve dân nen pawh a in thuhmun hle a, ka lo sawi ve

fo thîn thu a ni nghe nghe a. Chuvâng tak pawh chuan ka tawmpuiin ka ngaihlu leh zual a ni.

Tun hmalam kum 50 chhung khan Mizoram kal dân leh danglam chhoh dân hi ngun takin ka lo thlir ve thîn a. He lehkhabu hian heng ang thil-te hi a sawi Chiang êm êm a. Kan ram leh hnam siam thatna atân pawha lehkhabu tangkai tak niin ka hria a ni.

A ziaktu Pu T. Nghakliana hi ka thian tha tak a ni a, hetiang lehkhabu tha leh hlu a lo ziaak thei hi ka lawmpui êm êm a, fakawm hle pawhin ka hria a ni. Kan ram leh hnam dinchhuahna atân hmanraw tangkai tak a nih ka beisei a, a ziaktu tum dan tihlawhtling ngei turin mi zawng zawngin thinlung taka an chhiar ka duh tak meuh a ni.

He lehkhabu hi Pathianin malsawm rawh se.

(Padma Shri J. BUANA)
Chandmay Veng, Lunglei.

MIZORAM X-RAY

A CHHUNGA THU AWMTE

1. A ZIAKTU THUHMAHRUAI

BUNG 1	Phêk
1. BEISEINA NEN AW?	1—6
2. RAM LEH HNAM	6—13
3. HNAM LUNGPHUM	14—20

BUNG 2	
1. POLITICS	21—59
2. ECONOMICS	59—97
3. SAKHUA	98—116

BUNG 3	
1. KHAWTLANG NUN	116—152
2. STATE CAPITAL	152—172

BUNG 4	
1. THABA SUT TUR KAN NEI	173—181
2. ENGTINNGE KAN CHHAN VE DAWN	181—192

MIZORAM X - RAY

(MIZORAM THIRNA)

BUNG 1

1. BEISEINA NEN AW?

Slamtu'n mìn lo dindân rênga kan mihring nun chhângrił ze pêng hrang hrang zingah hian hmalama hun tha zâwk awm tûr leh lo thleng tûra beiseina leh thirna neih hi a pawimawh ber pâwl a ni âwm e. He khawvêla kan awm chhûng hi chuan hê hmalam beiseina hian mi tîn nun hi a luah hneh êm êm thei h mai. Nauparg nikhaw bre rual kan lo nih ațanga khawvêl kan chhuahsan leh ni thlenga kan nun kbalh kalu a ni a, kan chevêl zawng zawng pawh kalhrualtu a ni. Mi té ber leh jian ber, mi rethei ber leh hausa berte pawhin hê beiseina hi inang pân kan nei theuh mai. Mi chhumchhia ve tê tê pawhin kan retheihna leh harsatna kian hun beisein chhel takin kan tuar fan fan thin a, kan hmalama hun tha zâwk leh nunkhaw nawmna lo thleng ngei tûra kan beisei tepawh chu dawhthei takin kan ngah fan fan thin a ni. Kan damchhûng lun atana hê hmalam beiseina hlutzia hi thu maia sawlfiah phak pawh a ni lo.

Amaherawhchu hmalam beiseina pawh nei hlei-thei tawh lo khawpa bejdawnnaa mi kan lo khah erawh chuan khawvêl hi kan tân chuan aruaka then-vêl ang lek a lo ni tawh thin a, kan nun ngei pawh chu nun khawro leh nun kawngbo a lo chang thin a ni. Hmalam beiseina rêng nei thei tawh lo khawpa

mi beidawnge aia khawngaihthlak reng he khawvel-ah hian mi an awm lo. Hetiang mite dinhmun rap-thlakzia hi sawin a siak lova, mahni ngeina tawng ve chiah loh pheh chuan hriatthiam phak chi pawh a ni ve lo. Chuvangla beidawna hi mihringte hmelma hlauhawm ber a ni a, mihring tling lova min siamtu leh damlai Hremhmuna min hnukliam thintu thil hlauhawm tawp a tling a ni.

Mi mal nun atangin i han chhut chhuak dawn teh ang. Italy mi Christopher Columbus-a chu mi thiam chung chuang a ni hran lova, mahse hmalam thlirna nghet tak nei mi a ni thung. Khawvel hi a mum a ni tih an finfiah tak hnu khan ngaihtuahna mak tak a lo nei ta a. Chusianga lei hi a mum a nih chuan India ram, chutih laia ram hausa tak leh Europe khawmual pul nena insumdawn tawn nasa tak chu khawthlang lam Atlantic Tuipui kal tlanga thlen theih niin a ring ta tlat mai a. Hun rei tak mai midangte rin tir ve turin a bei a, kal pui atan a sawm baw a, mahse tuman an tuipui lem lo. Rei tak a beih hnu chuan amah pawh a lo rethei ta hle a. Mahse a beisel phak lohvin Spain Lalnu Isabela chuan lawng pathum a pe a, a tawpah chuan Lung In tang leh a thian tlemte te nen chuan Atlantic tupul zauvah chuan khawthlang lam atang-a India thien tum chuan an in khalh chhuak ta nge nge a ni. Hei hi A.D. 1492 kum daah tawhah khan a ni.

Harsatna namien lo leh hlauhawm tam tak kal tangio ni tam fe chu an han kal a, mahse an bei-

sei ang ngawt chuan an thleng ta mai lo. A lo rei deuhvah pheih chuan a hote bei chu alo dawng tan ta a, vauna nasa tak nen an hotupa chu kirpui atan an va nawr ta nghe nghe a ni. Chuti chung pawh chuan mi tum ruh Columbus-a chuan, 'Hma lam panin kar zel rawh u' tijn a lo la chhang ngam ta fan a ni. Columbus-a beiseina nung avang chauh chuan an kal leh ta zel a, a tawp a tawpah chuan khawmualpui thar America chu an zuk hmuchhuak ta ruau mai a. Columbus-a chuan chawimawlna sang tak leh hmingthanna ropui tak chu a lo chang ta a, vawlin thleng pawh hian a hming a dai thei ta lova, a lakah chuan khawvel hian bat nasa tak a lo nei kumkhua ta a ni, Hma lam beiseina nung neih chu a va ropui tehlul em!

Nimahsela famkim lohna khawvelah zawng thil a lo inher danglam nasa thei hle mai le. Chuti tak mia mi hmingthang leh ropui Columbus-a pawh chuan hmelma leh itsiktu a lo nei tan ta pang mai a, chungho hekna leh phlarvelna avang chuan a hming thatna zawng zawngte pawh chu a lo chuai chawpchih leh ta mai a. A tawpah pheih chuan mi sual angin a va hmuhchhuah ram atang ngei chuan thirkhaidiat leh kawlpui bun chung a kah hawn a ni ta nghe nghe a; A hmalam beiseina la awm chhun zawng zawngte pawh chu beldawna chuan a rawn lahlau zo ta vek a, a damchhung hun la awm zawng zawng chu a khawh chingpensak zo ta vek a ni. Dik tak chuan misual ang tak taka bremzui zawng a ni ta lo chungin himni hmel reng a hmu tak tak

tawh ngai lo a ni, Chûng a kawl bunte chu he khawvêl lolamzia leh nunchhiatzia hriatchhuah tirtu atan a pindan bangah a khai a, mittui tlâ zawih zawihin a thlir a thlir mai thîn a ni. Columbus-a nunah hian hmalam beiseina nung hlutzia leh beidawna rapthlakzia chu a lang Chiang hle a ni.

Mimal nuna a pawimawhna ai maha nasa hian ram leh hnam pumpui chungchangah pawh hmalam beiseina leh beidawna te hian kori an tu a ni. Ram leh hnamin beiseina a la neih chhung chuan enganga buaina nasa leh harsatna khirikhân pawh tâwk mah sela a zia a la awm thei fan thîn. Amah-erawhchu ram leh hnam hi beidawna khura a liam vaih tawh erawh chuan a damdâwi a awm tak tak tawh thîn lo. Israel fate chu khawvêlah hian harsatna leh tihduhdahna tuar nasa ber hnam an ni a, an tuar ang hi hnamdang te tân tuar khawchhuah ve zawh chi pawh a ni lo. Nimahsela tihduhdahna rapthlakber hnuaia an kûn lai pawhin zâmlo leh huai takin an tuar fan fan thîn a, an hnam tâna Jehova thutiamte chuan an beiseinate a chawhnun sak reng thîn avângin, an beidawng ve mai mai ngai lo. A tâwp atâwpah chuan anmahni ram Israel ngei chu kum 1948 May ni khatah chuan Independence neijn an lo dîachhuak ta nge nge a ni. Chuvângin hmalam beiseina reng nei lo khawp hiala hnam beidawng hi he khawvêlah hian an awm a nih ngai chuan hnam vânduai leh khawngaihthlak ber an ni tak meuh ang.

Chuvângin keini pawhin he hmalam beiseina

nung nei chung ngei hian kan Zoram hi kan thlir a pawimawh ang. He hmalam beiseina hi kan neih chhahng chuan engmah hlauhthawh tur a awm lo rang. Beidawnna khurah kan inkhlahfüt hlauh vang ih efawh chu thil hlauhawm ber a ni kumkhua tawn a ni. Mimal ei leh tar zawnna kawngah leh mipuite hmasawnna kawng kan zawhnaah te hian beiseina nung kan nei nghet tlät zel tur a ni. Pam eh hnam hruaitute pawh hian he hmalam beiseina nei chung ngei hian min hruai tur a ni bawh. Hruaitu beidawnge hian mipuite hi beidawnna ruamah min hruailüt ang tih hi thil hlauhawm tawp a tling a ni. Chutichuan, kan ram leh hnam a borah loh nan te, hmasawnna kawnga ke kan pen dik theihna turte leh ram tungding tak tak tur chuan he hmalam beiseina nung hi kan zavain kan nei hmasa phawt tur a ni.

Amaherawhchu, chuti tak chuan he hmalam beiseina nung hi pawimawh mah sela a inghahna lam a dikin a rintak ngei ngei tur a ni. Hei hi thil pawimawh tawp a ni a, mi tin kan Chiang ngei ngei tur a ni. Thu dik lo leh belchian daw lo thila inghat beiseina chu tawp a tikhhatna leh lungngahna a ni chawh thin. A lungngahna a dik loh chuan kan beiseina a san poh va, kan inpekna a thak zawh poh leh beidawnna a sang ting a, a mi nghawng a na ting mai a ni. Beiseina nun leh nun loh emaw kan awmia engmah a nei chuan thin lo.

Chuvangin he hmalam beiseina kan neih rual

rual hiin a innglahna lam kan belhchian ngah a
 tul a ni. Kan innglahna tûr chu a diin a him
 ngei ngei tûr a ni. Chuti lo chuan Lal Isuan tiau
 vut chung a in sa a sawi ang mai khân atâwpah
 chhiat zakhuana leh borahnaah ram leh hnam hi kan
 tlulût ang tih a hlauhawm êm êm a ni. Mi tin kan
 fmkhur a ngai nachungin hruaitu lam an fmkhur
 nasa leh zual tûr a ni. Ram leh hnam tlûkchhiatna
 chungchah ang hian mipuite aiin mawh an nei sâng
 zawk a ni.

2. RAM LEH HNAM

Ram leh hnam hi kan ti teh chawk a, eng tihna
 chiah nge maw a nih a, engnge maw a awmzia tak
 hi ni le? He khawvêlah hian mihring chu tam hle
 mah ila, kan in ang vek lova, kan chenna leilung
 pawh a thumun vek bawh hek lo. A tlangpuiin
 hnam tin hian chenna bik hmun leh luah chin bik
 ram chu kan nei theuh mai. Ram khat rau rauvah
 pawh chi bik têt têt chenna chin bik ram kan nei
 leh chhâwng theuh bawh. Amaherawhchu hnam
 hrang hrang kan lo din chhuah dân a in ang vek
 lêm lo a ni. Hnam thenkhat chu mihring chhui
 hlat theih ber hun atang tawha vawin thlenga an
 awmna ngaia la awm reng an awm a. Hnam then-
 khat erawhchu hnam daagin a an ram an luahlan sak
 leh chhuhsak te pawh an awm bawh a; hnam ral
 hlen ta vang vang pawh an awm bawh. Hnam
 thenkhat leh thung chu hmun hrang hrang an
 vak kual a, a tâwp a tâwpah awmhmun nghet nei
 in an khawsa thei chauh thin a ni. Keini Mizc

Inahthlak, Chhinlung chhuak hote pawh hi a hnu-hlung bera kan sawite ho ang khi kan ni.

Kan pi leh pûte thurochhih min blanchhawn c'an ang chuan kan thlahtute chu khawchhak lam ram hla tak mai Chhinlung atangin a chi bing têtê in an lo chhuak a. Hnam lian zâwkte kâra khawsa zelin thlanglam an rawn pan zêl a, atâwp atâwpah chuan tuna kan awmna ram, Mizoram tia kan vuah tâkah hian awmhmun nghetin an lo khawsa hlen ta nlin an sawi. Heihi thu dik tak niin tûn hnu zêla chhuitute pawhin an hria a ni. Atir lamah chuan a chi bing têtê-a khawsain khaw hnih khaw thum lek leka inbâwk hrangin inhnai têtê st-ah an lo khawsa thin nin hriat a ni a. Tûna Burma ram chhông Rûn leh Tiau lui inkâra an awm hmalam pheih chu chiang taka chhui theih a ni mang lo. Chutjanga chenna ram nghet leh luah bik chin ram mumal an la neih loh avâng chuan tûnlaia ram leh hnam kan tih thin ang hi chu chutih hun lai chuan kan la nei mumal lo tih a chiang hlê a ni.

Tiau chhak atang chuan thlang an lo tla leh a, tuna Kan awmna ramah hian awmhmun an lo ngheh ta a ni. Hetih hun lai vêl hi chuan an khawsak dân pawh a mumal tawh hlê a, lal tepawh an nei tawh a, Khawtlang inrêlbâwl dân pawh fel tak an nei tawh a ni. Zoram khawpui ding hmasa ber Selesih Sâng sarih an tih fo pawh hian tûn thlengin sawi a la hlawh a, Pu Kawlha hovin lal pasarih an in-finkhâwm tawh a ni. A chi bing têtê pawhin an awm tawh lova, chi tin an inawmpawlh tawh a ni.

A mi lo cheng hmäsa hote chu Khawthlang leh hmär lamah an hriawt tawm zêl a, indona rapthlak leh nasa pui awm lovin kan ram hi an lo luah nghet ta a ni. Kan unau Tiaü rälä la awm Pawih hote nên pawh an indo fo thin a, anni lām rawlräla chet an lo thiam zawk avangin an ngam thin lova, thlanglam an pan zêl dawn lahin Vajho an lo awm baw si a. Tichuan tuna kan awmna ramah hian lo neih tûr remchâng awmna hmun apiangah insuan kualin hnam vâkvai an nih chu a lo reh ta a ni.

Kan lal neih tam berte chu Sailova thläh Sailo hnam an ni a, khaw thenkhât khatah erawh chuan hnamdang tlem azâwng an läl ve. Ram pum huapa lal lian bik awm lo mah sela kan inthawhtâwnin kan inpumkhat viau tawh a, Tiaü rälä kan awm lai ngawt ai chuan Ram leh Hnam tih pawhin awmzia a lo hei ta deuh a ni. Kan hnam invawn dân tam berte hi he ram kan luahthlak hnua relchhuah vek nlin a lang. Tichuan chhak lama kir leh thei tawh lovin thlang lām pawha kalzêl thei tawh baw si lovin tuna kan awmna ramah hian kan lo khawtâng hlen ta a, kan ram kan lo ti thei ta a ni. Amah-erawhchu tuna anihdân taka awm tûr hi chuan siam danglam fê a la ngai a. He thil erawh hi chu keimahni kutchhuak ni lovin Pathant Tuipui räl ram hlää Mingote chakna hmangin min siam sâk ta a ni.

Hetih hün'âr Khawvelah hian Europe khawmual-puia Sâp (English) hote chu Khawvela hnam chhak leh ropul ber an ni a. Ram tin leh hmun timah an

vakvêl a, mī ram leh hnamte hnehin an awpbet zêl a. Africa khawmualpui phel chu an insem zo deuhthaw a ni mai. Asia khawmualpui khawchhak ram pawh an awp zo deuh thaw a ni mai. India leh Burma pawh an rawn awp a, an vânglai tak phei chuan, 'Ram nitla sêng lova Rorêltu' tih ôjal an ni. Khawvêlah hian tumah hlauh leh ngam loh an nei lova, an vawklal len takmeuh a ni.

Keini Mizote erawh chu hêng hun lai thleng hian tuma pawlhwawp leh tihbuai lohvin keimahni awm aŵmin kan la awm thei a. Huaisen leh pasal-ŧha inti ve tak majin kan vêla hnamdangte rûn leh rawkin kan la hmanhlel thei ta fo va, a mak ang-reng hlê a ni. Khawvêlah hian kan aia hnam fîng leh ropui zâwk an awm rêng pawh kan la hre lo. Silchar phaj vêl an zuk fan châng pawhin, 'Helamah pawh mîhring an la awm a ni aŵm e, kawng pawh a la bel hlê mai' an ti lek fang thîn a ni. Chutiang tak maia kan pi leh pute-ho an lo kawlhrawn avâng chuan Thingpui Huan an suamna lamah Sâp pakhat Winchester-a chu thatin a fanu Mary Winchester, Mizovin Zoitî kan tih tak chu an rawn man nghe nghe a. Tichuan Sailâm lal Bengkhuai ho chuan Ram nitla sêng lova rorêltu, Kumpinu pawh an lo zuk khawih ta a ni. Chu chuan Vailen khatna kan ramah thlenin Mary Winchester lachhuak tûr chuan kan ramah an rawn kal ta a, min hrechiang ta a ni. Mahse min awp hlen chu an la tum chuang lo.

Chutla an chakzia leh ropui zâwkzia min rawn hriattîr hnu' pawh chuan kan pi leh pute chuan an

la sim duh chuang ta lo fova. Lal thenkhatte nana Sa-Ui an tan tawh hnô pawhin an mi rôn leh rawl chu an la sim ta lova, Lungtian Lal Hausâta te unau chuan Chittangong Hill Tracts-a Tlängsâm-ho an suamdah Lt. Steward a leh a thianpa an that leh a. Chu chuan kum 1889-a Vai Lian vawj hnhina chu a kochhuak leh ta nge nge a. British sawrkâr chu kir leh tawh lovin an cham hlen ta a, kan ram chu min lo awp nghet ta a ni. Hemi chungchângah hian kan pi leh pûte hi dem theih an ni lovang. An râthuum neih a inbûk lo lutuk a ni mai, Heta tang hian kan ram chu British sawrkâr hnuaiah a lo lût ta a ni. Tûma hruailuh hrampa kan ni lo.

Tichuan kan ram awmdân leh a mihring chêngte pawh zawi zawiñ min hrechiang hret hret a, ramrite khamfelin ram bung khat angin min siamfel ta a ni. A hma lam zawng kha chuan hetjang tak insuthkhâwmna hi kan la nei ngai lo. Kan lalt kha anmahni khua leh ram chinah theuh khân alal a, an duh ang angin ro an rêl thei theuh baw a, Independent an ni mai e. Chutiang dinhmu atang chuan British sawrkâr chuan min rawn aw ta a, kan ram chu siamfelin rorêlna pakhat hnuaia kan lo kûn ta a ni. Thu lian leh pawimawh bika pawh Bawrhâpte khân thu an nei ta a, lal ho thu neihna pawh engemaw chenah chuan a tlahnjam deuh a, mahni thu thua kan awmna chu a lo tâw hlen ta a ni.

A tir lamah chuan Aizawl leh Lunglei bla

in tluk rengin a hrangin an dah a. Lunglei bial chu Bengal Province-ah an beh tir a, Aizawl bial chu Assam-ah an beh tir thung a ni. Mahsê min han hriat chian tak tak chuan hnam khat kan nih miao avAngin hmun khata min suhkhâwm lehin Assam Province-ah min beh tir ta a, Aizawl chu District Headquarter atân an dah nghet ta a ni. Hei hi kum 1898-ah a ni. Hemi rual hian Tlabung bial Chittangong Hill Tract-a an lo telh thîh leh Lakher bial thenkbat Arrakan lama an lo dah pawh chu Lushai Hills District chhungah an lo khung tel ve ta bawk a ni.

Chuta tang chuan kan ram chuan arih dân tur ang ang chu a lo tawng ta a, keini Mizo te pawh-in Ram leh Hnam tih tûr chiang tak kan lo neih phah ta a ni. Kan mi hmasate chuan an phak tâwk ang zêlin Politics an lo bei chho ve a, India Independent huû kum 1952 chuan Autonomous District Council kan lo nei ta a ni. India Parliament-in kum 1954-ah a hming chu Mizo District tîm a lo thlâk ta bawk a, kum 1972 a Union Territory kan lo nih khan a hming chu Mizoram tîm thlâk a lo ni leh ta a; kan ram chuan a hming dik tak chu a lo pu ta nge nge a ni. Kum 1986 June ni 30-a India Sorkâr leh MNF inremna chuan State puitlingah min lo hlangkai leh ta a ni

Amaherawhchû chutiingin ram leh hnam han tih tûr mumal neiin lo awm ta mah ila, kan hnam tâna thil pawh a in zep tel chho ta tlat mai a ni. British sawrkârin kan ram an han sjam fel chuan

Mizo hnahtlâk zawng zawng huam lovin chhawk chin an nei ta a, chu chuan kan Politics kal zêl a ngawng cho ta a, buaina chhûmpuijah kan luh phah ta hial a nih kha. Tin, thangtharte Politics ngaih-dan a ti phirsi chho ta baw a ni. Thenkhatin Chhijlung chhuak, Mizo hnahtlâk zawng zawng inzawmkhâwm a, khawvêl a hnamte chanvo sang ber an phut laiin thenkhat chuan India ram chhûnga awm zawng chauh inzawmkhawm pawh tâwk an ti a. Chutih karah ram leh hnam dinhmun lam pawh thlir lem lo leh adik adawk pawh thlu lem lova mahni chanvo haibuk tum hrim hrima Politics kal-puî tâwk an lo kat nuk baw a, kan sâisa ta nuai maj a nih hi.

Engpawh ni sela tunah rih chuan hnam boral zawng kan la ni êm lova, ram leh hnam tihtûr zawng kan la nei tehmeuh alawm. Hê kan ram leh hnam hi keimahni Mizote ngei hian kan hmangaih leh hmangaih loh a thuin a thain a chhe cawn a ni tih hi kan chiang fak theuh tûr a ni. Kan ram leh hnam kan thlirna kawngah bian bê thudik hi a pawimawh ber fo cawn a ni. Hnam tin hian mahni hnam hi kan in ngaisang ber theuh va, kan awmna ram pawh hi kan hmangaih ber theuh baw. Keini Mizote pawh hian kan ram hi la retheiin la pachhe hlê mahsela mi ram hausa leh ropui zâwkte ai pawhin kan ngaina zâwk a. A mibringte pawh hi tlêm tham hlein la pachhe hle mah ila hnam dang zawng zawng aiin kan lajnatin kan ngai ropui zâwk baw a ni. Hei hi hnam tinrêngte nunphung

leh ziarâng a nih avângin tuman min dem thei bik lovang. Hei hi khawvêl hnam zawng zawngte dínchhuahna thurûk pawimawh chu a ni.

Chuvângin keimahni ngeijna kan ram hi kan hmangaih loh chuan tu dang mah hjan min rawn hmangaihsak dawn lova, kan hnam pawh hi keimahni ngeijna kan lainat a, kan ngaihsân 'oh hi chuan tu dang mahin min rawn ngaihsânsak dawn bawk lo a ni. Hê thil pawimawh tak mai hi kan nun repui bera kan vawn chhoh zêl chuan kan dîngchhuak ang a, kan mangnghilh a kan hlamchhjah vah erawh chuan khêl lovin kan boral ngei ngei bawk ang. Mizo kan nih hi i theihnghilh ngai suh ang u.

Ram leh hnam dînbmun atâna kan duhthusâm te chu inchen vek lêm mah suh sela kan rilru lai-pui bera kan ram leh hnam a len ber theuh chl ûng chuan a zia tak a awm zel ang. Ram leh hnam dîngchhoh leh kaihhruai kan tumdân tepawh chu inang thl-p thlep vek lo mah sela, thinlung taka kan ram hi kan hmangaih tlat theuh chuan tuman min tichhe thei hauh lovang. Ngaihdân inan loh avângin Pâwl brang neuh neuhvah tepawh han inthen thin mah ila, kan ram leh hnam hamthatna hi kan tum ber a nih theuh phawt chuan a ropui ber kumkhua dawn a ni. Hei hi ram leh hnam thlirna Tlâng dik tak chu a ni. Tûnah hi chuan mahni intheihnghilh thak khawpa rilru leh thinlung tih tak zeta kan ram thatna leh dîngchhuahna tûr kan thlir hi a hun tak meuh tawh a ni.

3 HNAM LUNGPHUM

Ram leh hnam tungding tûr chuan hruaitute leh mipuite hian kawng dik kan zawh a, thahnem-ngai tak leh tihtak zeta hmalam pana kê kan pên a ngai thin a, chutiang taka kawngdik zawh thin hnamte chu hê khawvêlah hian an dingchhuak ngei bawk thin a ni. Hmasâng atanga khawvêl chanchun kan chhui chuan ram hrang hranga miten an ram leh hnam an lo dinchhoh dân leh reibâwl thin dân kan hmu thei a. Tûnlai khawvêl ro inrêl dân hiengtianga rawn inher chhuak chho nge a nih a tlângpui talin i han thlii hmasa leh rih teh ang.

Hun hmasa lamah chuan khawvêl hnamtin zing-ah rorêltu bik lai an awm thin a, lai tlenkhat phet chu ram zau pul pui, Empire an tih mai chungah an lai thin a ni. Ram leh hnam inrêlbawl dân zawng zawngte pawh chûng ang lalte kutah chuan a awm vek a, mipui vantlang lamin chanvo an nei lova, engmah sawi theih pawh an nei hek lo. Rorêltu leh lalte an that leh ram a nuam a, an fîn leh hma a sâwn thin a ni. Amaherawhchu lalte an sual a, an khua leh tuite an hmangaih loh chuan ram pumpui a rûm thin a ni. Tûn hmalam chuan keini Mizote pawhin lai kan nei ve thin a nih kha.

Nimahsela, chutiang ngawt chuan a lo awm kumkhua theih ta loh va, hun inher chuan khawvêlah ngaihdân danglam tak tak a rawn herchhuak a, mipuite chuan an khawsak dân leh ram rorêl dân chungchangah thupêih ve deuh leh an chanvo siam-that ve deuh an rawn tum ta a ni. Chu chuan ram

kalphung nasa takin a rawn nghawng danglam chho ta a. Lalte leh rorêltute thuneihna a tlahniam lret lret a, mipui lam chan a vâwng chho ve zêl bawk a. Atâwp atâwpah chuan mipui lam an lo dingchang ta zâwk a, ram rorêlna chu mipuite kutah a lo awm ta nge nge a ni. Chu ram rorêlna dân thar chu Democracy tijn an vuah a. Zawi zawiin khawvêl hmun tînah a darhzâu zêl a, khawvêl sawrkâr tam berten an lo hmang ta a ni. Tûnah chuan Lal nei ram pawh an awm tawh meuh lo: A la nei chhunte pawh hmânlai lalte anga thuneihna pumbil an ni tawh lova, a hmîng maia lal an ni tawh a. Rorêlna tak tak chu mipui aiawh thlante kutah a awm tawh zâwk a ni. England leh Japan ramte hi tûnlaja lal la nei ramte zingah a langsâr pâwl an ni.

Lal leh mipuite inkâra thuneih inchuhna hi Europe khawmualpuia ram thenkhatah a rawn intan a, nasat pawh a nasa hlê. Khawvêl History-ah hjan a râpthlâk leh ngaihnawm lai ber a tling hial âwm e. Thisen tam tak a chhuak a, mipui chhiarsen lohvin an thih phah a, lal ropui tak tak an tlâwm a, a thenste phe chu an lu an tansak nghe nghe a ni. Khawvêl kalphung pângngai tidanglam tak tak tûr chuan buaina nasa tak hi a lo tul thin a, tuartu mi chhiarsen loh awm a lo ngai a ni âwm e. Mipui chanvo chuhchhuak tûr hian a lo hautak hlê a ni tih a chiang êm êm a ni.

Kan ramah pawh hê thu neihna in chuh hjan Lalte leh mipui inkârah engemaw blek chu a awm vê a. Keini ramah chuan kan lalte kha lal lian leh

ropui an ni hlawm lova, chu bakah lai sual leh tha lo an awm baw lova. Tin, khawvel ram danga hnam dangte thawh rah seng kan ni baw a, buaina nasa lutuk leh thisen chhuahna rapthlak awm awm lovin kan in rel fel thei a, a lawmawm em em a ni. Kum 1954 khan District Council rorelna chuan lalte thuneihna leh an chanvo laksakna Dan a siam a, chuta tang chuan kan rama lalte chu zangna dawmna pawisa engemaw zat pek an nih hnuin an lo bang ta hlawm a ni. England History a Glorious Revolution hmingthang tak tepawh a ang dawn dawn mai. Tun hnu hian mi thenkhatin mahni pawl tan tih that tumna avangin khang hun lai chanchin kha thudik thuantling si lovin sawichhuah an ching a, a pawl viau a ni.

Hê ram in awp dân thar Democracy awmzia hi a tawi thei ang bera sawi dawn chuan America (USA) President hmingthang tak Abraham Lincoln-an 'Mipuite Sorkâr, mipuite tana mipuite siam' a lo tih hian a hrilhfiah tawk hle a ni. Chumi awmzia chu mipujin an aiawha rorel turin mi engemaw. At an thlangchhuak a, chung ho chuan ram roinrel dân tur duangchhuakin dân an siam a. Chung an dân siam hmang chuan ram rorelna chu hnathawktute kutah a lo awm ta thin a ni. India ram pawh he Democracy dân hmanga ro inrel kan ni a, a kal tuang ber pawl kan ni nghe nghe. Keint Mizoram pawhin hetiang dân hmang hian kum 5 dân zelâh MLA leh MP thlanna kan lo nei ve thei ta a ni. Kawng thenkhatah chuan mi thawhrah seng ve mai

kan nih avangin kan vânnel viau a ni.

Amaherawhchu, hê ram inawpna dân thar hi hman thiam a har angreng viau va, fmkhur tul tak a ni. A man a tam êm avangin Vote thlakhte hi lolam takin kan ti mai mai tûr a ni lova, kan thlan dik loh hian kan ram kal dân a nghawngchhiat theih avangin kan chhia leh tha briatna thiing tak hi kan hmanng fo tûr a ni. Chuti lo chuan buaina khirikhân, chinfel harsa takah te ram a lut thei a, hnam pawh a tluchhe thei thin a ni. Tûnlai khawvêlah hian hê dân thar hmanng ve si, hmanng thiam ta lova buai pherh ta êrh leh sawtpui ta mang bar lo ram te pawh an tam tawh a ni.

Tûnlai kan ramah ngei pawh hian chhût Chiang mang lova vote pawngpaw thlak mai mai leh lolam taka theh thang mai mai ching kan awm ta nual a, a pawl hê a ni. Mahni chhia leh tha briatna thiing hmanngin duhna takah thlak chat tûr a ni. Hetiang hun tha leh hlô, mipui ten duh kan thlan theihna hunte hian mual min liam san nite pawh hi a lo la thlang lovang tih tuman kan sawi thel lova, fmkhur êm êm tûr a ni. Tûnlai ram tam takah hian Democracy hming pu si, mipuiin duh ang an sawi theh lohna ram a tam tawh a ni.

Chutichuan kan ram leh hnam inkathhruaina leh in rêlbawl chhohnaah hian kawng dik kan zawh a tul a, kan hma lam beiseina neihte pawh chu lungphûm dik chung ngeiah kan ngat thiam tur a ni. Hê lehkhabu-ah hi chuan Hnam lungphûm tijn

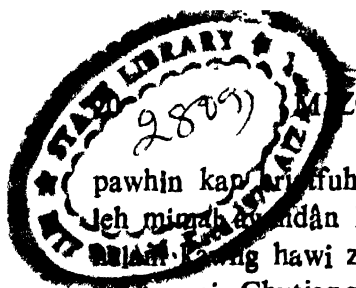
kan vuah mei dā v n a, chu hnam Lungphûm chung-
ngei chuan kan ram leh hnam kalphung leh rorêlna
hî kan ngat ngei tûr a ni. Chu hnam lungphûm
chu thil pathum, pawimawh dân inchen pāt leh in-
ring tawn vek an ni a, a eng amah a malin a lāk
hran tak tak theih loh a ni. Chûng thil pathumte
chu Politics, Economics leh Sakhua te hi an ni. A
mal theuhva lāk chuan pawimawh hlawm teh mahse-
Hnam lungphûm a tling zo lo theuhva an inkawp
khawm chauhvîn Hnam lungphûm an tling a ni.
Lungthû ang chiah an nih chu. Lungthû pawh hi
pakhat ni mai awm tak a ni a, mahse pathum a ni
tlat a, awmna hmun dîk an nei vek leh ngah a ni.

Tehkhinna pakhat han slam lawk ila a fiah
deuh mahna. Hê Hnam Lungphûm hi hruizen ang
a ni. Hruizen hi tha thuantling tûr leh hmantlāk
tak tak tûr chuan a zai mal tin kha mar rual tha
takin a inbrual fip tang tûr a ni. A mar rual loh
chuan zai mal ang chauh bawkin a fei lovang a,
a hmanna tûr angah pawh a hman a theih tak tak
loh vang. Zai tam tak pawh hrual belhbawm mah
ila a mar rual chuan loh chuan a tangkai vak
chuang lovang. Chutiang chiah chuan he Hnam
Lungphûm pawh hi kawpkai rual takin ram leh
hnam dinchhuahna kawngah kan hmang thiam tûr
a ni. Pakhat chauh hi uar fāi ta vakin a dang hi
hlamehhliah ta si ila ram leh hnam kai a tuang tak
tak thei lovang. Politics chauh hi uar ta duar ila,
Economics leh sakhua kan thlahthlam si chuan sum
leh palah leh chhûngril nun lamah kan tlahniam

tak ang a, ram a thang tak tak lovang. Chutiang pawkin Economics emaw sakhua emaw pawh hi mal hian lo uar fâl ta vak ila, Politics kan thlah-nlam a, kan thiam leh si loh chuan ram dinhmunin a tuar ang a, a fel chuang hek lovang. Chuvangin ne Hnam Lungphûm thi pathumte hi a eng amah hi lakhran emaw thlahfâl emaw theih a ni lo. Kawpkai rual takin kan hmang thiam tûr a ni a. Lungthu pathum ang khân an nihna leh dinhmun dikah kan lung chat chat thiam tûr a ni.

Fâwl leh ram hruaitu thenkhat chuan Politics an thiam viau pawh a ni thei e, nimahsela ram leh hnam tâna Economics kalpui dân an thiam leh si loh emaw sakhua ngaihsak lova khawvêl nawm-chen an uar viau emaw a nih chuan ram a kal dikin a nuam thei rêng rêng lovang. A nih loh leh sakhua an uar viau va Economics an thiam chuan si loh chuan ram a kaltluang chuang bawh lovang. Hei hi thi kalhmang a ni tlat. Hetiang a nih avang hian Pawl din dawn pawhin fimkhur a ngai êm êm a, hruaitu leh mimal mai talen, kha hruaikhâwm thiam a tûl a. Hnam Lungphûm pathumte kha an nihna leh dinhmun brechjang a, an nihna chat chata hman a tûl a ni. Keini pawhin he Hnam Lungphûm hi kan ngaih pawimawh a, kan hmanthat hun hunah kan kaltluang ang a; kan hman thiam loh leh kan palzût châng apiangin ram leh hnamin kan tuar ang a, kan mualpho thin dawn a ni.

Hnam Lungphûma innghah pawimawhzja hi hruaitu lam chauh pawh ni lovin a mipui lamte

M ZORAM X-RAY

pawhin kap hriat fuh a tul ta hle mai. Pawl pumpu leh mipuhten an dan leh nihphungte thleng pawhin an dan. Kawng hawi zawnga kan thlir thiam hi a tul tawn a ni. Chutiang ni lova thil kawng hnih khat lek, ram leh hnam kalphung kaww pha lo sawi mai maia kan inhnial buai a, kan inhambuai chian chiam ngawt chuan a pawl ang. Tin, inngahna fel nei lova luang thli chhem ang mai a kan awn dual dual ngawt thlin chhung hi chuan ram leh hnam a kal dik tak tak ngai lovang. Mi hnamte rual ban pha ve tur pawhin hmasawna tak tak kan nei thei lovang a, din chhuah ni hmêl reng kan hmu ve dawn lo tihna a ni.

Chuvangin kan ram leh hnam kalna tur kawng kan sialna ah bian hruaitu leh mipuhten Hnam Lungphum hi kan hriat fuh a, inngahna atana kan hman fo hi a pawimawh tak meuh a ni. Kan ratthuan leh hmanrua atan pawl DIKNA, RINAWMNA leh THAWHRIMNA hi lo ni ngei tawh sela hma kan sawnin kan dingchhuak ngei ngei ang. Tuna kan thlen chin ang ang kan dinhmun leh awmdan han inthlir hi chuan Hnam Lungphum kan sawl hi kan la bre fuh hlel niin a lang a, a pawl hle a ni. Hmabak kan la nei chbah hle tih inhriat a tha ang. Chuti lo chuan BORALNA LAMLIAN zau lamah bian kan kal thui lutuk ang a, kir leh hlei thei tawh lovin atan pawl TAH LEH RUMNA ramah kan hnam hi kan lut ang tih a hlaubawm ta a ni. Mi tin hi thilung taka inngaihtuah theuh a hun ta a ni.

BUNG 2

Ram leh hnam thlirdân tobûl dik leh a inngah-
 na lungphûm chu kan lo hrechiang ta a, Hnam Lung-
 phûm awmzia leh pawimawhdân te pawh kan lo
 hrechiang ta bawk a. Bung hrihna atang hi chuan
 chûng Hnam Lungphûm pathumte chu engti ang
 takin nge kan lo hriat a, kan lo hman thin tih lam
 hi chipchiar deuh zâwkin kan chhui chho tawh dawn
 a ni. A pawimawh êm avâng hian tih tak zet leh
 bengsik meuhva mi tinin kan ngamtuah a tha ang.
 Chuti a nih loh chuan ram leh hnam dinchhuahna
 kawng dang a awm miao si lova, kan tusual ang
 tih a hlauhawm tak zet a ni.

1. POLITICS

Hnam Lungphûm pathumte zingah khan Politics
 hi i han thlir hmasa ber teh ang. A ngaihnaawmin
 chhui man pawh a hla viau ta ve ang. Politics kan
 ti i hi a awmzia ni bera lang chu. 'Ram leh hnam
 ham thatna túra mipuite inrêlbâwl dân ruahmanna'
 ti ila a sual tãmpui lovang. Hman lain Greek ho-
 ten an hmuchhuakin an hmang hmasa ber a, chuta
 lung chuan ram hrang hrangah a darh zau zel a,
 khawvel pumpui a luan chhuak ta a ni.

Keini Mizote hi chu hnam tlem leh naupang,
 changkang lo tak leh ram kilkhawr taka cheng kan
 ni bawk a, Politics pawh hi kan briat ve-na leh
 huiipuinâ hi a la rei vak lo. Kan han tih ve hnu vek
 vek si erawh hi chuan kan phêk beih a ni thaw-
 thang lawr a, a ram ngihin kan ngching lui lui mai

si anih hi. Kan buaipui ang bê hû erawh chuan kan sâ .tqon teh chiam hlei lova, a mak ang reng viau a ni. Chuvângin kan kal tawhna zawng zawng-te ngun taka thlir kirin in sjam thatna tûr kawng awnte kan chhût chhuah a, fîmkhur taka hmalam kan pan hi a tulin a pawimawh êm êm tawh a ni.

Hnam nun dangdai tak kan ni a, kan ngaihtuahna hi a chak êm êm a. Talent pawh kan nei tha ngawt mai. Kan pian tlai ngaihtuahin Politics pawh hi kan rilruah hian a in tuh hmâ hle a ni. British sorkârin a min awp nghet lnu kum 30 liam awrh-ah Politics thlarau hi kan chang chawpchilh mai niin a lang. Kan ram hi "Excluded Area" a min dah avângin Assam Rorelna khâ vl, Legislative Assembly-ah khân aiawh kan nei ve thei lova. Sap ram Lalberin India Viceroy te, Governor leh Bawrh-sâp-te hmanng khân min awp mai thlin a, Kan latte khân tualchhângah thu neihna zau tak chu nei ve bawh mahsela, a nihna takah chuan thu tâwp leh thu lian chu Bawrh-sâp-te kutah khan a awm vek zawk a ni. Mipui vantlâng khân ram rorêlna leh in awp dân chungchangah engmah sawi ve theih kan nei lova, Politics lam hawi thu rêng rêng phei chu sawi phal a ni ngai lo. Party dân phei chu phal a ni lo huf hual a ni. Tunlaia kan dñhmun nen hi chuan danglam tak a ni a, a kâr a hia veng vawng hle a ni.

Kum zabi sawmpakuana lajhâwl vèlah khân Politics ang lèk lekin kan ramah hian latte leh mipuite inkârah thuneih inchuhna chu a lo awm tawh

Mipuiten ram leh khawtlâng inawpdan chung-
chânga lalho thuneihna sang lutuk kha an lo ngai-
mawhin an lo sawisel a. Lal tam tak chu an khuaten
an duh lova, engemaw chen buaina pawh a awm a;
Hei hi "Lal Sâvi" tijn History lamah pawh hriatzui
a ni nghê nghê a. Mahse mipui lam an inthurual
rei theih tak loh avângin lal lam an lo dingchang
leh ta a, a pângngaijn kan ram chu a lo kal leh ta
a ni. Vâilen vawihnihna dawn laivel khân hetlang
deuh bawh hian Lalte leh an khuah leh tuite inkârah
chanvo inchuhna a awm leh a. Mahse Vâi Lian
klân a rawn nangching ta a, a vâwrtâwp thleng
lovin a zuihral leh ta a ni.

Politics rawng kai deuh tak taka mipui chetna
chu kum 1926 vêl khân Aizawl hmun ngeiah a lo
chhuak a. Kan hnam hmahruai mi thenkhatten
Assam Legislative Assembly-a Mizoten aiawh kan
nejhve theihna kawng an lo dap a, Political Party
din hial tumin hmîng pawh an khawnkhâwm nual
hman a ni. Nimahsela, sawrkâr awih loh zâwng
a nih avângin mi 7 lâi phel chuan Lung In an tân-
phah a, Party din lovin an zuihral leh ta a ni. Hei
hi kan rama Politics chi intuh tanna tak tak chu
njin a lang. India ram indan dawn hnaihah erawh
chuan mipui awpbehna chu phelhdul a lo ni ta a,
Political Party din pawh phal a lo ni ta a, kan
ramah chuan Political Party a lo piangchhuak tan
ta a ni. Party hrang hrang lo piangchhuah dân leh
an dinhmun tlângpuite kan hriat zui zêl theihna
tûrin a mal malin, indawtin i han chhuah chho teh
ang le.

(1) MIZO UNION : Kan rama Political Party dñi phal a nih hnua Party ding hm̄asa beg chu Mizo Union Party a ni, Tarik 6. 4. 1946-ah a lo dñng a ni. A tir takah chuan 'Mizo Commoners Union' tñ an tum a, mahse laho a huap dawn loh avang leh m̄i zawnz zawnz tñ a nih si avangin "Mizo Union" tñ a hm̄ing hi an lo phuah ta a ni. A hunin a zir bawk a, a hm̄ing hian mipui a lem bawk a, atir phat atangin mipuiin an bawh nasa hle a. A vanglai ber pheih kha chuan ram mipui 75% vel lai he Party-ah hian an tel a ni. A thawm pawh a na hle a, Union Hla tam tak an phuah a, Khuangpui ring nen ram pumah an lam mup mup maj a ni, Khaw tin deuh thawh ropui takin an lam a, khaw tam fe pheih chuan ran tathin a lung pawh an phun hial a ni, Khatih lai Mizo Union Party tluka Pawl ropui leh chak kha kan ramah hian awm leh theia maw pawh a ni lo.

Ram tana an thiltum hlawm hian deuh deuhthe chu h̄engte hi a ni:-

1. Mipui tam berte tana zalana leh dinhmun tha zawk dapchhuah.
2. Chumi tihlawhtling tura latte dinhmun sawi danglam a, a alawh atana District Council leh Village Council neih.
3. Mizo hrahthlak India ram chung awm zawnz zawnz m̄sukhawm a, Greater Mizoram siam.

An thil tunte han thir hian thil tha ve tak a ni a, kang hun lai michhe dinhmun atanga han ngaituah pheih chuan belhakawm tak chu a ni ye

ng mai. Hemi avâng tak hian a tir phat atangin
pui pawhin an hlutsak ni pawhin a lang a ni.

Chutiang faka ram leh hnam kalsiamna hman-
a a nih avâng chuan Kohhran Pawl hrang hrang-
pawhin engemaw chenah chuan an puiin an taw-
awm a, Pastor leh Kohhran Upa tam takin phur
takin an zawm nghe nghe a ni. Sawrkâr hnathawk
henkhatte pawhin engemaw chen chu an puiawm
hial a ni. Chuvangin Mizo Union Pawl chu miputte
kutchhuak leh mipui ta liau liau a ni. Ram tana an
thi ruhman leh duanlawk te pawh a tam ber chu
an tihlawhtling ta reng a, vawin ni-a kan ram awm-
an leh nihphung pawh hi anmahni kutchhuak deuh
vek a ni kan ti thei awm e. Lal pawh an lal rei
ngiang mai. Kum 1952-a District Council kan neih
tih atanga Union Territory kan nih hnu 1974
tilleng khân kan ram rorêna pawh an chelh tlang
parh tih theih a ni. Tum khat Congress hovina hun
rei lotê tak meuh, kum khat vêl chauh thuneihna an
han chan ve zawk tih loh phei chu khajhlak awm
niah lovin kum 20 zet kan ram ro an lo rêl a ni.
Hemi han ngaihtuah hian an rorêl dân pawh a chhe
lutuk lo a nih a rin theih a ni.

Nimahsela, atâwp lamah hruaitu lamten ram
an hnam kaihhruaina chungchângah Hnam Lung-
phûm an kalsan tak avangin kawng an bo ta a.
Hnam buaina boruak rit tak leh harsatna dang
dangin a rawn tîakbuak chhawm ta bawk a, kal
ngaihna hre fovin an mipui hruaitte chu an lo dân-
ni ta thuap mai a. A tâwpah phei chuan anmahni

thlangti mipuite pawh zah zo lovin tarik 1.2.74. ah chuan Congress Pawl hlau chung chung chu an va fin ta a. Merger hmjingthang tak chu an lo siam ta a ni. Mi dangtena theihlawp chhuah a tihchhiat tuma an beih pawha ngihng ngai lo Party, Mizo Union chu a dintute ngejin an lo thiatdarh ta mai a ni. Hettang thil hi khawvel Political History-ah hian ram dangah chuan thil awm ngai reng reng lo a ni a, kan rama a lo awm hi thil mak lawp a tling a ni.

Nimahsela Union mipui, hotute thu awih thei tak, a nuam leh hrehawm pawha an hnung zui thintu tam takte chuan chu ti ngawta Pawl thiatdarh a, Congress zawm chu an duhpui ta hauh lo mai a, Mizo Union Party chu an chhonzawmsan leh ta mai a, Atir phatah Hotute zingah duhpuitu tha lawk phei chu awm ngat sela Pawl chak tak ni leh thei mai tur an ni a, mahse a hotu lam kha abo abang awm lo leka an Congress zawh tak si avangin mipui chu an bangbo ta viau va, an dingchhuak zo ta lo a ni. Huiisen takin kum 12 lai chu an han kal ve a, inthlanha pawh an chuh ve zel a, mahse sawrkarna chang tur ama chakna an neih theih tak loh avangin kum 1986-ah chuan Congress for Peace (Congress phel lehlam) te nen inpinin Mizo National Union Party an dingho ta a, Mizo Union ziding chu a lo zuhrat ta a ni.

In, kan rama Politics lo luh tih lai, Mizo Union Party pian lai vel hian ngawhndan dang dang pawh a piang chhuak ve nual a, nimahsela Political Party tak tak ang chuan an ding chho ve ta len

lo a ni. Pakhat chu, 'Chief's Council' a ni. Hê Pawl hi chu a hming aţang pawh hian a Chiang mai a, mipuite ham thatna lam ain anmahni lal ho te dinhmun sawh nghehna lam an tum ber a ni. Chuvangin mipui lamin an chim ve lova, chanvo pawh an va neih pui ve lo. Mipui lam chuan eng-emaw chenah an hriatthiam pui a ni ang, District Council Term hmasa berah khân Lal aiawhtu ni pahnih chu Nominated Seat-ah an dah ve ngheh ngheh a ni. Amaherawchu an dinhmun tihdanglam khân a zui chawpchih tak avangin pawl-nghet tak chuan an ding zui reng ta lova, a zuih ral ta mai a ni. Democracy forêna Mhuai kan awm tawh avangin lal ho chauhvîn pawl an din chu thil tha vak anih a rinawm lem lo baw. Mipui lam an chawh tho leh ang tih pawh a hlauhthawnawm zawk mah a, an zuih ral ta mai hi thil tha zawk niin a lang.

Pawl khat dang leh chu Independent tum pawl an ni ve thung. Politics kan han beth tih lai khân ngaihdan hrang hrang a leng vèl a. "Excluded Area" kan nih avang khân British hovîn kan ram min awp dân kha a danglam bik a, Independent pawh chu kan duh chuan hmu mai thei awm taka ngaih dân siam chu thil awm khân ve tak a ni reng mai Mi thenkhat chuan Pawl siam tum meuhvîn an sawimawi ve a ni. Kan tiangmi pui Naga hote pawhin an lo tum baw si a, sawi awm tak pawh a ni ve e. Nimahsela ngaih dân dang neitu pawl lian zawk ten an pawt hneh ta a, pawl ang tak taka ding chho lovîn a zuih ral ta rih a ni. Tun hnu lam

aṭanga han thlir lêt hi chuan, 'Khatih hun lai khân lo bei tlang ta law law ila chuan kan hlawhtlîn loh vêk pawhintun aḡ hi chuan kan ram dinhmun chu a ziaawm deuh âwm mang e' tih chu ngaihdân awm thei tak a ni ta anḡ hi.

(2) UNITED MIZO FREEDOM ORGANIZATION: He Pawl hi a lamtawi UMFO tih leh ZALEN PAWL tia hrjat a ni ber a, Mizo Union din hnu kum khat zet 20.7.1947-a lo ding a ni. Mizo Union pâwla mipui tam ber an lo awm tawh avâṅgin he pâwl hi chuan chuti vakin mipui a ngah ve vak lo. Mizo Union pâwlin lalho kha an lo beih deuh tawh avâṅg khan lalho leh an t'ushruat thenkhatten an bawh ve thung a ni. An thâwm pawh a na vak lova, an kaldân a zawi ang reng hlê. A hnu deuhvah Mizo Union pâwla tuizui hlei thei lo mi thenkhatten an beihchhah zêl a, a rei deuh hnu erawh chuan pâwl lian tak chu a ni ve ta. A hminga Freedom a tel avâṅg hian ZALEN PAWL an ti bawk niin a lang.

Atir taka an dinchhan chu Burma zawm a ni. Mizote hi khawchhak lam Burma aṭanga chhuk kar nih avâṅgin kan pñan leh murna ram a ni zâwk a ngaihdân âwmkhân ve tak chu a ni. Zawm thei din hmuna ding kan nih rau rau phei chuan a awn lehzuat pawh in a lang. Amaherawhchu mipui tam ber Mizo Union pâwla an lo awm tawh avâṅg leh annin India rama awmsa anga an lo inngath bur tâk si-ah chuan Burma zawm pawh chu mipui tam berte ngaihdân a lo tling ta lova, mipui tam ber ngaihdâna kal a lo nih tawh bawk si avâṅgin ram

hipui AW a tling pha ta lova. Sawrkâr hnênah pawh tih tak taka beihzui leh ngen a awm ta lêm lova, thlalêra au iâwl ang deuhvin a lo thâmral ve chh ta a ni. "Khatih hunlâi khân Pâwl chak zâwk lo niin beih tak takin lo beizui ta bawh ila engnge kan an ang." tih chu thil ngaihtuah zui theih tak zâwng a ni ve e.

Chutiangin an thil tum chu hlamchhiah ta mah nêla, an Pâwl chu an zuihral mai ta bik lova, District Council kan neih hnu thleng khân Eptu Pâwl chan an chang chho ta zêl a. Mi fel leh thjam tak takin an tawîawm a, an chak ve tjal tjal a. Eptu Pâwl tangkai tak an ni chho ta zêl a. Mizo Union rorêlna dik lo leh hlejhhluak nia an hriatte pawh huai takin an do va, rorêlna pawh an khahngil hlau a ni. Thâwkkhat lai phei chu Parallel District Council pawh an siam hial a ni. Amaherawhchu, rorêlna chang khawp meuhva chakna an neih theih tak loh avângin ram inrêlbâwlina lam kawngah chuan 'Kan kutchhuak' tia sawi tûr an nei ve thei a lêm lo a ni.

Mizo Union Pâwl leh tlângmi dangte nena Hill State kan sualho lâi khân an pâwl hming talâkin Eastern India Tribal Union (EITU) hming an pu ta zâwk a, atawp thlengin an pu hlen ta a ni. Chu Hill State pawh chu sualchhuah a ni ta lêm lova, chu bâkah kan ram rorêlna khâwl District Council-ah pawh chuan sawrkârna nei khawpa chakna an neih theih tak bawh loh avângin zawi zawiin

ral lam an pan a. Kan rama MNF a lo din hnó lawk khan a lo zuihral ve leh ta a ni. Mizo Union hrúaitute ang lo takín an hotute chu atáwp thlengin an páwlah an rinawm a, ho tûr mihring an neih tak ngang si loh avangin a ral lo thei ta lo a ni. Hotu lam an fakawm hlê a ni.

(3) INDIAN NATIONAL CONGRESS

Hun rei fê chhûng chu kan ramah Political Party thar ding lovin Mizo Union leh EITU páwl chauh an awm a. Amaherawhchu hun a rawn an her zêl a, chûng páwl pahnh chauh chuan min fûn zo reng ta lova, páwl thar a lo piang leh ta nge nge a ni. Hotu thenkhat rilruah chuan, 'India rama a awm kan nih rau rau chuan National Party hi zawm ve law law ila, kan ram leh hnam tân thu sawi a nuamin a awlsam zâwk ang' tih ngaihdân a lo plang chhuak ta a. Tichuan 10.8.1961 (11.4.1961) ah India rama Party chak leh hun rei tak rorêltu Party, Indian National Congress chu kan rama la lut vein Mizo District Congress Committee an lo din ta a ni. Ram leh hnam tâna thil tum a hrang a hraiin an nei chuang lêm lova, sorkâr laipua thu neitu Party zawm chu tangkaina tak awma an hriat vâng la ni ber.

Pawl nghet tak tak pahnh kan lo neihsa tawh avangin a tir lamah chuan a thang duang teh chiam thei bik lo. Chû bakah kan Mizo rilru leh ngaihtuahna tak tak hi chuan a ngaijâwng tak tak thei mang lova; a tî deuh dui a ni. Mi thenkhat pheh chuan fiamthu deuh hlekjin hminglem atan,

"Mizo Val Pâwl" an tih sak nghe nghe a ni. Mah-
 shei hi chu a dik ber lêm lo. A hmangtu mihring
 taw kan zir phawt chuan India khua leh tuia kan
 unau hnam dangte nêna lungtual taka nghâwng-
 kaw bah ho hi a sualna a awm hran lova, hnam
 pampui sawh nghehna hmanraw tha tak a tling
 zawk a ni. Kan hman thiam chuan loh erawhchuan
 ena tihna mah a ni hran hlei lo.

A hnu lam deuhvah crawh chuan kan unau
 ram mû lo kîr lehte zinga a tam ber ten ngen-
 chuan leh belh bera an rawn hman ták avangin a
 thangduang ta deuh va, kum 1969 a District Coun-
 cil kan thlan hnuhun ber tum pheî kha chuan Mi-
 zo Union pawl hnehin sorkârna an la ta hial a.
 Mizo Union Party ni lo District Council a sorkâr-
 na la thei awm chhun Party an ni ta nghê nghê a
 ni. Nimahsela, an lungtual rei theih ták loh avang-
 in a hnu lawkah an keh chhe ta a, Ram leh hnam
 imêlbâwlna lamah pawh sôlnu tha leh kutchhuak
 tumal an nei hman ta lo a ni. A chhe zawnga
 thirtute ngaihdânah pheî chuan Mizo Union pawlin
 kum 20 chuang kan rama District Council rorêlna
 an chelh chhûng zawnga an rorêlna aiin Congress
 pawlin kum khat vêl ro an rêl chhûng khân thîl
 pawl an thlen tam zawk ni hialin hriat a ni.

He pâwl hian makna tak pakhat a nei. A fintu
 pâwl an tam tawh ang hû-in a lian chuang tak tak
 thei lo tat. Kum 1972 kuma Union Territory M.L.A
 Alan hnu lawk khân Mizo Labour Party leh Social-
 ist pawlin an han fin phawt a, mahse a lian chuang

vak lo. Mizo Union Pâwlin an sawrkârna t.ên meul kum 1974-ah an han fin leh a, chuti chung pawl chuan a la lian chuang êm êm ta lo fo. Kum 1971 a M.L.A thlan chuan Pâwl thar têt mai Peaple Conference chuan hneh zetin a lehthal leh mai a ni Hei hian tûn hnô zêla kan Politics kalpuj dânal ngaihdân thui tak min pein harhchhuah phah nan hmang thei ila a tha ngawt ang.

Amaherawhchu P.C lal a lo nat tâk deuh avâng-in mipuiin a thlâkna kan duh ta a, kum 1984-a M.L.A thlan chuan sawrkârna siam khawpin an rawn chak ve leh ta a. An hun lai hian kan ram buaina pawh chinfel niin India sawrkâr leh M.N.F chuan Remna Thuthlung chu 30. 6. 86-ah an lo ziaak ta a, a lawmawm hle a ni. Hemi chungchângah hian an fakawm hle a, kan ram History-ah pawh hriat-reng tlak tak hnuhma an hnutchhiah ta a ni. National Party an ni bawk a, tualto Party te ang chuan an zuihral ve mai lovang chu maw.

(4) MIZO NATIONAL FRONT : Kum engemaw chen Palitics kan beih hnu leh District Council neia hun reifû kan jûrlbawl tâk hnô chuan tlêm tlêmin hma kan sâwn ve hret hret a, kan khawhawî pawh a zau chhawm ve zêl bawk, Chutih rual chuan kan vui leh vaina pawh a pûng ve tial tial a. Chu achhapah Pi-pu chena kan thil hlauih leh rûp êm êm "Mautem Tampui", chuan kum 1959-60-ah min rawn nang leh ta ngâi a. Chu harsatna chuan kan awm-dân pangngai duh tâwk lohna leh ram dinhmun thleng pawha lungawi lohna a rawn hrîng a, atir

lam ngaihdan mual liam tawha kan neih Independence sual duhna rilru kha a lo chhuak ther leh ta a. Mizo National Front Party chu a lo ding ta a ni.

A tir takah chuan Political Party angin a ding ngai mai lova, "Mautam tam dotu" angin Mizo National Famine Front an dia phawt a. Mahse tam reh hnu chuan a hming thlak chuang lova, "Famine" chauh paihin Mizo National Front Party thar chu 22.10.1961 chuan a lo ding ta a. a thiltum pawh a sang ta vah mai. Mizo hnathlak zawng zawng India ram chhung leh pawna mi inzawm khawm a khawvel hnam dangte chanvo ang Full Sovereignty (Mahni duh dana rorêl ve theihna) a tawn dinpui a ni. Hê pawl pawh hi a tir tak chuan a thangduang teh chiam thei lo. Amaherawhchu kan awmdan pangngaia kan lungawi tawh loh em avangin thalai leh zirlai lamin an bawh ta ruilh ruilh a, rei vik lovah chuan pawl chak leh lian tak a lo ni cho va. Kum 1963 a Assam MLA thlanna kan neihah chuan Seat thum zinga Seat hnih lai chang-in Party nghet leh lian tak an lo ni ta a ni.

Independence tumna kawngah pawh hian a tir lam chuan ngaihdan thuanghni a awm a, "Mizo National Council" tiin an in vuah a. Mahse a tiem zawk an nih avangin a tam zawk MNF chuan a chimral a, an tawp ta a. A tan tih lamah chuan tharum thawh lova beih tur anga in zirtir a ni a, mahse a thil tum a lo sangin a lo khirh khin em a, a tawp lamah tharum thawha che chhuakin buai-

na a thleng ta a ni. Tichuan, Independence sual avanga tharum thawhna chu kum 1966 February thla tâwpah rawn intanin buaina chhumpui chuan kan ram chu a rawn tuam a. India sorkâr leh MNF chu sirai chakna hmangin nasa takin an lo inbei chho ta a ni.

Hê pâwl kalphung hi chu a dangdâi ta zak mai. A thil tum a sâng bawk a, a nghawng pawh a nain a sawhk'awk a na tih mai. Kum 20 chhung zet râltuam hmanga inbeihna karab kan ram a lut ta a, thisen chhuahna te, khaw sawikhâwm leh hâl te, tîm leh hri nen kan tuar chho kim ta biai a, A tâwpah chuan mipuite pawhin kan lo tlin sêng ta lova, anmahni lam pawh an zuhi tial tial bawk a. Chavângin India sorkâr nêna inremna Thuthlung chu 30.6.86 chuan an lo ziaak ta a, buaina chhâm chu kian khat chuan a lo king ta a ni. Chu inremna zûl zui chuan kan ram pawh chu State puitling a hlankai a lo ni ta a ni. Râltuam hmanga hel ve lêm lo hnam thenkhat ten kan chan ang State tho an hmuh theih laia thifa hnukchat leh tuarna chikim kal tlang kher a State kan hmu hi mi thenkhat chuan a rem hriat loh thlâkin tha thlawn sêng ang hrimah an in ngai hial a. A tir phat a ti lo tûra ngêntute phej chuan an dem lek lek a ni Mahse ram leh hnam fan tak meuh va bei an nih avângin tawng pâwng dem ngawt chi chu an ni lo. Hnam rilru an kai chhuak a, a chatna lai tak pawh a awmngê ngê zâwk a ni.

Ram buai chhông zâwng chuan pâwl thiâng

lova dah leh dân pàwna hnàwl a ni a. Mahse rem-
ma thu an thlun hnu chuan dìn thar leh phal a lo
ni ta a. Chuvàngin ramhnuai atanga lo chhuakte
leh kan rama Party awmsa M.C leh M.P.F hote
nên he pawl hi dìn thar leh a lo ni a. Mizoram
State thar MLA thlanna hmasa ber 16.2.87 a kan
neih tumin Member 40 zingah 25 lai thlang tlingin
sorkâr chak tak an dìn thei leh ta mai a, mi tam
tak chuan niak pawh an ti viau nghe nghe a ni.

Nimahsela, an sawrkâr chu mipul beisci leh
rin angin an kal ta lova, atir phat atangin buai
neuh neuh an nei chho ta a. Dated 29.9.88-ah chuan
an M.L.A. 9 te chuan an sawrkâr an thlawpna chu
hnûkdawkin Congress (I) hote nên sawrkâr inṭawm
siam an lo tum ta a. Thil kaldân a mumal theih
tâk loh avângin 7.9.88-ah chuan President's Rule
hnuaiah kan ram chu an lo hnûklût ve leh ta mai
a ni, Tichuan MNF sawrkâr nghet tak mai chu a
lo thuanawp ve leh ta a.

An Party pawh chu thuanghniha kalin MNF
(L), Pu Laldenga lamṭang leh MNF (D), a chhuak-
ho hrualte chu an lo inlahrang ve leh ta a. Peoples
Conferenceho ang bawk khân an lo keh chhe ve ta
mai a ni. Engtin chiah nge an kal zel dawn tṭh
erawh chu a ta Chiang chiah thei rih lo a ni. Hê
Party-ah hian atir lama mipulte beiseina a sân ang
hû bawkin hun rei lote chhûnga an beidawna pawh
a sân njin a lang.

(5) SOCIALIST PARTY OF MIZORAM :

Ram bunina kâra kan luh 'chhoh tak hnu chuan mipui leh hruaitu thenkhat Politics ngaihdan a lo phirsi ta deuh va, ngaihdan hrang hrang pawh a rawn piang chho ta zel a ni. Kum 1971-ah chuan hruaitu thenkhat chuan Socialist Party of India chu kan rama lut vein 3.2.1971-ah Socialist Party chu an lo din ve ta a ni. An thiltum bulpui ber chu mipui tam berte thatlanna tura ram leilung hausakna leh Sawrkâr Zempui-a sum leh pai a rual thei ang bera semzai a ni. Thil tha tak mai a ni. Mahse mipui ngaihdan kal dik tawk tawh lo avangin a thang chak vak thei ta chuang lova, inthlannaah pawh han chuh ve thin mah sela an tling ve phak ta lova. Kum 1972 maiah an Pawl bansanin Congress Pawlah an lut ta dial a, an lo zuhral ve leh ta mai a ni. All India Party ve lemah chuan kan rama daihrel lo ber an ni hial awm e.

(6) MIZO LABOUR PARTY : A hmalama kan sawi tawh ang khan ram buaina kan tawh hnu chuan kan ram Politics kalphung chu a mumal lo ta deuh deuh a, mipui leh hruaitute zingah pawh ngaihdan fel fek fawk nei mang lo an lo awm chho ta nuai a. Kum 1970 velah phei chuan kan lo buarchuar deuh ta nuai a, Party thar a lo piangchhuak ta nual a ni. Pawl pahnih an rawn piangrual deuh thawt a, pakhat chu Mizo Inzawmkhawm Pawl an ti a, pakhat zawk chu Mizo National Union a ni. Nimahsela thuhmun ang deuh an nih avang leh an

than theih vak loh ve ve avângin kum 1972 inthlan dawn hnajiah Pâwl khata inñin khawmin Mizo Labour Party hming puin 13. 12. 1971-ah an lo ding ve leh ta a ni.

Ram pum Luapin M.L.A Elec ion pawh an han chuh ve a, mahse member pakhat mah an thlang tling zo ta lo. Hetiang an lo nih tâk avâng hian inthlan hnu rei vak lovah Socialist Party te nêh Congress Party an zawm tlang ta dial a, an lo zuh-fal ve leh ta mai a ni. He Party hi lian ve fû si-ah chuan a daih rei lo ber an ni hual âwm e, a hming hi kan hre hman chauh chauh a ni ber mai. Tin, hetih hun lai vêl bawh hian Shillong lam atangin Mizo Democratic Party an rawn din titih deuh a, a sawimawi tûr pawhin zir lai thenkhat an rawn chho va, Mahse din zui awm lovin an reh leh ta a ni.

(7) MIZO DEMOCRATIC FRONT : Union Territory din hmuna kan awm hnu kum 1974 Feb. ni khatah Mizo Union leh Congress an insuihfin a, kan ramah chuan Party khat chauh kan lo nei ta a ni. Nimahsela, Democracy ramah chuan hetjanga Party pakhat chauh awm hi a harsa chauh ni lovin a theih loh hulhual a ni âwm e, chumi kum la la chuan Party thar a rawn piang leh ngâl zat mai a ni. Chû Party thar hming chu Mizo Peoples Party a ni. An thu ken zir loh nge hotu lam zir loh ni dawn teh rêng an thang thei hauih lo mai a. Chu vâng chuan chu Pâwl chu titâwpin Party thar ang deuh rawng kaiin Mize Democratic Front tiin kum

1976 chuan an dinthar leh ta a ni. An thil tum ha deubte chu Ram hmasawna leh Mizo nunphun chawisân chhoh zêl a ni a, a tha hlê. Mahsela, Pawl hi a thang chak thei chuang lo hlê. Inthla apiangin seat tlem azawng chu an chuh ve ziah a mahse an chaw kim deuh vek zêl. An tlem thar bawk a, an thawm a zawi viau. An hotute eraw chuan an sawi tuma hlê a, an huaisenna leh a tumruhna hi an fikawm lai tak a ni awm e. A tlem tham bawk a, mumal tak sawi tur awm lovin hun rei vak lovah an zuhral ta mai a ni.

(8) PEOPLES CONFERENCE : Ram buain kârah meuh chuan Politics ah ng ihcân numal ta neih a harsa a, pawl thar din a bang thei tak ta lo. Chuvangin tarik 17. 2. 1975-ah chuan People Conference party a lo ding ve leh ta a ni. Atir tak ah chuan Political Party ang ni lovin "Human Right Committee" an din phawt a. Buaina kâra mipu mangan lai a ni bawk a, mipui a hipin a than paw a thang chak hlê. Chhan theitu ni dawna an hri avangin Political Party-a an inleh hnu pawhin mipui an bawh chak hlê zêl a, a thangduang hlê ni. Kûm 1977-a M.P kan han than chuan Pawl chak tak mai Congress chu hneh takin a lehtal mai a, mipuiin mak pawh an ti hlê a ni. Chu chaw pawh ni lovin a kum leh 1978-a M. L. A thlang pawh member 30 zingah 23 lai an tling chho th ta zêl a, hneh takin sawrkarna an siam thei ta ni. Hê Pawl than chak dân hi a mak viau a ni.

Amaherawhchu Hnam Lungphûm an rap pial

mipui rin leh beisei ang chuan an kal thei ta lo. Sawrkâr an siam atanga thla 5 lekah chuan anmah-ni leh anmahni an inpir tawn a, an kehchhe ta dêr mai a. Ministry chauh pawh ni lovin Assembly hial thiat a ngai ta a, kan ram chu President's Rule ah min hrui'at ta mai a. Mipui pawh an ti beidawng thui hman viau a ni. Hnam Lungphûm kan sawi kha Pâwl inkaihhraina atân leh ram kalphung atân a pawimawh hlê tih he Party ningkhawng atang lian a lang Chiang viau a ni.

Tichuan chu Party lian leh chak tak chu 15.11.1978-ah chuan thuang hnihin P.C. 'A' leh P.C. 'B' invuahin an lo inthen ta phuk a, atu lam mah mahin hming hran put tum lovin a ziding leh dik zâwk nih an inchuh chho ta zêl a, an Party Symbol hial pawh an inchuh chho ta a. Mahse P.C. 'A' lam lian neitu chan chu an chang chho ta a, 'B' lam chu an zuh ta deuh zâwk a ni. Kum 1979 chuan M.L.A. thlanna kan nej leh a, chutah pawh chuan ahlangin an ding ta a. P.C. 'A' lam chuan member 30 zinga 18 thlangtlingin sawrkârna an siam leh ta a, an la chak hlê mai. P.C. 'B' lam pawh an la chak fû mai, member 4 lai an tling ve thei a ni. Kehchhe lo sela chuan tuma hneh rual an ni lo lehzuah ang.

An sawrkâr hi a nghetin an chak hlê a, a uap pawh a na hlê a ni. Nimahsela inthlan dâwna mipui hnêna an thutiamah an din ngheh tak loh avang leh MNF rammu hote nêna an inngeih loh deuh tâk avângin kum 1984 inthlanpui lo awmah chuan a

hmalama mipuite paihlhāk tawh hnu Congress Party chuan an rawn hneh leh ta mai a, tlākhñjan lam an pan chho ta zêl a ni. Kum 1987, State thara kan han inthlan leh phej chuan member 2 chauhan tling ta a, an zuih sâwt ta hlê a ni. He Party kal-dân ațang hian mipui leh hruaitute pawhin zir tû kan ngah h'êin a lang. He Pawla thil lang chiang tak mai chu inkajhhruaina lam ai mahin â hruaitu leh hotu ber nihna hian an chakna a siam njin a lang.

(9) MIZORAM JANATA PARTY : He Party rawn indin chhuah dân hi a mak ang reng hlê. Kum 1977 a India ram puma General Election neihah chuan kha leh chen India ram lo hruai a, ta neihah lo neih hman hialtu Congress Party chu Party thar tak Janata chuan chiang fahran maiin a rawn hneh ta tlat mai a. Chutiang chiaah bawh chuan kan ramah pawh Party thartê mai Peoples Conference chuan Congress Party chu chiang zet bawkin a rawn leh-thal ve ta bawh a. Tichuan India ram leh kan ramah chuan Politics dinhmunah inthlākthlengna nasa tak a; rawn thleng ta a ni. Mi tam takin heti em a nih hi an ring lo va, chuvāngin an Politics ngaihdân a nghawng thu nasa ta a ni.

Kan ram hruaitu thenkhatte rilru leh ngajhtuahnaah pawh chuan thil danglam tak a lo lût ta a. Janata Party chu kan rama lākluh ve chūk chūk thaa rinna an lo nei ta a, hmanbmawh takin an din ve ta rum rum mai a ni. A dĭk chauhvĭn Central-a sawrkarna neitu Party kan rama lo din ve

hu kan hmanthiam chuan thatna mual mual pawh
pawm ngei a rinawm a, chuvangin he Pawl lo
thang ve ta pawh hi chuti taka mak han tih tûr
awng a ni lo ve.

Nimahsela, Central lama an hetute chuan an rin
ang he-hu pawlin an rawn ngajhsak ta lêm Iova,
kum khat dawn lai an rawn pawm tha duh ta hauh
lo mai a, an than tûr angin an thang chak thei ta
lo a ni. Than ahnehin tam tak pheih chu an bei-
dawng hman a, an darhsarh leh hman deuhthaw a
ni. Chuti a nih tak avang chuan kum 1978 kuma
P.C Sawrkâr a han kehchhiat a, an rawn pawm leh
hauhnaawh pawh khân intêlkhawm tha thei an awm
tawh meuh lo. A kum leh 1979-a M.L.A thlan pawh
khân Candidate nei tam ber an ni chungin Lunglei
leh Aizawl Bial bikah ngat chuan member pakhat
mah an tling phâk ta lo a ni. An than chak theih
tak loh avangin 10. 4. 1981-ah chuan P.C 'B' hote
ên insuihfinin Mizo Convention party an din ta a
ni. Chuti pawha an la chak hleihtheih tak loh cheu
avangin kan rama Remna a lo awm hnu-a M.N.F.
Party an han dinthar leh khân MNF Party-ah an
lût leh ta dial a, an lo zuihral ve leh ta a ni.

(10) PEOPLES CONFERENCE 'B' : Hê Pawl
chanchin hi chu P.C Party chanchin kan sawinaah
khân sawi a nih tawh avangin tam sawi a ngai awm
lo ve. M.L.A pali an thlantlînte kha Remna leh
Muanna chungchâng avangin an bâng a, an fakawm
liê a. Amaherawhchu P.C Party ziding zâwk kha
an awm zel avang leh chakna tak tak nei thama

an dinc'huah theih tak loh avângin Janata hote in infinin Mizo Convention Party an din a, an zuih ral ve leh ta mai a ni.

(11) COMMUNIST PARTY OF MIZORAM (MARXIST)

Kum 1979 a M.L.A. thlan dawn hnaiah chuan kan ramah Party thar Communist Party of India (Marxist) chu mi t'ienkhatin an rawn din ve leh ta mai a ni. Inthlannaah pawh seat tlênte chu an chuh a, mahse vote sawi tham an hmu lo. Hmasâwn an neih theih tak loh avângin hun rei vak lova an zuih ral leh ta mai a ni. Mi tam ber pheih chuan an ding tih pawh kan hre lman lo hial a ni.

(12) MIZO CONVENTION: Peoples Conference Party sorkar chak tak hnuai a kan ram a han awn hnu chuan Party dang mite chuan clêpin an thawp deuh a ni mahna, Remna leh muanna chungchân ah thawh hona turin Steering Committee an din hial a. Janata leh P.C. 'B' leh Mizo Union Parten he Committee hlan din a ni. Political Parerawhchu a ni lova, sorkar thil tih tha lo luuchuak deuh kalhngil tura tan hona mai a ni.

Rei fû an thawh ho hnu chuan Party pakha in chhûnkhawm zai an lo rêl ta a. Mahni Pahlming pah a, Party pakhata in tel khawm an tiber a. Mahse Mizo Union hovin an duh ve tloh avângin P.C. 'B' leh Janata Party chauh infin Mizo Convention Party chu Dawrpui M. School-ah Tahrik 10.4.1981 chuan an lo din ta a

Nimahsela an thang duang thei chuan vak lova, chuvangin MNF Party din thar leh a lo nih khan an in chhungleit ve leh ta vek a. An zuhral ve leh ta a ni.

(13) MIZO PEACE FORUM: He pawl hi chu Party dangte anga ram leh hnam kajhruai tum dân nei hrang pawh an ni lêm lo. Ram buai chin felna tura MNF leh India sorkâr in biakna kha rin leh duh aia a kal chak theih meuh loh avangin MNF te puiâwm zawnga hma lo lâk pui-in kan ram leh hnam tâna an thil ngen a hlawhtlin theih deuh beiseina avanga din a ni ber a. An theih ang tâwk chuan ram chhûng lamah chuan hma pawh an lakpui viau a ni. Zirlai hruaitute din a ni deuh va, zirlal leh thalai dang ten an bawh deuh. Mahse Party lian a ni vak lo. An tum anga Remna thuthlung ziaik fel a lo nih a, MNF an din thar leh hnu chuan MNF chu an zawm ve leh ta dial a, an zuhral ve leh ta a ni. A hming leh an tum dân nêp pawh a in duh viau va, zuhral tih pawh hian a kawik dik chiah lova, an tum an hlawhtling a ni mah zâwk awm e. An duhthusâm anga tha erawh chu an ni lo mai thei e.

(14) MIZO NATIONAL UNION: Kum 1986 kum tir lamah chuan Remna leh Muanna kawng zawnga kê an penna lamah Congress Party chu an lungual ta lova, an President Pu Lalduhawma MIP ni bawik chu an hnawtchhuak ta a. Ani chuan Congress for Peace a din a, Congress Party chu a lo phir ve leh ta a ni. Remna leh Muanna kan

neih hi u erawh chuan Congress for Peace ang kal reng chu thil harsa a lo ni ta a. Kum 1980 lajlâwl vêlah chuan Mizo Union kalpui zeltute nêh insuhfinin Mizo National Union Party chu ni 14.5.86 ah an lo dîj ve leh ta a ni.

He Party-in a thiltum langsâr deuhthe chu Mizo hnam nunphung leh ziarâng humhim chloh te, ram rorêlna dik lo siandik leh mi retheite chhanchhuahna hmanrua atâna Socialist Thurin kan rama lâkluh a ni a. Thil tha tak chu a ni ve leh tho maj. Nimah-sela, kan ramah hian Politics a kalsual nasat tawh avângin mipuiin chuñi tak chuan an bawh ngam mai lo. Kum 1987-a State M.L.A. thlanna hmasa berah pawh candidate 21 vêl neijn an chuh ve a. Mahse member pakhat mah an thlang tling zo lova. a tam berte chuan an dahkham an chawî nghe nghe a ni. Party thang mêt an nih avângin Hnam Lung-phum ngai pawimawha an thu zirtira an dingngheh tlât chuan an dingchhuak lovang tih sawi theih a ni lêm lo;

Awle. Tûnah chuan kan rama Politics lo chhuahdan te leh Party hrang hrangte chanchin tlangpui pawh kan lo chhui zo ta. Hêng thute hi Party mal dinhmun dik leh dik loh sawina hrin hrin a ni lova, kan lo kal tawhdan tlangpui atanga kalzel dan tûr kan hmuh fiah theihna tûra min kaihruaitu a nih beisei avâng zâwka chhui kan ni a. Thil briatdan leh ngaihdan te pawh a inang vek lova, chuvângin thil dik taw lo leh chlang taw lo a lo tel palh a nih pawhin a inngaihdam lam kan chak a ni ang chu.

A tlângpuiñ tûn thlenga kan rama Political Party ding tawh zingah chuan Mizo Union Party a maasa ber a, a kaltluangin daih pawh a daihreï ber. Mizo National Front chu a Politics a sâng ber a, tlanghawng pawh a na ber bawk. Belhchhahtu an an ang ngaihtuahin Congress Party a lian mawh ber a, Party lian ve ve an infin pawhin a lian shuang mang lo. Party lian ve fû si-ah chuan Mizo Labour Party a fei lo ber a, inthlan vawikhat an chuh hman awrh chauh a ni. Janata hovin National Party an ngaisâng ber a, an pawm duh lo chung pawhin kum khat lai an ding peih a ni. Mizo Democratic Front an tuarchihel ber a, Party tē ber ni chungin huaisen takin inthlanna an chuh ve ngam zat zat a ni. Peoples Conference a thangduang ber a, a keh chhe leh hma ber bawk.

Politics hi kan beih vena a la rei lo hlê chung-
 in chhui kir tham fê chanchin zawng kan lo nei
 lian ve tawh e. Hruaitu thenkhatte chu Politics
 awmzia leh a thiltum pawh ngaihtuah lêm lova,
 liang thli chhêm an sawi ang maia thletawn mai
 mai an ni a. Pawl pawh an sawn zing nangi-
 ang mai. "Rotekawla sepa" an sawi anga lai hnan bawl
 a hotunih chî k ve hrim hrim pawh an awm bawk
 a kan ram Politics kaldan pawh an chawh buai
 thui khawp mai. Kan thusawl tukhaw huatthu ni lul
 lo sela, hetjang ngawta Politics kalpui ching mite
 chu kan ram Politics huang atang hian inthiar
 thlim thei zawk sela ram leh hnam kal a tlan
 zawk a rinawm.

A mijui lamah pawh ngaihdân fel fek fawk ne lêm lova, a hruaitu leh Party âtchih bur ching kan awm bawk a, thil tha a ni vak lo. Thenkhat leh chuan hruaitu leh m'hring ngei vâng hrim hrim a, Pawl zuan lâwr dun dun ching kan awm bawk a. Thenkhat piei chuan Pâwl zawnng zawnng kan zuan kim deuhthaw tawh âwm e. Hetiang mite pawh hi kan ingaihtuah nawn a tha ngawt mai. Hetiang mai maia kan kal chhûng hi chuan hnam ngaihtuah awm tak kan ni reng ang a, kan ral ni pawh hi kan hlat vak lo ta ve ang. Chuvângin, kan za hian ingaihtuah nawn leh hlawnn ila, Hnam Luugphûn kan tih kha kan ram politics kalphung leh Party tehfungah hmangin ngaihdân mumal fel tak neih tum theuh ila, tuna kan tihdân ai hi chuan a tha zawk ngeiin a rinawm.

Tûnlaja kan tildân ngawt hi chuan Politic awmzia leh a thiltum te pawh kan kalkahlên leh lek ta mai. A dik chiah chuan kan Politician then khatte hi chuan Politics hi ram leh hnam thil pawl ni lova, mimal eizawnna leh chhûngkaw insawh nghehna hmanrua ang lekah kan ngai ta. Pawis khelhna, Gambling ang chauhvah kan ngai ta a hialin a hriat a, a pawl hlê a ni. Ram leh hnam hruai tumna kawng mumal hre mang hlei lova laln leh thuneihna latthutthlêng ngawr ngawra ngai hruaitu nih tumte pawh kan kat nuk ta mai. He tak hi kan ram kalsualna bul a ni a, insiamth vat a tul a ni. "Thlêngtlawr Zuan Politics" hi kan malmak ngam a hun ta.

Hetiang kan nih avâng hjan kan neih theih

ang tawh sawrkâr pawh han siam thin mah ila, lotu lamte hian kawng min bopui leh chawpchilh mai thin a, ngai leh ngajah lan jukeh awl lo thin a nih hi. "Pa pakhat Tuparawng khawr thiam," an sawi ang lekfang zawng kan ni. Inthlan a lo hun a, phur tak leh thatho zetin, atar azur te nen kan la tîenchhuak a. Beiseina sang tak nen kan sawrkâr siam chu kan han thir a. Nimahsela kawng bre lo na nâ nâ chuan min bopuin, "LE-LAW LAMAH" min hruaitam leh duak mai thin zawng a nih hi. Atâwpah mipuite chu berdawngin kan "EKCHEH THUT" tawh tawh mai thin zawng a nih hi. A pawh ngawt mai. Mipuite harhchhuah a hun takzet ta.

Tunlata kan ram Politics kal dân hi eng nen nge maw kan han tehkhin dân le? Khawka kawng sat tura hnatlânga chhuakkhawm chham a, kawng sat ta lova mahni tul leh pawimawh dap sung sung a, haw leh ta dual mai kan ang ber awm a sin! Ram leh hnam kan ti châmchi a, mipuite hmangaih ber ni awm fahranin kan in sawimawi vel thin. Nimahsela kan hruaitu Politician tam ber te hi chuan an mahni tâng hma leh ham thatna ngawt min ngaituah san leh si thin. A thente phehi hi chuan mipuite hi min hmusitin min rapbet hial thin a ni tawh lo maw? Anmahni thlangtlingtu, lai thutthlenga hlângkaitute ngei pawh kan mangan ni chuan an tukkhum chhah min chhawn thin a ni lawm ni? Hetiangte chuan engtinngé kan ram leh hnam hi a din chhuah theih teh lul ang.

Mi zawn inchuhte pawh kan ang hle lo maw? Mithi emaw, damlo na tak emaw kan han zawn a, tanpui ngaite tanpuina leh Mizo tlâwmngaihna hlu tawp a ni. Nijmahsela khua leh khua in taina rilru chhiain kan inti zauthau sauh sauh va, kan ni zawn thatlai dah tha sauh sauhvin, tlâwmngaihna hming chhâlin pa leh pa nalua pawh nei baksak lovin kan han in chil ta thin a ni a, a mak ngawt mai! Mahse he thil hi Mizo ten kan chin fo thin a ni tlat! Kan tunlai Politics kal dan pawh hi he- tiang deuh bawh hi a ni. Ram leh hnam hmangaihna tuiñu kan in rui sauh sauh va, Ram leh Hnam dahtha tê tê-in Lalthutthlêng derthâwng zet inchuh- in Pâwl leh Pâwl, nimal thleng pawha dâwt ngial ngan tak takin kan in chirh theh chlam chlam ta mai thin zawng a nih hi! A lungchhiat thlak tak meuh a ni. Hetiang mai mai chuan khawii RAM ROPUI mah kan thleng hlei lovang e.

Ram hmasawna kawng dika kal tûr chuan sawrkâr dik leh fel, a nih dan ang chat chata thil kalpui thiam kan mamawh a ni. Dân Siamtu Pâwl, Minister leh M.L.A. rualten ram leh hnam rêlbâwl- na tûr Dân tha ap siam char char tûr a ni a. Chúng Dân tha hmang chuan a kengkawhtu (Governor leh sawrkâr Officer) ten hleih neih hauh lovin mipui ro an rêlsak thin tûr a ni. Thubuai hlabuai ngaih- tuahtu Court Officer-te pawhin dikna hmangin mi- jian leh mi chhiate chungah ro an rêl tûr a ni bawh. Anmahni chanpual theuh theihâwp chhuahin an bei ngar ngar tûr a ni, Tin, hmasawna hna kan thawh-

kawngah pawh Sawrkâr leh a hrathawktute chu puite nên phawkhai rual takin an tangtlang thap a ni. Hêng zawng zawngah hian a mawh phurtu chu mipui thlan sawrkâr hotu, Ministry leh L.A. rualte an ni a, Ruling Party pawhin mawh hi tak a phur tel bawh a ni.

Tunlâi kan rama kan kalpui dân hichuan kawng bo hlê a ni. Kan sawrkâr puipa teho, Minister an M.L.A. rualte hian an nihna leh dinchhan dik hi an hre lo nge maw ni a, hrereng chung hian a hlamchhiah lui thin ni ngai le? A hming ngau ngau atang pawh hian a chiang tawh viau lo maw? Legislative Assembly tih chu Dân siamtu hote tih a zawng a ni ngat alawm. Kan ram leh hnam aman atana Dân tha min siamsaktu tûrte zawng an ni chiang mai. Nimahsela, kan han thlang lai duh sauh va, sawrkâr an han siam meuh chuan orêltu tûr emaw an nih an ti chawp leh mai thin an nih hi. Thenkhatte phei hi chuan kan dân neihsa leh anmahni sîam ngeite pawh an pawisa lova, an duh duhin an palzût mai thin a ni. A manganthlak ngawt mai. A duham zualte phei chuan hun tha aia g ta bik liauva ingatin, anmahni chhûngkua h vua leh vângte, an mi duhsak zâwngte haivûr niam chiam hi hna ber tûr emaw an ti thin, a awi ngawt mai. Mipuiten chan rêng kan nei ve pawh thin lo, a mak a ni!

Adik adik chuan tunlaja kan ram rorol dân tîgat hi chuan Ruling Party mi leh sate leh Party langa mite hi a mi rettheiho chu thuhmun veka

hrem kar ni. Kan sawrkâr sum leh pâi, Bud lipui anij hi engmah chap rêng kan nei pha tawh lo. Hetiang ngawt hi chuar kan ram leh hna hian dinchhuah ni kan nei tak tak ang em? Mi theiho, a ram mipui zaa sawmsarih chuangte hi Ruling Party kan nih emaw, Party teber kan nih emaw ngaihtuah engmah a sawtna a awm lo. Mlian leh hausa, Thlêngtlawr Zuan Politician to ka tlânchhiatsan ngan a, kan dinchhuah vena kawm kan zawn hi a tul ta.

Sorkâr hi mipui ta a nih avângin mimal emaw Ministerte ngei pawhin an nawm an mak an khalh tur a ni ngawt lova, a siamtu Party pawhin mahni pâwlte duhsakna hmanrua ngawr ngawra an hman tur a ni bawh hek lo. Mipui ta a ni ang ngein mi zawng zawng tân an thawk tur ni zâwk. A lu bâwkah thu neihna zawng zawn thlun bawh luih tur pawh a ni lova, hnathawktu lian ber atanga a tê lam thlengin an dinhmun an zela hna an thawh theihna tura thu neihna an phutawk zela pêk zâwk tur a ni. An thawh dân tu tlângpui erawh chu sorkâr chuan a zam sak ang a Chutiang zûl zui chuan mipui rawng an bâwl theul mai tur a ni. Hna thawktu lam pawhin sorkâr lei Party duh dân zam chu an ngai pawimawh bawh tur a ni ang. Amaherawhchu mi zawng zawng that tlânna tur hawi zâwngin he ruahmanna hi a kan tur a ni a, Party mal emaw mimal emaw duhsal zâwng ngawtin a kal tur a ni lo.

Chuvângin Political party rêng rêng ram lei

Hnam kaihhruai an tum dânh an Chiang Fak tur a ni. Mimal hmasialna a leng tur a ni lova, Hnam lungphûm kan tihah khân a in ngat zâwk tur a ni. Chu lungphûm chung a in ngat chuan party leh sorkâr lûte an tangtlang tûr a ni a, party duh dân lal zel tur a ni. Hemi avâng tak hian party tînin ni zawng zawng huap a kal càn tur mumal an huan chhuah lâwk vek a t l thîn a ni. Party duh dân lova sorkâr hotute duh dân ngawta a kal dân huan Party chuan a khalngil thei tur a ni. An ruai ngil theih loh emaw an duh loh emaw a, mimal duh dân a ram rorêl anih chuan Dictatorship a ni tawh a, Democracy a bo thîn a ni.

Tunlai kan ram kalphunga thil pawl tak mai chu Aizawl District a lian fâl lutuk a, Aizawl khawpuia pawh a lian fâl lutuk bawh hi a ni. Hei hian sorkâr hotute ran thîrna mit a ti kalh a, khawpuia pakhat chauh an melh kuau va, thingtlang lam leh District hran a mite mîn hlamchhiah thîn a ni. Thingtlang lamah hmasâwnna hnathawh tur awm ve chhun pawh a hlâwkna leh sum zawng zawng khawpuia a luang lut zo vek a, thingtlang lamin an tuar thîn. He thil hian mi hausa leh mi rethei kâr awl a ti zau tual tual a, kan khawtlang nunah in thîrna a siam chho mék a. Mizo khawtlang nun mawi a ti pii mék niin a lang a, a pawl hle. Hemi tîreh tur hian Aizawl District hi hmun thum vel a thendarh a tul a, khawpuia mi hausa leh ni lian e vur belh vak vak zâwnga sorkâr chêt dân hi siam danglam a tul bawh ni.

Chu mai pawh a la tâwk lo, M.L.A candidate

kan indap danah pawh Party tin finkhur a tul ta. Khawpui mi hli inthlan chhuah kan ching ta a. thingtlang lam unaute an chuang tan ta mek. A fin leh fel thu lamah phet chuan khawpui mi chu thingtlang mte ai chuan an felin an fang zawk a ni thei. "Pheikhawk hling chbunna lai chu a buntuin a hre ber," tih thufing ang deuhvint thingtlang mi reshteite harsatna leh mamawh chu thingtlang mten an hriat zawk a rinawm tlai a ni. Khawpui atanga thingtlang zawng zawng a eng kima awpbek kan tum ni hial awm te pawhin a hriat theih rum rum ta, a pawl hle. Kan heih avang hian kan ram "AR HMAI TIAT" lekah hian "HNUCHHAWN RAM VANPHEL TIAT TIAT" a awm diai duai ta a ni hi. Hawi zau deuh leh inder danglam deuh zawng a tul ta a.

Mipette pawh hian kan dinhman dik tak te kan pawmawh zia leh kan thiltihtheih dan pawl kan hre ngam ta lo hial mai. Politics thlirdat chiang kan tlachham ta a ni. Tanlai kan ramah hian ram kalsiam tibahlah thei hial khawpa thil tha k leh hnawksak CORRUPTION kan tih huai hua hi a lar ta hle a. Hmasawna tura sawrkaw pawis pek leh senral hian a thlen tur dik tak mipui hne a thlang zo ta mang lo. A salaka haibuak leh eira a tam em am mai. Hemi siamthamna hmanrua chu sawrkaw dik leh huaisen mahni hmasial lova mi puite hmangethu neih a ni. Chutlang nei tur chuan ram hruaitu Politician te mi dik an ni tat a ni a, mahse Politician dik leh dik lo thlang chhuaktu chu mipui kan ni leh tlai si. Kan vote avanga

ing an ni that a ni. Chuvang tak chuan mipuite
 jian kan Politics ngaihdan, Party kan thlir leh
 zawndan kan fimkiur a, kan inbih chian a tul
 a a ni.

Mi tam takin thil ngaihtuah Chiang mang lo
 eh awmkha ve fun, 'A chak lam apiang zawm hi
 a hahdam ber, a hlawk baw si' tih kan leklam tan
 a. Ngaihtuah chin loh chuan a dik emaw tih mal
 pawh a awl khawp leh nghal, a pawl viau a ni.
 Zep hauh lovah chuan hetiang thusawl chingho hi a
 chartha chang pha chin, sawl ar thau sawk thei
 chin an ni duh khawp mai. Dik tak chuan Politics
 ni mimal hlawkna ura siam a ni ngawt lova, ram
 kawng dik a zawh chauhvah, mimal tinte thatna a
 thleng thei chauh a ni. "He Party hi zawm ve ila,
 an lo chak hunah pawh h'awkna engemaw tal ka
 hmu ve mahna, ka fanu fapaten hna an hmu ve
 mahna," tih lam thil a ni lo. Hetiang ngaihdan hian
 ram kal a ti kaw i a, kawng dik kan hmuh thei
 loh phah thin a ni. "He Pawl hi an thiltum a tha
 a, an inhruaidan a fel baw a, tichak ila ram leh
 hnam kan thawveng ngei ang," tih hi Party kan
 thlirdan tur a ni zawk. Chutiang ngei kan thlanfuh
 hunah chuan nghet tak leh rinawm takin a hlawh-
 lin hma loh chu hotute hnung kan zui ngat ngat
 zawh mai tur a ni.

Sawrkarna hial kan lo siam thei a nih pawh
 kan hotute chuan Party thutiam an pawisa em, an
 thusawiah an dingnghet em tih kan thlirzul zel tur

a ni. An thutiam an bawhchhiat ni ni-ah kan hrij' in khalngil tumin kan bei phawt ang a, an duh ngan lo a nih pheii chuan kan hawisan ngam mai tûr ni. Hotute thiltih a kawi a ngila zawm zêl leh hot rinawm lote zui zêl ngawt hi mipui ten kan b reng reng lo. Hetiang taka mipuiin ngaihdan fe kan neih a, huaisen taka kan kal ngam hun hun h hotute fimkhur hun leh ram kalsiam a dik hun tu. a ni. Mipui kan chian a hun ta hlê a ni.

Kawng dangah han pakai leh ta ila, tânlai kan ram Politics kalmanga thil ngaihtuah chian ngat tak kawngkhat lo awm ta chu "All India, National Party zawm hi nge tha keimahni pual hauva Regional Party neih ve reng hi," tih a ni. Lei hi at khawthimdi rawk rawk chi a ni hauh lo. mi tan takin kan rin al, hian a pawim wha ni. National Party kan zawm ve hi mi t'benkhat ngaih dân anga in tih 'VAI-na' ngawt zawng a ni hauh bik lo. Indirama kan awm chhûng hi chuan a thatna chu pawh a awm ve ngei mai. Keimahni zâwk hian Hnam Lungphûm kan ngaih pawimawh leh pawimawh loh a thu zâwk a ni. Kan zuk zawm v avânga kan ram leh hnam tâna tan kan khawh hua thei zâwk dawn a nih a, Central hruaitute ka hmîn thei a nih zâwk ngat pheii chuan a thatn a tam em em a ni.

Chuti ni lêm lova helaia Pâwl dîn leh in sav mawina hmarua mai maia kan hmang a nih chua awpbei kan nuam ting anga, ram leh hnam tân thil tha sawi kuak chu khawilam khawilam a

mai. Kan tâna a that leh thleng thleng pawh a, Ka u vawih chu ka vawih vek' tih ang ziaânga Delhi thiltih kan sawimawi ve thlarawk zêl dâwn a nih chuan Mizo Hnam vui hamna hmarraw ta tak a ni ngawt ang. Kan zahawmna kan zuk hralh ral mai mai ang a, a kum têlin kan hniam rak rak mai ang. Delhi hotu ten chuîin khatin an ti' tih kan uatpui a, kan thatna tur awm mang hlei lo thil a kan nuh vur vur fo mai chuan kan nasa lo hle ang. "Mual lethama tuklo perthla thei râwl" kan ni lek fang ang a, "Vahrit biru" pawh kan thuk theng reng lovang. Kan thil tih rah chu kan ram leh hnamah a lang zat zat tho vang. Chuvângin National Party zâwmute kan simkhur a tui hle a ni. Tin, thing a chu a kungpui a thih ruala a thi ang' bawkin klulama kan bulpuite an ral ni chu kan ral ni a ni ve tho dâwn a, mahni a nunna nei lo HNAM kan ni thei bawk a ni.

Kawng lehlahmah chuan tualto party kan nih vang ngawta Central lama tui tla lo tur anga in zirtir fo pawh hi a dik ber lêm lo thei bawk. Mah. in inbunna mai a ni. India ram repui tak leh zau taka roielu ho ngatte khu zawng kan ngaih ang ngawt hian an nêp lo a nia. Keini ang mai mai hian rilru te ve leh ngaihtuahna zim lutuk an nei ve ngai lo. Kan ram thatna tur chu India thatna a ni tih an hai hauh lovang. Ram pum tana pawh tur a nih loh chuan kan ram leh hnam tâna thil tha hi kan iel thiam phawt chuan min dal hauh lovang. Keimahni zâwk hian kan zir thin lova, kan ram leh hnam thatna tur ngaihtuah lëk lo hian mah-

ni chhungte leh mahni party mite hmasial, eng reng-in kan hman hlei ta thin zawk a, kan duh hun hun-ah kan zuk dem leh ngawt thin a. Kan thiam loh deuh vek zawk a ni. Lal te hi kan thlahlel leh lutuk a, rem leh rem lo thlu lovin lalthutthleng ngawt hi kan melh run thin a, a zia lo ngawt mai. Adik adikin Mizo Union hovina an lalthutthleng nen lama an chhawmluh pawh khan eng ual an ang chuang lo zawag a nih kha.

Chuvangin thudik kan sawi duh a nih ngat chuan National Party kan zawm emaw Tualto Party kan nih emaw hian kawngro thui a su lem lo. Keimahnin kan ram leh mipui kan hmangaih leh hmanghloh athu a ni zawk. Tirkoh Pawlan, 'Siamthar lehna chauh lo chu serhtan hi engmah a ni lova, serhtan loh pawh engmah a ni hek lo' a tih ang chiah kha a ni. Ram hmangaihna tak taka innghat a nih loh chuan National Party zawm hi engmah a ni lova, Tualto Party pawh hi engmah a ni chuang bawh lo a ni. Hejhi thudik danglam thei lo tur a ni. Chuvangin hemt chungchangan hian mipuite kan chiangin ngaihnan felfak kan nei ngei ngei tur a ni.

Thil pawl tak mai kan ram Politics kalphunga awm leh chu a dik leh dik lo thliar phal lova Party kan atchilh luattukna hi a ni. Thil reng reng a nihna fakah kan thliar ngam tur a ni a, Party thil leh ram pum thil kan thliar thiam tur a ni. Ram leh hnam khawih phak thil pawimawh theng thlenga inthurnalna nei thei lek lova Party hrang kan nihna kan hre run thin hi sim thual chi a ni. Ngaih-

dân leh tumdân inang lo napui chu Party hrangah chuan kan awm bawt tûr rêng a ni a. Nimahsela Party nihna hman hun leh Hnam nihna hman hûn kan thliar thiam a tûl a ni. Chuti lo chuan keimahni kan inteite tawlh tawlh mai ang. Party nihna mangnghilh a, ram leh hnam khawih thei thila tan-rual kan thiam poh leh kan hnam zahawmna a sâng ang a. Hnamdangten min zah ang a, kan hmakhua kan sukaw chak thei ang. Kan thiam thei ngang lo a nih pheih chuan atawpah kan la ral ngei bawt ang. He thil hi ngaihthah mai ngam chi a ni lova, mi tin kan chian a tûl takmeuh a ni.

A thim lam atanga han inthilir châng hi chuan kan zavai hian kawng kan bo ta hial emaw tih pawh a awl rum rum thun. Kan ram leh hnam nun khawchhuahna lam ai hian keimahni mimal hi kan indah hmasa ta deuh fur a ni awm hle mai. Politicts kan ngaihdân leh hmandân tepawh hi a buarchuar zo ta. Party Politics leh VOTE ngawt atchilh kan tam ta a deuh va, a pawh takzet a ni. Ram leh hnam hlinna thilung mit fiah zawk kan mamawh ta a ni . Politics hi chhûngkhat laina inzawmna hmanrua ni lova, mimal leh Party hmakhaw sialna lah a i ngawt bawt hek lo. Ram leh hnam kalsiamna manraw pawimawh ber a ni zawk.

Chuvagin kan zavai hian inngaihtuah nawn leh heuh ila, kan Politics ngaihdân leh hman tumdân thlak tawh ang u. khua kan thil ang a, hnam bo-arte kawngah kan kal thui lutuk hlahh dah ang e. Kan hnam hi a borai chuan atu ate hi nge maw

dingchhuak zo chuang ang i le? Kan ram hi a chhiat chuan tute hi nge tha fai bik teh ngawt ang i? Kan Politics thlirdan leh kan thil ruahmante hi n hnam pum a huapzo ngei ngei tur a ni. Kan Mizo hla pakhatin,

‘Kan dam leh khuahmunah leng’un i,

Fam mah ila thapui narg len phulzauvan

Fara tui thlangah i luang dun ang’ a lo tih angin, kan hnam hi kan that leh thatlang dialin, kan chhiat leh chhe tlang dialin kan khawsa tur a ni dawn lawm ni? Mi tlentê te dinchhuahna leh hamthatna mai atin hnam pumpui thatna leh dinchhuahna hi a hlu zawk. Hei tak hi kan tum leh min kaihrwaitu ni fo thei sela a va jawmawm dawn em! Vawkreka fate an sawi ang maia “THAUHLEI ZENG ZUNG” leh Mangheha te chhung an sawi ang maia “PUAR BING ZENG ZUNG,”-in Pathian nung ringtu Mizo fate hi kan awm a thianga ngai lovang.

Hnam Lungphum pakhat Politics chu kan sawi thui ta hle. Sawikim sen rual a ni lovang a, sawi kim thiam chi lah a ni bawh nahek lovang. Amaherawhchu Hnam Lungphum pathum zinga pakhat a ni miao va, a pawimawh nasa a ni. Chuvangin a hman dan dikte a dahna hmun dikte kan zir ngun a, kan thiam hi hnam pumpui tar thil tul leh tih mak mawh a ni tlat. Tun hma lam khan kan lo hmang thiam hlel pawh a ni ang. Tunlai ngei pawh hian kan la hmang thiam lo fo pawh a ni mahna. Nimahsela thil har lutuk leh theih loh bur a ni

hranpa lova, fimkhur tak leh thinlung taka ram hmangalhna tak tak nei chung a kan tum tlat chuan kan thiam ngei ngei ang.

Kan thiam hma poh leh kan ram leh hnam a thawveng hma ang a, hrethiam reng chung pawh a kan hmang tha duh lo emaw kan hmang sual lui emaw a nih pawhin a tuartu tur chu keimahni bawh hi kan ni dawn tho tho. Dik tak phei chuan a mi chhia leh rethei ho hin kan tuar bik chuang ngei ngei ang. Chuvâ...gin i fimkhur tawh teh ang u. Kan Pathian thu a 'I thuin thiam i ni ang a, i thu vâlin thiam loh i ni ang' tih kan hmuah ang chiah kha kan nih tak chu. Mitinin thinlung beng thoin ngaithla ila, a tul a nih phei chuan kan awm dan leh nihna rangngai tepawh hi i in sawhsawn ngam theuh ang u. Tichuan kan ram leh hnam tâna kawng dik chu kan hmu fiah thei ang. A hmalama kan sawi tawh ang kha keimahni Mizo, Chhinlung chhuakte ngei hi kan ram leh hnamdin tur leh siam t a turin kan pawimawh ber tih hi i theihnghil ngai suh ang u. Chutichuan, kan hnam hi kan ding chhuak anga, kan thanglian tual tual ang a, KHAWVEL PUM hi kan dengchhuak dawn zu nia?

2. ECONOMICS

Kan thu pahnihna tur chu Economics chung-chang a ni dawn ta. Hnam Lungphûm pathumte kha an pawimawh dan a inang kan han ti tak na a, tûnlai khawvêlah hi chuan Economics hi a pawimawh ber emaw tih hial tak a ni. Mizo Tawnga a awmzia kan sawifiah dawn chuan, 'Economics chu

ram leh hnam intodelhna kawng zawnna kan ti mai thei awm e. Tónlai khawvêl sawikarte hi pawi hnih hanpui puiah an inthen phuk mai a, chûng pawi hnihte chu 'Ram Hausa' leh 'Ram Rethai' tûn an vuah a ni. Khawvêl thil kawng tinrêng deuhthawah hian hêng pawi hnihte hi an ngaindan leh duhdan a inang thei tawh lova, englai pawhin an intawng bar bar reng mai a ni. India ram pawh hi ram hmasawn leh thang chak tak kan ni chung hian 'Ram Rethai' lam pawla chhjar kan la ni ta fo va, tãh-lakna tûr a la tam hlê a ni. Economics chungchanga ram dinhmun hian Politics kalphung thui zet a ngawng thei a ni.

India ram rau rauvah pawh hian State hausaleh hmasawn lo deuh an awm bawh a. Chuvângin India ram politics chungchanga pawh State tinte dinhmun chu a inchen lo hlê a ni. Kelnj Mizoram hi chu India ram State te zingah hian a pachhe ber leh hnufual ber kan la ni hial awm e. Tukhaw huatthu subah kan Politics pawh hi "KUTDAWH POLITICS" tih theih rum rum khawpin a la hniam a ni. A zahthlak ngawt mai. State dangte rual ban pha ve tûr ngawt pawh hian hmatlak kan nei ko bik hlê a ni. Tan vat vat a tûl a ni. Chutiang ti thei tûr chuan kan ram leitung awmdân leh nihdân te hi kan zir ngun leh hriatchian a ngai hmasa phawt a ni. Hmasawnna tûra kan thil ruahman leh hmatlak dân te pawh hi kaimahni khawsak dân leh kan ram leitung mîl zawnge kan het-rem thiam a tûl bawh. Kan ram hi a danglâm bik a, a mihringte

lah kan danglam bawk. Chuvangin mi tihdan lak-
 -hhawn ngawr ngawr hi kan kaldan tur a ni ngai
 levang. Keimahni ngei hian kawng kan dapin kan
 -awngchhuak ve thlam tur a ni.

Kan pi leh pûte hun leh tun hmalam deuhthe
 kha chuan kan ram a la thajin mi chengte pawh kan
 la thawl a. Chuvangin ei leh bâra kan dinhmun te
 pawh kha a tha khat viau. Kan khawsak te kha a
 la hniamin mamawh pawh kan la nei tlêm a, kan
 phâk tâwkah na na chuan kan lo intodelh ve thin
 a ni. Ran nun pawh a hlimin kan ram pawh ram
 nuam tak a ni kan ti thei âwm e. Mizo nihte pawh
 kha kan inzahpui bik ngai lova, kan inchhuang ve
 -âwk hial thin a ni. Hnamdangte nun leh khawsak-
 -dan pawh kan awt ngai na hek lo. Kan khawtlâng
 invawn dân te lah kha a felin a tha em em a,
 hnam nun mawi leh awhawm tak zawng kan lo ni
 thin ngei mai.

Amaherawhchu, hun a lo kal zêl a, kawng
 -hienkhata hmasâwn zêl anga kan in hriat latin eng
 -hun emaw atang mai khân kan economics dinhmun
 -hu namên lovîn a lo tla hniam ta a, hnam in to
 -têh zo lo leh pachhe tak kan lo ni ta reng mai a,
 -pawi ngawt a ni, Kan ram a lo chhâin a lo
 -ua deuh deuh va, mihring lam kan pung tual
 -uêl si, a ram a thang ve chuang bawk si lo. Chu-
 -vangin kan tih dân pângngai ang ngwt hi chuan
 -an ram hian min chawm zo ta ngang lo a ni ber
 - Kan lo neih dân pângngai ngwtah hi chuan
 -âwp khawp kan thar chhuak zo tawh lova, a ala

tha zawka han thlak maina tur kawng kan la dap chhuak hlei thei bawk si lova, a salakah mipuite hi tih ngaihna hre lovin kan hawi hai ta a nih ber hi. Kawng thenkhat ngaihtuah phei chuan a zahthlak ngawt a ni. 'Englinnge ni zel ang le?' tih zawhna lianpui hian kan rilru a kap ul ta reng mai. Mizo nihte pawh hi engemaw zawng taka ngaihtuah clang hi chuan a zahthlak lek lek ta mai. A pawh hle a ni.

Hetiang kan lo nih tak avang hian mipui kan mangang a, ram huiatute lu lah a hai ngiang lawk. Kan Politics qinimun leh thil thir da thileng pawh hian a nghawng buai chho va, kan chi talh talh mai zawng a ni e. Zep lovah chuan tun lan awmdan ngatah hi chuan ram huiatute lu pite jawh hi thil hanthak mai ni tawh lovin mangai thlak tawp a ting ta. Kan ni chhuanvawrte nga hli pawh hi han in thlangchhuak thui mah ula Delhi Wang kut zuk dawh ngawt mai loh chu hui bak dang reng an nei lo. An kut dawh chhuah mipui min enkawm min chawm leh chlawng na mai a ni a, a zahthak nasa a ni. Nimalisela, hma bak dang an nei thei chuang si lo.

Zak chung chungin an zuk liam thla a, 'Chutiang khatiang chu kan nei lo, kan duy si, mun pe ulei tawn ni?' an zuk ti leh ngawt mai t in zawng a ni a. Zah tuar chak deuh inthlan chhuah tepawh hi a tul a ni mai lo maw? Delhi hote lah chuan kan hotu te hmei an hmei tawh chuan kut dawh tur tih an lo hmei mar dawh emaw a ni si a, an

va khawngaihthlak thin ngai em! A, heti reng reng a a hnam pum ve lem han awm rehng bik hi zawng thil tih chi a ni lul lo. Kutdawh tur ngawt maia hotu leh hruaitu thlan fo mai bik hi zawng a hnam hawma tlawm thlak a ni, insiam that dan kawng i dap vat vat teh ang u khai.

Hê kan ram khawngaihthlak tak hi retheihna leh zahna bavih atanga hruaichhuak tur hjan mi tin mai, nang leh kei ngei pawh hjan mawh kan phur a ni. Thinlung tih takzeta ngaihtuah a tul a, mutmawh hnarmawha neih hi a hun takzet tawh a ni. A bik takin ram hruaitu leh Politicianen mawh an phur zual bik nglê ngê a ni. Chhuanlam zawng a tam mai thei, dik pawh a dik kawngkhat mai thei bawh. Nimahsela, chhuanlam siam zurzut ngawt hi chuan khawi mah min hruai thleng dawn reng reng lo. Kan ram thatna tur ni ngeia kan hriat chu ngunthluk taka ngaihtuah chungin uluk deuhvin kan ruahman ang a, theihtawp chhuahin tihhlawhtlin tumin khawdang hawi map lovia kan bei malh malh mai thin tur a ni.

Tudang leh eng dang mah ngah khawtlai a tul lova, keimahni ngei hi kan pawimawh kan tih tawh kha. Harsatna namên lo pheii zawng kan tawk ngei ang. A clâng pheii chuan hlawchhamna leh beidawnna hial pawh kan tawk a ni thei. Nimahsela beidawng hman kan ni tawh lo, Columbus a ang kan beidawng haub lovin hmalam panin huaisen takin kan kal ngat ngat tur a ni zawk. Mi fâte Pihlah an lawn tawh a, a pialham ram an la tin

zawn leh ta deuh deuh va. Chutih laijin engah tehtul nge keini Mizo Fa, Talent ropui kawltu leh rilru pianken fel em em si hjan mahni chenna ram ngei ngei hi kan han chei theih loh bik ngawt ang a, hn a pawh chu kan han sawn loh bik ngawt ang le? Midangte tum phak loh hial khawpin kan sawn ngei ngei tur a ni. Engmahin min dal tur a ni lo. Kan puanven te sawichhingin, 'Ka tum nge ruh SARUH' tiin theih paling kawhin tan kan la tur a ni.

Kan ram Economics dnhmun siampha tur hian a hmasa berin kan ram leijung hi kan hrechlangin kan belchiang hmasa phawt tur a ni. Kan Bible kan en chuan Pathianin khawvel a siam zawh him khin pha a ti hle a ni tih kan hmu a. A siamtu leh dintu ngeijn khawvel khawii lai pawh hi mihrinte tana thatna nei tur leh tangkai tura a duan leh buatsaih a ni ngei ang. Chuti a nih chuan engatingemaw Mizo fate hian kan ram hi chhe ta lua bik leh tlaktlai lova kan ngath thin ngawt hi ni ang le? Pathianin a hmandan tur dik a lo ruahman hi kan la hmuchhuak lo emaw hmandan tur dijin kan ram hi kan la hmang lo emaw a ni tekfang lawng maw? I han chhut kual deuh teh reng ang.

Hman deuh lai pha chuan khawvela thlaler zau ber, Africa khawmualpuia SAHARA an tih khu a kiang vela mi chengte ngei pawhin a thatna leh tangkalna awm reng an bre lo. Hnawksak an ti em em a, ram vandual nin an jingai thin a ni. Buhbal a chin theih loh chauh ni lovin mihring chenna tlak loh khawpa lum leh ro a ni a, a hlauhvjin an

an hlau hial thin a ni. Nimahsela leilung dintu leh Sahara thlalêr duangtu Pathian chuan an tâna thil hlu leh tangkai lutuk OIL a lo phûmsak teuh a ni tih an han hriatchhuah meuh chuan an ngaihlu ta êm êm a, a chuhin an inchuh leh ta zâwk a ni. Kan ram khawii lai hi nge tha lo leh tangkai lo nia kan hriat ve le?

Chutlang bawkin khawvêla lui ruam zau ber leh ramngaw burû ber, South America khawmual-puja Brazil ram chhûnga AMAZON lui ruam pawh khu tûn hmalam kha chuan a tangkaina leh hlutna rêng an hre phâk lo. Mihring chên theih loh khawpa ram hrehawm leh hrisêl lo niin an lo hre kumkhua thin. Nimahsela mihring finna a lo sâng zêl a, tûn-lai thiamna hmanga an han belhchian meuh chuan khawvêla ram tha ber leh buhbâl thar hlâwkna ber tûr, ram tha elkhên niin an hre ta zâwk a ni. An chhûtdân tak phei chuan, khawvêl mihring zâtve dawn lai chawm theihna khawp buhbâl a thar theih hialn an ring ta a ni. Tûn hnai deuh khân OIL an hmuchhuak lehngal a, khawvêla ram tha ber niin an hre tawh nghê nghê a ni. A hausakna zawng zawng khu a famkima an chhawr theih hunah phei chhan khawvêla ram vannei leh awhawm ber an la ni¹ ngei dawnin an hria. Chuvâng chuan a hming-lem atan pawh "MILIAN MUHIL" (Sleeping Giant) an vuah nghê nghê a ni. Pathianin khawvêl a siam dân hi a lo mak dawn hê mai!

Israelte ram KANAAN, "Hnutê leh Khawizûa-luang ram," chanchin pawh khu chhût tham á awm

asin! Abrahaman a han thlen klân khawizû a l
 tling piau puau sa ngawt lova, hnutê tui lah a. l
 luang dur dur ngawt baw k hek lo. Pathian mi ruat
 Israelten an han luah tâk a, Siamtun a hmandâ
 tûr a ruat anga an han hman meuh erawh chua
KHAWIZU LEH HNUTE TUJA LUANG RÂN
 tih chu a dik ngawih ngawih mai a ni. Lal Solomon
 hunlâi te phej kha chuan a hausakzia khav vêt
 thangchhuak a, a en tûr ngawt pawhin chhimlai
 ram SHEBA lalnu meuh pawh a rawn thawkchhua
 a nih kha. Mipuite pawh an hlimin an thlamuan
 a, ram nuam leh belhfakawm tak a tling a ni. Ni
 mahsela Israel hote darh hnua Arab hovin kur
2000 dâwnlaj an han luah meuh chuan a ram pumi
 thlalerah an chhuah lo chauh mai a ni. A hmandâ
 tûr dik Siamtu ruat angin hmang ve miau hek lo
 Thil mak tak phej chu a ni a, mahse, thudik a n
 miau baw k si a ni.

Kum 1948-a Israel sor kar a rawn pian leh la
 vel pawh khân a ram chu a chhe êm êm tawh a
 Anmahni duhsaka kajhrualtu Sap hote ngei paw
 khân a ramin a chawm zawh an rin loh avângin
 pem luh tum mi tam tak chu an dang kir a, Kupr
 thliarkârah an dahkhawm nghê nghê anih kha. Pa
 thian thil ruat dân an hre phâk bik lo chêk a n
 ang. Nimahsela, Israel fâten an han luah leh a,
 hman dân dik thlapa an han hman leh hnu meuh
 khu chuan Arab ho thlaler zawng zawngte pawl
 thlaj tînrêng chin nan an rawn hmang leh thei
 a hring leh dem dum tawh mai a, a ram duahin .

duah leh hluah hluah tawh mai a ni! A va mak em! Mihring pawh a let engemaw zata taman pem lut leh tawh a, mahse an la in chawm zo em em tho. Mihring an pungzela, a hausakna pawh a pung zel a. A kum telin a lei lung hausakna an hmu-chhuak belh zel a, a hlutna pawh a pung chho mek zel a ni. Khawvel khawii ram pawh hi a hmandan dik Siamtu ruat anga hman a nih chuan a lo tha vek chek a ni ngei ang.

Kan ram pawh hi chutiang bawk chu a ni. Tunah chuan ram chhe ber leh ram ruhkaw, eng atan maha hman hleihtheih loh ni hial pawhin kan ngai a ni mai thei. Tunlata kan chei bawl dan ang ngawt hi chuan dik pawh a dik khat ta ve ang. India ram State zingah hian mihring thawna ber kan ni a, chuti chungin a in todelh lo ber leh pache ber kan ni si. Chuvangin kan enkawl leh cheibawl danah hian engemaw tak dik lo zawng a awm ngei a ni. A siamtu leh dintu zawngin tha a ti chek ang. Kan rama hnam dang lo chhuak thinte hi chuan tha an ti em em a, awm hlen nan hian an it em em thin zuk nial! An awm rei a, kan chei tawl dan an han hmu chian hian thil mak tak an hmu chhuak thin. Khawii laiah mah hian mihring duh lai hmel pua cheibawl an hmu mang lova, mak an ti em em thin a ni. Thenkhat phej chuan. "Mizo ho hian an rama awm rei hi an tum nange?" an ti hial e" an tih chu! A tlawm thlak ngawt mai.

Engtingge kan tih tak ang le? Han pem chhuahsan vek dawn ila, khawvel khawii lai mah ram ruak

juah tûr a awm ngawt tawh bawk si lova, a mang-anthlak hlê a nih hi. A, eng dang a ni lo, kan friat loh vâng chauh a ni e! A dik adik chuan kan ram hi a tha thlawt asin! A boruak hi a nuam a, thlai tinrêngin a ngeih êm êm bawk si. Mihring chhiatna thlen thei thli rāpthlak lirnghing leh tlāng-kāng te, thlipui na lutuk takte a awm ve lova, kan vānei ngawt a ni. Kan ram tiat leka zim leh tlāngram chpengchhia, heti tak maia thlai tinrêng chin theih-na boruak thiānghlim leh ruahtui tamna ram hi khawvêl khawii laiah mah a awm ve lo asin! A cheibāwl dân dik Siamtu ruat ang thlap chuan han cheibāwl na ila zawng KANAAN ram ang maia Khawizû leh Hnute tuia luang ramah kan siam ngei ngei ang. Kan thdân ang ngat hi chuan khawii ram pawh suasam ve ta ila kan ramin a daih ang chen daih tûr hi a awmin a rinawm loh. Thlalêr ramrovah an chang deuh vekin a rinawm. Chuvāng-in kan ram hi a tha a, hetiang ram tihchhiat zawh loh min pāk avāng hian Pathian hnênah lawmthu kan sawi tûr a ni e.

Hetiang zāwng tepawh hian chhût chhin ta ila kan fiah thei mial mahna. Tūnah mai pawh hian keimahni zāt chiah Israel hote khu emaw Japan hote khi emaw kan ramah hian awm ta sela keini hmandân ang hi chuan an hmang hauh loyang le. Anjho chuan a leilung hi an zir hmasain an en-fiah hmasa zet ang a, a boruak leh ruahtui tlākdan chetin ngun takin an chhût hmasa vek phawt ang. Chumi hndah chuan a ram leilung hi an then phawk phawk ang a. a mil tur zêlin thlai chi hrang hrang

te chu an ching mai ang. Hun rei lo teah ram tha leh hausa berah an chantir ang a, an lo neihdan leh leilung sawngbawl dante chu khawvelin an zirin an entawn huai huai mai ang. Engah teh lul nge maw Mizo kan nih avang ngawta kan tih ve theih loh bik ang le? Kan ram sawisak canah hjan kan Pu Chburlura Chengkek lo tur an sawi kha kan ang ngawt mai. A thatna, a rah tak tak lo thiam lo hjan a bul velah kan tal bel mai mai a ni lo maw? Ngun lehzuala kan ngathuah zawng a hun ta.

Kan lo neihdan hi han bihchiang teh reng ang, Kum tinin kan insuankual kan insuankual a, thlawhma nghet buatsaih tumna chang reng kan hre lo. Pu Vawmphunga thu khawchang ang maiin, "Pathian tan pawh malsawm hman loh lekjin kan insawn kual nasa," a nih hi. Kan insuanna lam apiang lah chu kan hal ro vek vek zel si. Kan ram hi kan chhe thei lo tawl a ni ber mai e. Kan thing leh mau halral thin hlutua tu pawh hi kan tharchhuak leh lawi baw si lova, a hlawk lo teh zawng a nih hi. Ram tihchhiatna nasa tak a tling a ni. Huan leh Leilet tur atan ram zim te te, eng tham lo tur tih hriat reng reng kan han vatfai a, a let engemaw zata zau kan han hal chhe leh dur dur mai thin a, 'Ram ren-lova teho' kan ni ngawt alawm. "Chhuanmang rorêl" an tih tepawh kan ang dawn dawnin ka hre thin. Mi thenkhat lahin sawrkâr tanpuina pawisa te kan la dawng tak deuh deuh va, engah mah kan chanchhuah leh lawi thin si lova. Sawrkâr tanpuina nen

meuhva ram tihchhiat tum tepawh kan ang lek lek
zawk lo maw? A zialo lu deuh ngawt mai!

Ram tãl taima hlê e ti lovin a kãng thelh tum
leh peth aram lah kan awm tawh mang hek lo, a
pawi ngawt a ni. Aw, kan ram hi kan neihchhun
ve ngawih ngawih a ni si a, kan va han ren lo lu-
lai thin ve maw le? Dik takin kan ram tihchhiat
tum hian theihtawp chhuah pawh han tum sateh
dwân ila, tuna kan tih ang bak hi chuan tih leh
ngaihna pawh kan hre kher tawhin a rinawm loh ve!
A peih pawh kan peih na bawh hek lovang. Kan
ram hi a lo tha kher em a, kan tichhe zo ngang
ih lo a nih ber hi!

Hetiãng ngata kan kalzê! chuan tũn atãnga hun
rei vak lovah khjan kan tnhãl cherêu vek ang a,
kan ram hi chenna tlak lovah kan siam thua ta ve
ang. Kemihho chhanah chuan la khawsak theih
ngawr ngawr mah sela, kan thlahte chuan thlaler
ramro mai lo chu rochun tũr an rawn nei tawh
hauh lovang a, tuihãl dangcharin a nja an la rawn
khawsak hlawm ang ni. Anchhe tinrẽng min la
rawn lawh ang a, chũng an anchiãte chuan Thlan
piahlam ram thlengin min la rawn tũnzui ta ve ang.
Chuvãngin tũnlaja kan ram leihlung kan enkawl leh
sãwngbãwl dãn hi chu arang arangin kan tidinglam-
in kan thlak hmanhmawh tũr a ni ringawt mai.

Chuti ni sela engtinge kan tih tak ang le? A
manganthlak a lu hai thlak teh zawng a nih hi.
Mahse kan beidawng mai tũr zawng a ni lovang.
China lal pakhat chanchin atãng hian i han zir

lawn chhin teh ang. Hmânlai chuan China rama lui pakhat HUANGHO an tih chu fûr lai tawh hi chuan a lian kumtin thin a. A lui ruam zawng zawnga mihring chengte leh an in leh lo, buh bâl leh ran rual zawng zawngin namên lovin an tuar vak mai thin a. Mipui an mangang a, an lalpa hlei hlei a mangang bawk. A ram chhûnga mifing leh mi thiam tha zawng zawng ko khâwm meuh vin a tih reh dân tur an rel thin a, mahse an hrechhuak lawk thei lo. Kumtin maiin tui fûr lo tla tur chu an lungngai êm êm thin a, chumi avang chuan a luipui hming atân 'CHINA LUNGNGAIHNA LUIPUI' (Chinas Sorrow) tjin an vuah phah nghê nghê a ni.

Chutia a mi thiam tha zawng an beidawn hnu pawh chuan an lalpa chu a la beidawng ve mai hauh lo. Chu thil tha lo leh a khua teh tuite lungngaihna thlen thintu chu a tih reh sak hma loh chuan mutmu tui tuah thei lovin a chhun a zânin a ngaihtuah thin a. A tâwpah chuan amah ngeiin a chu lui ruam chu va fan a, va enchian a tum ta a; Mawi leh mawi lo pawh dawn chang lovin a Upa hote nen an vâk chhuak ta rawi mai a. Beidawng leh lungngai taka an kal lai chuan ruah a rawn sur leh ta ngbâl a mahse a duh ber a hlawhtlin hma chuan kirsan zâi reng a rêl thei lo. Ruahsur hnuaiah pawh a kal zel mai a ni.

Ngawi reng leh lungngai beidawnga a kal lai chuan SATEL lian zet mai hi a lo kal ta boh boh mai a. Satel chuan engmah khum hul tur nei ve

hek lo, ruahpui vâñawn chuan a nan buan buan mai a, muangchangin a kal zêl ngawt mai a ni. Tihngâhñá vak hre lo chuan Satel chu a en ta reng ringawt mai a. Beidawng leh beidawng intawng pawh an ang hlé áwm e. Nimahsela, a beisei loh tak mañin Satel kâwr atang chuan a thil duh leh zawn chu lai pa chuan a chhar chhuak ta nawhr mai a ni. Ruahpui nan bawrh bawrh chung chuan satel kâwr chu a hul phuangin a zuk hmu a. A zuk enchian deuh chuan a kâwr inzawmna khuarah chuan ruahtui chu a luang ral zel a, a kâwr chuan a hul phiah a ni tih a zuk hmufuh ta hlaub mai a, a harchhhuak ta phut mai a ni.

Heti ang hjan a ngaihtuah ta a ni. Chu lulpul ruam zau tak chu Satel kâwr ang bawh chuan TUI-KAWNG zau leh seipui puin laitlang sung sela, tui a lo len leh hun pawhin a kam ruama luangdarh tawh lovin tuifinriatah a inchhung lût vek dawn a ni tih a hre ta a ni. A kir vang vang a, a khua leh tui, a mithiam rualte chu a ko khâwm a, an bei tan ta tlut tlut mai a. Hun rei vak lovah an zo ta nghe nghe a. A kum leha tui a lo len leh pawh chuan a chhatdân ang chiah chuan tuifinriatah a luangral ta vek a, a khua leh tuite chu chhanhimin an lo awm ta nge nge a ni! Pathian thil ruatdân hi a zawngtute chuan an lo hmuchhuak nge nge thin a lo ni. Chu lai pa pawh chuan a mifing leh mi thiamte hriatchhuah zawh loh finna chu Satel kâwr atang mai chuan a lo charchhuak ta a nih' chu!

Kelni Mizote pawh Economics lama kan tlak-

hniamna leh ei leh bara kan intodelh lohna hian min timangang ta hlê mai. Kan la mengang dawn chauh pawh a ni ang. Kan hruaitute lu a hai a, kan mi thiam hote bei pawh a dawng lek lek te. Kan khamkhawp buhtâl kan thar theih tawh loh avangin kan sawrkâr chuan State danga bul fa onaw lûtin min châwm a, châwmhlâwm hnam kan lo ni ta dêr mai. A kalkawng a hlat avangin harsatna a tamîn a insênso thlâk nangiang bawk si. Tuifûr tla tûr takngial pawh kan lungngai ngawih ngawih ta a nih hi. Hlahthawn ang nangialin fûr lain Silchâr kawng-pui ni hnih khat a han ping a, kan nghei chu a ni chawpchilh zêl bawk si. Hei lo liama ZORAM'S SORROW tia vuah tûr hi a awm thei chuang tawh dawn em ni? "Engtinngê ei leh bârah kan intodelh theih ang" tih zawhna hi a va pawimawh ta êm! Kan Mizo thawntu-a, "Tualvungi ko thiam awm maw?" an tihlaj ang kha kan ni ta. Tunge min chhanchhuak thei ang a, engtinngê chhanchhuahna kawng kan hmuh theih ang? China lalpa tihdân anga SATEL KAWR a tang ngawta han hmuhchhuah ve mai chi lah chu a ni mang si lova, a luhai thlâk tak zet ta a ni lâwm ni?

Khawinge, "Bei nge sei rûndung," tiin i han dapchhîn dawn teh rêng ang, kan rin ai daihin a lo awlsam phian mai thei a nia. Khawngê kan fate zirilaibu i han keu chawt mai teh ang. An Geography bu ngei mai i han chuh teh ang, mi ramîn engtinngê an tih bik i han en teh rêng ang. A, hei a Chiang reng alâwm. Mi ramte chuan thlaj chi hrang

hrangte chu an ngeihzawng tur hmun leh boruak
 milin an lo chng bik a nih hi maw le. An MAP
 atang pawhin a Chiang vek alawm. Mi fate zawngin
 keini ang hian hmun tin hmun tangah thlai chi mu-
 mal awm lek lovin an bel ve mai mai lo a nih hi.
 An ram leilung thenfel thlip thlepin mumal nei takin
 an ngeihlai hmun theuhvah an thlai chinte chu an
 lo remfel a nih hi. Chhe heu! Keiniho tihdan nen
 chuan a va inang lo nasa em! Kan harh tan haw
 em?

Dik tak chuan thil hi chik ngun peih deuh ila
 zawng hmāna hmanah kl an lo hmuchhuak ve daih
 tawh tur zawng kan ni maw le. Keimahni ngeina
 kan thlawhhma lak leh enkawj dan atang mai pawh
 hian a hriatchhuah theih reng a lawm! Pi-pu atang
 pawhin kan lo hi kan thlai chin turte tan an ngeih
 zawng hmun bichā fel tak kan lo siam sak vek
 thin anih tak hi! Buhpui leh kawnglawng l mun tur
 te, vajilo hmun tur te, hmarcha hmun tur te,
 beihlawi leh bawkbawn hmunte thlengin kan lo ruat
 fel dim diam thin a lo ni. Kawng khat ngaihtuah
 chuan kan hrechhuak daih tawh a, tunlai hunah
 hian zau zawk leh a ram pum huap zawnga hmei
 bel nachang kan lo hre lo mai mai nin a lang e.
 Kan fng deuh yar tawh lo maw?

Kan ram pumhui hi LO pakhat anga ngain
 kan rama thlai kan chin turte chu an hmunhna tur
 theuh duan sak ta ila, a dik mai lawng maw? A
 seng hawi leh hralhvel pawh a lo awlsamin a
 lo nam zawk baw ang a kan fel duak ta ve ang.

Kan sorkâr leh thuneitute hian hetjang tak hian mipui mîn han kaihruai sela chuan hun rei fote-ah kan intodelh lê-û ta ve ang. 'Tualvungi kô thiam awm maw?' tih zawhna harsa tak pawh awlsam tak-in kan chhang thei tawh dawn a ni.

Aw le, tûnah chutiang lam hawizawng chuan kan ram hi i han senin i han thlêr chhin dawn tchêng ang, a fiah uar mai law maw chu? A hmasa berin khawchhak tângsâng pui pui lam khi i han en teh ang. Alu te, Apple leh Plum te an tha duh hlê a. An area tûr bik theuh ruatfelin chûng bial chhûnga mite chuan thlâi dang ngaihtuah map lovin fêng thlâi chauh hi ching ta phawt sela, chutiang ching duh leh a tui mite pawhin pan hlawm vek mai sela a tha ang. Sawrkar pawhin chutiang thlâi atâna pawisa a sên tûr zawng zawng pawh cl ûnglai hmunah chauh chuan bel vek bawk sela. Agriculture Department lam atang pawhin chûng ang mite vil tûr chuan thiamna bik neite dah ngei bayk sela, kar lovah an intodelh theih mai a rinawm a ni. A lo thar hunah pawh a senghawî vêl a awlsamin a hralh vêl pawh a hnakhaf bawk ang a, tuna kan tihdân ai hi chuan a fel zawk ngeim a rinawm. Tichuan chhôngkaw engemaw zat chuan eizawna nghet an lo rei ang a, insuankual den den chu an sim chawpchilli ngah ngei bawk ang.

Chutiang bawk chuan Aizawl—Silchar kawngpui dunga ni zawng zawngte hian sawhthing chauh ching leh ta hlawm sela, sawrkar tan pawh a senghawî leh buaipui a awlsam ang a, A chingtute tan

pawh a manhlâ ngawt ang. Kudam lianpui pui sain a tihrona khâwlte han bun bawk sela. Kâr lovah hênggho zawng pawh hian eizawwna nghet an lo nei ve leh mai dawn a, insuan kualtir pawh tum ila an duh tawh lovang, A lei tûrin Maruari hausa ho chu an rawn insehmrûr tuau tawh ang a, a rate pawhin hniam lam aihn sân lam a pan zêl zâwk tawh ang. Sum hnâr kan va nei tha sâwt dawn êm.

Aizawl—Lunglei kawngpui dungah hian Lakhuih Thei han ching leh ta ila, kawngkam tawn tawn Km chanve vêl hi Lakhuih Thei huan in han khat leh chui mai sela. A lâili deuhvah a sâwrna khâwl bunin ram danga thawnehhuah atân han sâwng-bâwl leh ta ila, chhûngkaw tam tak chuan eizawwna nghet an nei leh mai ang a, insuan kual chu hman-lâi thil a ni leh chawpchilh mai ang. A hnah vêl atangin Industry engemaw kan din leh ang a, chhûngkaw tam zet tan eizawwna nghet a lo ni leh bawk dawn si. Aw, kan ram chu a va fel sâwt dawn êm!

Kan luipui hmârluang dungah te hian Sêrthlum hmun han tikhat leh chui mai ila, a thawnehhuahua a remin a hlâwk pawh a hlâwk bawk ang a. Tûna kan tihdân anga sêrthlum tlak te ram dang atanga la lo hian Mizote ngeiin han kui sela, chhâm leh hmâr, chhak leh thlanga thawh darh riral zo mai mai lo hian chûng hmuna mite ngei chuan han ching ta sela, kum rei lotê-ah India ram State zing-a sêrthlum ngah ber kan ni thuai ang. Sêrthlum ching duh apiang kan pemkhawm leh ang a,

Agriculture lamah mithiam bik kan train tir ang a, hūngho chuan an vil ang a. Department tāt pawh enkawl a awlsam ang a, a chingtu hote tāt lah remchāng baw k dāwn a ni. Insuar kuēl mēi māi hu an duh tawh bik hauh lovah.

A pawmawh leh hlāwklaī ber tūr erawh chu lunglei District chhūnga Tlabung vėl khu a ni ang. Luipui pasarih lawng kal theihna hlir infin khāwmna eh motor kawngin a paltlang, ramri hūl a ni a. Thj thjarvėl leh senghawi vėl a nuarin a awlsam mēm a ni. A hralhna lah duhthusām a ni baw k dāwn si. A hmalama kan sawi AMAZON LUI- UAM ang māi kha a ni dāwn a ni. Thlerēt ngeih awk leka hnām a ni a, a khaw lumdān leh hnāwn ānin a zir baw k si a, a tha duh ēm ēm dāwn a i. Tin, Fu huan atāt duhthusām a ni baw k a, fu uanin han khat chui māi baw k sela, Sugar Mill an tham deuh pawh chāwm thei tūrin kār lovah kan pultling māi dāwn a ni. Kan ram mamawh bākah aw h State danga thawnc hhuah tham hial kan thar uai māi dāwn a ni. Aw, a va nghahhjelhawm k ēm!

Heng tākah pawh hian Thingpui leh Coffee uan zau tham tak tak siamna hmun tūr a la awm ai duai baw k dāwn si. Chūng ang hmun remchāng pawh chu ngunthlūk taka ngahthuahin sawrkarin an ruahman sela, mipui tam tak tāt eizawna ghet siam a awlsam ēm ēm dāwn a ni. Leileta am theih ram remchāng apiang hi tjtak zetin kan an bēi zui baw k ang a, kār lovah kan intodelh

ngei ngei ang. Chutih hunah chuan kumtîn, majia kan ram hâl hum hum t'intê hi a lô reh tawh, ang a, hmun zau pui pui hi ramngw tha tak takah an lo chung leh chawpchilh ng'âl bawk ang a, 'Chawm bawk, hâwp haw' an tih chu kan chârivo a lô ni mai dawn a! Ram! Ranvulh lamah tepawh hetiang zel hian a hmun thlang dîkin a beitu bik insiam ila, tuna kan tihdâi anga mumal lo tak leh duh a g anga semral mai mai lo hian tih ni tawh sela a thal zawk a rinawm. Tura kan tihdâi hi zawng a eng-amah puitling lova zuh ral leh hlawhchhamna chawh a ni a, 'Zûrtenu siam' an tih ang chauh kan ni e.

Azawng a za leh a kip a kâwi chuan sawi-ên a ni lovang a, mahse a tlangpui a kan kal, dân awmze zir fiah nân chuan a tawk thawkhat bawk ang chu. A awmzia ni ta ber chu kan thlai chin leh r'n vuh reng reng tê hian an thalni hmun bik theuh luahni, a buaipuitute pawhin châng dang kan map lovin eizawna pual bik atân kan nei theuh tur a ni tihna a ni ber mai. Hetiang hi nam fng leh chângkang tawhte chuan DIVISION OF LABOUR leh SPECIALIZATION OF INDUSTRY tîn an vuan a, hetiang, ang hji hian an lo kal tih a ni. Chuvangin an ram Economics dân hmôn pawhin a san phahin an intodelh phah nasa a ni. Keini pawh hian kan zawm ve hma leh kan thal hma dawn a ni mai. Eng inge ram tha ber nei reng a, kan retieh reng bik ang. Kan Agriculture Scheme leh Planning te hi kan her dik ve

gei tur a ni.

Chutih hunah chuan kan ram pumpui hi
 HLAWHHMA zaupui ang a lo ni tawh ang a,
 hlai leh ran chitinte chuan mahni hmun bik fel tak
 a lo nei vek tawh ang a, a enkawl leh senghawi
 el pawh a lo nuamin a lo awlsam vek tawh ang.
 Imun tinah Kudam lianpui pui an ding khaphup
 ng a, chung Kudamah te chuan keimahni deh-
 hhuah leh kutkawih te chu an vum tentun tawh
 dawn a ni. Kan sawrkâr hotute pawhin KUTDAWH
 iru paihin SUMDAWNG filru an pu phak tawh
 vawh ang. Kan thil dehchhuahthe hralhna zawngin
 state dangah hmai tang takin an vakvel ve thei
 her tawh ang a, nuam an ti tawh em dawn asin.
 Kan motor liante pawh chu ruaka tlan ri ruk ruk
 awb bik lovin Hnawmtin Phurinu ang malin kawng.
 sui dung tinah an tlan luai luai tawh mai dawn a
 ni. Aw, a va nghahlethawm tawh tak em!

Kan sorkar pawhin a Budget s'am dan a til
 langlam a lo tul tawh ang a. Mipuite thil tha-
 chhuah leina turin pawisa a tam thei ang ber an rua
 man tel a ngai dawn a ni. Tichuan mipuite deh-
 chhuah atangin a sumdawng ang a, mipuite chhaw
 et leh turin sum tam tak a hai chhuak ve thei
 awb dawn a ni. Hei hi tunlaia ram tam berte din
 chhuahna THURUK chu a ni a, kan ram pawh
 kan kan tih hma pon leh kan intodethin kan chang
 kang hma mai dawn a ni. Chutih hunah zet chuan
 kan KUT HNATHAWKTU hote chu mahni awn
 hmun theuhvah hlimin an zai thei tawh ang a

THINGTAM LEH MAUTAM pawhln mual mìn liam san tawh ang. An hunbi tihkimna tura an hmel an rawn lan ngam cheu a nih pawhln Lalawithangpa kan ruai ang a, 'Kum thum tām zâwn rawh se mau zawng zawng' kan lo tihsan tawh mai dâwn a ni. Fûr khawchhe hnuaiah Silchar kawngpuite pawh han ping leh thin mahsela kan mangang fâl bik tawh lovang a, kan thenawnte an mangang hlei hlei tawh zâwk dâwn a ni.

Sobji Bazâr vêla Silchar chawhmeh lo thleng kan nute hovina pawnfên tla dâwn dâwn a an inchuh luai luai thinte hi a lo reh tawh ang a, pa thau pui pui leh tlangvâl chak tak tak Peon leh Chowkider hna dîl ngawta an in tlar peupo thinte pawh hi a awm tawh bawh hek lovang. Sorkâr hna te hi kan tlawmngaih thawh tawh zâwk ang a, tun-lal ang hian hlemhlêtna rilru chhia kan pu tawh bik lovang. India ram chauh pawh ni lovin khawvêl pumah kan hming a lo thangchhuak tawh ang a, MIZO nih hi khawi hmunah mah a zahthlâk bik tawh lovang. Kan thalai rualte pawhln rual elna châng an lo hre tak tak tawh ang a, thiamna sâng zâwk zir turin Foreign-ah an liam sung sung tawh dâwn a ni. Chutih hunah zet chuan, 'Aw, a va nuam dâwn êm, Aw a va hlimawm dâwn êm' tih hla kha a hringhrânin kan lo chang lâwk tawh ang a, tukhaw mitmei vêng lovin ZOFATE hi kan VAWK LAL lên ngelh ngelh tawh mai dâwn a ni!

Hnam lungphûm pathum zingah Economics hi

a pawimawh bik e kan tih tawh kha chuwângin kan chhui thui deuh bik dawn a ni. Tûn lâta kan ram leitung sawisak dân pawj tak leh kawng bo deuh mai pakhat chu kan THLUR SIAM dân hi a ni. Tui awm lohnaah chuan engmah c' n theih a ni lo tih hrereng chungin a t'anglâr, tui awm lohna lai lai kan han lai thîr ve sathah ngawt mai hi zawng a in sên thlawn thiak lu lara deuh a ni e. Kan thîr siam e lah chu engmah tham mang bar lo, Sai tuang pawh tiat tha lote a ni hawm leh nghal. Sor! âi loh chuan engnge chin theih tîr pawh ngaituah hawt lo hjan pawisa tam zet zet a han sêng leh ta nghal a, a âthlak ngawt mai. Engmah tha thei lo na puî chu le, kum hnih kum thum a ban lîm chuan PHULLING DIHMUN an chang leh ngawt thîr zawng a nih hi. Kan lman sên loh hial khawpa tam leh hnawksak mai mai dihmun siam belh zêl hi a tûlna rêng awmin a lang lo. A pawisa hi a pam hmai mat mai a, sim vat tîak a ni.

Khawchhak unaute ho Pângla lukham siam an sawi thinte pawh hi kan ang dawn dawnin ka hrîa Anniho pawhin, 'Pângla lukham chu a kham a nuam bik' ti a mi sawi an hre ve a. Chuti nafam chu tiin mau rawtheiah an thun zung zung a, nghakhlêl fahrânin an ban kham ve ta far hlawm a ni âwm a sin! Mahse a thunnain zir mawlh hek lo, an rin ang pawh chuan a kham a lo nuam ta mang si lova, "Pângla lukham pawh eng ual a lo nih loh hi" an ti ta mai mai hlawm e" an tia lâwm!

Keini ho pawhin mi fa tena 'Thlur siam hi a tha ngawt a sin' an tih kan hre ve chu ni awm tak a ni. A thatna lai tûrah a siam dan dikin kan siam leh chuang si lova, hman theih lovin kan hluthlawn leh a. Khawchhak unaute ang bawkin, 'Thlur siam pawh eng tihna mah a lo nih loh hi' kan ti ve leh mai mai a nih hlawn hi!

Fngnge a chhan ni ang le? A, engdang a ni lo ve. A hmun kan thlang dik lova, a siam dân dikin kan siam baw lo a ni. Kan ram lei hi a thawhêng-in a hawlhâwp bik a, tui a tling tha thei lova. chutih nâk alâi chuan a tlang châr lai hlir kan laih zawl si avângin tui a tling tha thei lova, engmah a chin theih thin leh a ni. Chuvângin het kawng zawnga kan che dawn anih rau rau chuan a ruamtha lam leh tui tamna lamah kan che zawk tur a ni. A remchâng anih phei chuan lui dam deuh deuh hi thlangchhuakin khuap ta ija, a vêl ram chhâm nân la pêng seng sung mai ija, a tha zawk dub ang. Ngun taka enfiah chuan hetiang tûr chi lui hi a tam a ni.

Kawng tha ber erawh chu KAWR DUNG KHUAH ZAWL hi a ni. China talpa kan saw ang khân kan ram hi nginthlûk deuhvin i han belchiang dawn teh ang. Thâl a lo ni a, kan ram leilung chu namen lovin a lo khawro va, hmun tam tak phei chu a phutin a phut dep dup mai a ni. Tui fûr a lo tla leh thung a, chûng lei ro tha leh hâng zawng zawngte chu TUIHAWK PARUALA te chhûngin

hlim êm êmin khawril lamah an hawhaw lian thlak-
 pui nileng zankhua thin a nih hi. Rûkru ruai lian-
 pui an ni hrim alâwm! Kum khat chhûng ngawta
 kan ram leitha an rûkliam zât hi a man chhiarsên
 chi pawh a ni lovang. Keimahni lah chuan ui na-
 châng lah kan hie dêr si lo. A taima deuh te lah
 chuan an luankawr te kan lahsak lehngêl a, rûkru
 tanpuitu rêng rêng alâwm maw kan nih lek le! A
 kum teln kan ram lei thatna leh hanna a kum sawt
 sawt a, a da tawlh tawlh mai a nih hi. Hetiang
 renga thil a kal chuan kan ram leilung pan tak mai
 hi an la hruailiam thla zo ang a, a tâwpah phe
 chuan a RUHKAWL ngawt hi anja kan la chan
 dawn ni. Kan khuate pawh hi KHAWRUILLIAN
 an la ni vek mai dawn a ni! Engtinge kan tih ták
 ang le?

A, engdang a ni lo ve. An hruailiam thuhm
 ngei hian an liamâv nah kan lo AMBUSH vek
 tûr a ni. An hruailiamna kawidung ruam ah hian
 a remchâng lai apiangah kan khuahkhah ang a, kan
 lo dang khâwm vek mai tûr lah ni? Kum hnh kum
 thum lekah chuan LLITHA ZAWL zau pui pul
 kan nei dai duai mai ang chu. Tui a tam dawn
 tawh avângin thlai tîrêng kan ching dum derh durh
 tawh mai dawn zuk nia. Kan luite dung dam deuh
 khuah nân hian sawrkârin pawisa sêng sela a lui
 a len deuh phe chuan tam tham deuh pawh sêng
 ang hmiang. Hun rei lo têa a rah a lêt engemaw
 zâ a tam kan seng leh dawn avângin a pawl rêng
 rêng lovang. Mi tam tak eizawna nghet kan slam

sak a lo ni ang a, insuan kual leh ram halkan chu a reh hmak nghal mai bawk ang a, a manhla thlawt dawn a ni.

Tun atang mai pawh hian ti tan ta ila kum tam a liam hman kan ram hmel chu a danglam nasa mai ang. Leilet zawl zau pui pui leh thei huan tha pui pui hmun tin hmun tangah kan nei chek chuk mai dawn a ni. Chutiang a nih dawn avang chuan a tlangsang lam leh hmun awih laite chu ngaw tha tak takah kan siam thei tawh ang a, chung ngawah te chuan ramsa chitin an tualchai tawh ang a. Ramsa humhalhna DAN THA kan siam ang a, thlamuang takin an tualchai lai kan thliir veng veng tawh mai dawn asin! Kan ram chu ram mawi leh nuam a lo ni ang a, Pu Rokunga (RIP) CHHAWRPIAL RUN NUAM lo sawi ram chu kan thlang tawh dawn a nih chu! Aw, Mizo Fa, Pu Chhura thlah teho hi engtikahnge maw kan harhchhuah ang aw? Kan inzilhna lamah hian mi fite an fng zo vang tih pawh a hlauhawm hlel lo ka ti!

A ti fiahtu atan tuna kan sawrkarin hnia a lak mekna BAIRABI TUIKHUAH hi i han sep advance teh lawk ang. He tuikhuah ropui tak hi an tihpuittin hunah chuan a ram pumina kau hman sen loh hial khawpa chak kawlphe-tha kan nei dawn a ni. Tin, tui lakin a mawng lam ram zau tak chu buhbâl hlawkna ramah kan chantir bawk ang. Sangha kan ei senloh chawpa tam kan khawi thei ang a, thawncchhuah atan pawh a tinte kan siam

thei hjal ang. A hnâr lama thing leh mau hmang
hjan Lehkha Sianna Khâwl kan bun ang a, kan
hmansên loh pawh fan siam reirui ta ve ang. A
lui a lo dam tawh dawn avângin lawng hmanga
kalna kawipui thui tak kan nei ngâal baw k ang.

Chuti mi pawh a la li lo. Kum tam a liam
hmain a hnâpêng lui ruam zawng zawngah hian leilet
tûr hmun zâwl zau tha tak tak a lo awm ang a.
buhbâl tam tam tak kan tharchhuak thei dawn baw
a ni. Suangtuahna mîthlaah hi chuan a chuang êm
êm a, a takram ang thawthângin a mawi lâwk
zawng a nih hi. Aw, engtik ni-ah tak chuan hêng
hnam ro hîu leh chhenfakawm te hi kan hotu fel
tak takte hian rawn tihlawhtlingin hêng kan
CHHUN MANG-te hi TISA MIT ngei hian la
thlir thei tak ang imaw aw? Ka va ngâkhlel teh lul êm?

Tûnlai khawvêl hun hmawr, kum zabi sawm-
hniha tâwplam tawhah te hi chuan mi fâte chuan
an ram luite chu anmahni luan luanin an luanlir
phal tawh lo asin. An duhna lai laiah khuapin an
thu thua awm tûrin an thunun tawh a, a hmanna
chikimin an hmang tangkai êm êm tawh zuk nja!
Hmâr tâwp vûr rama chêng ramsa chikhat BIA-
VER an tihte ngawt pawhin chirhdiak ban mai mai
leh anmahni sehchhum chawp thingtang hmangin
DIL zaupui pui an khuap liau luau thei asin! Kei-
ni Mizo fâte pawhin mahni VUAKPUM khawp
chu naupan lai pawhin tuihâwk kan khuah theih
thin kha maw. Tûnlai thiamna nêna kan tan ngat
chuan engah teh lul nge kan lutpuite hi kan khuah

theih loh bik ang ni? Luite te pheih chu dah ang angin kan khuap thei ngei tûr a ni. Kan tûn hma leh kan tha hma a ni mai. Chuvângin a leitha lai-bo zâwng a, a tlangchâr lam lai lai lo hian a leitha dâwl khâwm zâwng ngeiin a mawnglamah i tan-khah thuai ang u. Keimahni tha leh zung hmang hauh lovin kan tuihâvk parualite chhâng reng hian min thiarkhawmsak an chhâk em hi mav!

Kan thusawi tu'n siamthu leh nuibzatah min lo châng lo sela, ka han ngaituah vang vang hian kan ram hian kan Pu Chhârûra SEKI BUH-CHHUAK kha ang ta berin zuk hria i! Kha sekj kha sekj tha leh hian a ni hranja kher lovang, mahse SEKI BUHCHHUAK a ni tlat. Salfai ngun leh cheihnâm pawh a ni kher lo ta ve ang, a khawna khawn buak chi lah a ni hran chuang hek lo. A hla dik tak sak chauhva buh leh sarawn chhuak a ni mai. Naupang chhia pawhin. Sekj buh chhuak buh chhuak e, a lu lamah sa chhuak e, a mawng lamah buh chhuak e an han tih na vajh erawh chuan buh leh sa hmiisa lehngâl ei sên loh arawn chhuak zeih zeih mai a. Sak rei leh a lo chhuak tam a, sak rei loh deuh leh a chhuak tam lo deuh a ni mai. Tânlat hian a nej chhunah han tang teh mai ila zawng kan hausa hma leh ang chu!

Kan ram pawh hi kan pu SEKI ang chiah chu a ni. Ram chhengchhia leh awih pangrang mai mai. ram ruhkawh leh hmantlak loh tak njin hre mah ila khawvêla ram tha berte zinga mi a ni tlat. A siamtu Pathjanina a hman dân tûr dik taka a ruat ang

thlapa kan hman hunah zet chuan a lu tlângsâng lamah hian sa chitin rêng a lo chhuak ang a, a mawnglam ramtha atang hian buh leh thlai ei sên loh a rawn chhuak reirui tawh mai dawn a ni. Chutih hunah zet chuan Brazil ang bawh khân hming-lem ropui 'SEKI BUCHHHUAK RAM' te pawh kan la vuah mai ta lâwng. Tunge min sawisêl thei bik ang?

Tânah chuan kan ram X-RAY chu kan chian sâwt ta viau ve. Kan ram hmandân tûr dik niawma kan ngaihte pawh kan lo sawi zo ta. Kan duh leh duh lohva thu mai a ni ta e. Kan Pu Chhûra chênglek lo tûr in. 'Nahaja chu ni sela heti hian a ti tûr' ti mai maia, a kuaikûr a, a thlah leh ngawt thin a, lawh nachâng a hre lo an tih thinte hian kan nuth a tiza a ni mai thei e. Ngaihtuah chian chiah chuan keini pawh hi kan lêmchuanng vak bik lo, 'Assam ramah chuan chutiâng chuan an ti a, a tha khawp mai' 'Arunachal-ah pawh chutiâng chuan an ti a' an hlawhtling khawp' tîj kan jak kan iak ringawt a. Kan ramah hi chuan tihve tak tak chu kan tumin kan thiam lêm hlei lova. Hman kum deuhva Himachal Pradesh atanga Alaichi kan lâk tuih te kha khawiahnge an thâmral zawh tâk? Tripura State in sawhthing an thatpui êm êm laiin eng-atinge an aia chinna nei tha zawk si hian kan chhawr ve theih si loh? Thâwka phit hian, 'Chhûra ti ve ang mai' tih tawngkam te hi kan lam ri fo va, keimahnî Mizo fa, Chhinlung chhuakho hi kan nih lek hi maw? Kan lo inchhân pûtu teh zawng a nih hi le!

Agriculture lam pawh kan sawi sei ta narawh e. Economics chuan ei leh bâr chauh a huam lova, intodelhna kawng dang sum leh pai dehchhuahna leh hmandan thlengin a huam vek mai. Amaherawh-chu kawng dang teh chiam kan la phâk rih loh a-vângin buhbâl tharchhuah tam lampang hi kan ngai pawimawh lo thei rih lo a ni chauh mai. Heti ang hi ramdangte kaldân pawh a ni. Thilsiam lam leh lei chhûnglam hausakna haichhuah kawng hi chu a hunin a la rawn hring chhawm ve mai dawn zâwk a ni. A hun hma buaipui vak pheî chuan hnamdangte min chimpilna hmanrua tepawh a ni thei lek lek a, a that tûr angin a tha lêm lo nghe nghe a ni.

Kan sawi tawh ang klân India ram State hnu-fual leh pachhe ber kan nih rih avângin hmalâk tûr kan la nei ko bik hle a, bul tan tûr hlirin kan la khat a nih ber hi maw. Chuvângin KHUPSIKA kal hman kan ni lul lova, THOPAZUAN-A kan zuan thauh thauh a tûl tawh a ni. Chuti a nih loh chuan engtik khawtikah mah rual kan ban ve zo tawh dawn lo. Heti kan nih avâng tak hian kan ECONOMICS chungchâng hi a pawimawh zual a, sawi thui pawh a ngai a ni. Mi zawng zawng hlan mutmawh hnarmawh-a kan neih hi a tûl tak meuh tawh a ni. Inthlahdah hman kan ni ngang tawh lo.

Ngun taka ngaihtuah a chhûtkual neuh neuh hi chuan tânlaia HMASAWNNA LAMLIAN-a kan ram ke pên hi a muang lu deuh niin a hriat a,

A muang châng pawh ni lovin kan keel leh pawh hi a dik lo hle bawh a ni. Plan leh Scheme kan duan ve te reng reng hi TANG ang chauh, tlâwm chang lian, atak tak hmuh tûr awm bar lo leh mipui chhawr marg loh an ni deuh fur mai a, a lung-chhiatthlak ngawt mai. Han ngaihtuah tli deuh châng plei hi chuan kan thil ruahman a engmah hi tha thuantling a awm mang lo ni hial tepawh hian a hriat thei rum rum thin. A manganthlak ngawt nai.

Dik chauhvin helâi bang leh châng a kan thu khel tûr hi thil sawi huphuhawm leh hrehawm tâwp a tling a ni. Nimahsela kan hnam nuna leh thihna, dijichhuahna leh boraina a kawh maub si avângin ngawihbopui chi rual a ni si lova, a khawh-kham nasa a nih hi. Chuvângin chhiartu zawnzawng pawhin beng thalam kan dawh a tûl ang a, thahnemngai taka nahni theuh kan inbihchian pawh a ngai ang. M mal nuna thil awm kan rawn hmer-tel a nih pawhin a lo dawn-sawn kan thiam a tûl takzet ang. Chuti a nih loh chuan insiam that ahnehin kan insehpeh khawlo zo hlawn ang a, aleh alingin a sawhkhawk chu chhiatna zakhua a ni ngei ang. Chutih lunah chuan PHENGPHLHLLPA KHUA KAN TLAH tawh si ang. Chuvângin ngun takin i ngaihtuah tlâng teh ang u tjin kan insâwm hmasa rih phawt duh a ni.

A zawnzawng a sawi sên a nih dawn loh avângin kan kal tawhna hnu chhuikir chungin héng zawn-nate hi chhân tumin inzâwt theuh ila engemaw chen chu kan chiangsa nai ta ve ang. Engatinge U.T.

kan nih a, keimahni ngeina kan ram thalna tui kan duan theih hnu pawha hnasawna tura ruahmanna lian tham MAJOR SCHEME sawi tham kan la neih loh fo? Engatinge kan thlawhna tumhnun neih ve chhun khu a hman hleihtheih lohna lai Tuirial kam khera kan lo siam ngawt? Engtiziange Aizawl-Iunglei kawrgui (Thenzawl Hingdung) hi ram buai lama pawha Jeep t'antlang zar zar taw' si, tut thlang thlang a la pin cheu? (Kunamin a makladuai tel sengin an lai thut ut tho). Engatinge kan khawpui Aizawlah hian jufanna hmun field puitling tha tut thlang pawha kan la neih tak loh fo? (Hmunli hmunnga I jah pawisa tam fe fe sengin an lai thluah ri gawt).

Engtiziange zirtirtu kan train tam tawh taw' chung pawha kan thiamna standard a san chuan theih lon? Engatinge State dang fanga kan vahchhuah apiafa pawisa chungchanga vui loh vana a avm ziah thin? Sawrkâr hrathawk theu theu, dnumen leh hlawh inang reng si engtiziange leti khawpa khaw sak a insan hleih em em theih? Engatinge Civil Hospital-ah ni rethei zawkte tan dandawi tha reng a avm theih loh? (Kunamin pawisa tam tham tak sawrkârin a sengrat ziah si) Engtiziange ni hausâ leh mlian tam takten mi retheite chanvo an rusak tih hriat reng reng hmanga cement in chhawng ropui tak tak an sak khir en un hnu reng si-a sahaw rawngbawhute an ngawih veng veng theih lawi si? (Pathian nung Lal Isua Krista ringtu Kristian ram kan ni).

A, sawi kim sên rual a ni lo, Kan Pathian fak-na hlaa, 'A makin a ropui e' tih hrilhñah tum ang zeta harsa a ni e. Kan ram hi zawhna chhân sên rual loh, 'Engtiziange?' tih leh, 'Engatirge' tih hian a khat a, a manganthlak takzet a nih hi. A pumpui hian THILMAK TIHIN a khat a, SANG TAM TAK BONA RAM a lo chang zo ta! A va hah-thlak tehlu em! Tûnlai kan rama intihsiakna ropui ler mai chu INDIRUKSIK, Sâ, tawnga CORRUPTION an tih hi a lo ni reng tawh mai! A va zahthlak a va lungchhiathlak em! Zah tak aruang-in kan la uanpuin kan la chapopui leh ta ngi! Hmarâmma tûra kan thiltih pawh hlawhtling zia. zâng kan lo ta lo ve. Thawh alma hauh hian a hlawkia lam han melh kuau va, kan corrupt sa ul mai thin a nih hi.

T'awk aphit hian, 'Kan corrupt lutuk' hi kan han titla zen theuh va, tihbo tak tak chu kan phul hlawn lêm hlei lova, a khinh ngawt mai. Ram hrual-tu phenkhatte pheh hi chuan corruption hi a bo tak tak ang tih an hlaa ni tepawhin a hriat theih hial mai. Tûnlai tak hi chuan corruption tihbo lam hi a sawi ngawt pawh a ngamawm lo ta lek lek mai. Thi harsa leh khirkhân tak zawng a ni reng mui e. 'Tunge corruption tibo thei ang?' tih zawhna hi 'Tualvungi ko thiam awm maw?' tih zawhna ai khân a lêt engemaw zêtin chhân a har awm e. Chaichim rorêl inkhawm hote zawhna, 'Tunge Zawhte chu Êar awrhtir ang?' tih ang thawthanga chhân har a ni tawh awm asir! Hei ha, Hui ha- A va han

hahthlak teluêng ngai êm!

Thil hi kan chhutchjang duh thin lova, thudik hi kan hmachhawn ngam thin lo bawk a ni. Tih tak takah chuan kut tling lo leh dik lo tak taka hlawkna kan hmuh thinte hian kawng thenkhatah dinhmun sâng leh awhawm zawkah min hlângkai bawk mahsela, a lehlam pangah hian kan hek leh duai tho thin a sin. Kan chungkaw nunah te leh minimal nunah te, kan khawt'ang nun thleng hian kan kawrawk phah nasa a ni. He nun chhia hian lang lo lamah min eichhe mêk a, kan tlahnjamin kan hloh nasa êm êm zâwk a ni. Hei hi a pawl thui zia kan chhut chian a tûl hlê. Khawvêl history kan chhui pawhin hnam ropui tak takte tlûkchhiat-na thin bul chu chhûngril lam chhiatna atângin a ntân châwk thin. Ei tûr tlakchham avang maia thi fai ta vek emaw rorêltute rêl thiam loh avang ngawta hnam boral ta leh tluchhe ilen ta hi sawi tûr an awm lo zâwk a ni.

Chuvângin keini ho pawl hi kan in ngaihtuah ngun a ngai ta hlê a ni. Tuna kan kal dân anga kan kal zêl ngat hi chuan hun rei vak lovah mi rethei leh mî hausa inkâr âwl hi a zau lutuk anga, a damdawi a vâng hlê ang.. A tâwp khâwkah chuan RI RUM RUM ruamah kan la lut ngei ngei ang. Chutih hunah meuh chuan Mizo Union vânglai ang a, 'Tî che, tî che' tîh hla leh khuangpui nêna in nawr ang mai mai kha chuan mîn daih tawh lovang a, tih deuh selh selh leh rik deuh rum rum a ngai tawh ang. Thil duhawm vak a ni dân lo

a nia. Chuvangin chutiang hun chu fan pum peth theihna tûrin tunah hian rilru leh tih tak zeta a dam-dawi kan zawn hi a ngai tawh a ni. Thui tha hanh lo pawh kan tha en liam mai mai ngawt thin hi chuan tlai luatte hian pawina a la nei ang a, in-chhir a sâwt tawh hauh lovang.

He thil pawl tak mai hian kan rilru leh ngaihtuahna a luah hneh tawh em avâng hian hmawâwnna tûra ke kan pên dâwn hian kan khaw hawi a tawi lutuk tawh a. Kan thil thir dân chen hian a khawih khawlo zo va, thil kan hmu letling zo vek tawh hlawm a nih hi. Hna tha bera fan ngaihtuah pawh hi kan sakhua nêh pawha inmil lo lutuk, eirûk leh corrupt theihna deuh te hi zuk ni tlai tawh a! A eirû leh corrupt thiam apiang lah chu mi ting leh fel, ni rualpawl nihnaah kan ngai hmaah tawh mai a, a hahthlak takzet tawh a ni. kan hetih avâng hian alâwm hmawâwnna tûra kan thil ruahman zawng zawngah kan TARGET fuh lova, a buk thelha kan thelh duai duai thin ni. Ngaihtuah ngun zawh poh leh a lungchhiatthlak ting a nih tak hi.

Dik tak phei chuan corruption do tûr hian chakna reng kan nei lo niin a lang tawh nghè nghè. Kum 1979 vêla P.C. lai laja zû kan buaipui ang chauh tal kha chuan a ram pum leh sawrkâr hian buaipui sela zawng kan tihreh loh vêk pawhin het em hi chuan kan chhiatpui hauh lovang. A hotu leh dinhmun sâng, a chhawr phâk chinho ngat phei hi chuan ro kan nei ngam lo hulhual tawh a ni. A mi retheiho zingah hi chuan a sawi pawh a la nuam

deuh. Hotu lam bula sawi phei chu huaissen deuh
thil a ni tawh. Hetiang ngawt hi zawngin rei kan
kal thei ngút na emaw chu? RUAM RAPTHLAK-
a kan luh hma hjan a pumpelhna kan dap a tûl a,
lan hmuh ngei pawh a tûl bawh a ni. Chuti lo
chuan kan duh emaw duh lo emaw kan la lût tlo
tho dawn tih hi i chjang theuh ang u.

Hmasâwnna kawnga ram kaltir tak tak tûr
chuan a mihring chêngte rilru puthmang hi a paw-
mawh hmasa leh bawh a ni. Khawvêl hmasâwnna
zawng zawngte hi mihring ngaihtuahna atanga rawn
n tûn vek a ni. Chuvângin keini pawh hmasâwnna
kawnga ke pên tak tak kan tum a nih chuan kan
rilru leh ngaihtuahna hi kan buatsai hmasa ngei
tûr a ni. Chuti lo chuan khawi mah kan thei g tak
tak lovang. Khâwl ropui tak takte pawh la chhuakin
lâng thin mah ila hnan hleihtheih lohvin kan hlui-
lâwn leh mai thin ang. Chuti g bawkin thil tha
leh lian fû fû tepawh lan rualman thin mah ila,
kan rilru leh ngaihtuahnain a amphâk leh si lolte
chuan engmah lovah kan chan leh mai mai thin
dawn a ni. Tûnlâi taka kan dinhmun han inbih
chian hi chuan hmasâwnna tûra kan pawisa tawh-
tarhte hian hmasâwnna a dâi lek lek zâwk thin niin
a hriat. A hmasa lo zâwk tûr hi kan hmasaktir
thin a ni. Sâp Thufingina 'Sakawr hmaa tawhlair
dah' a tih ang chiah hi kan ni. Hma lam pana kal
ngaihna tak tak a awm lo.

Chuvângin khua kan tlai hma hian kan zavaiin
inngaihtuah nawn ila, i harhchhuak hrâm teh ang u.

Kan thil ruahmante rêng rêng hi a bul ațanga a tawp thleng zakin, a chinchhuakin fimkhur takin duang ila, a tihlawhtling tûr pawhin dik tak leh fel takin theihawp chluahlin i bei ngat ngat thin ang u. A hmasa lama kan sawi tāk ang khân kan ram kan thenfel hû chuan kawngpui kalna tûrte chu a tangkai thei tûr zawngin leh kan thlâi chinte lâk-khâwn rem tûr zâwngin ruahman ila, hmun rem-châng apiangah khaw hmun nghet tûr ruatfel nghâl zel bawh ila. Tichuan hun reilo tēah keimahni duh-thu ngein kan in GROUP fel duak mai ang. Chûng kan khaw ruahmante pawh chu atir ațang rêngin MODEL VILLAGE tûrin kawthlêr leh in-hmun tûrte ruatfel nglâl vek ila. Tichuan kum tam a liam hmam kan ram hmêl a lo danglam ang a, ram nuam leh mawi takah kan siam ngei ang.

Economics lama kan hnjamna leh ei leh bâra kan harsatna su kiang tura hmâ kan lâknaah hian chhuanlam dik lo pui pui kan siam thin a, a pawh ngawt mai. Mi thenklat chuan, 'Kan ram a chhe êm atin a ni' kan ti thin. Mahse kan ram thatzia chu kan sawi tawh kha, keimahni zir loh vek zawk a ni. Thenkhat leh chuan, 'Mizo zawng kan lo that-chhe êm a ni' kan ti bawh thin. Englai mahin Mizote hi hnam thatchhia kan ni ngai lo asin. Pi leh Pû chenah kâwja ni chhuak chhjar a, rim taka asûr asa hnuaia hnathawk thin hnam kan ni zawk. Tûn-lai thangtharte thatchhia anga kan lan tākna chhan hi chu kan ram kalsiam a hersual vâng mai mai a ni. Kut hnathawk lova boruaka hlâwkna a tam tāk

êm avāngin kut hnathawh man a hlā lo lutuk a chu bâkah kan khawtlāng nun siamṭhat nachāng kan hriat loh avāngin kawng kan bo rih mai mai a ni zâwk.

Mi ṭhenkhat leh chuan, 'Kan la rethei êm a, hruaitute pawhin corruption an la do zo lo a ni. Kan hausak deuh hunah corruption hi chu a bo ve mai ang' kan ti leh bawk a. Hei ngat phehi hi chu thil huatthlala leh inbumna tenawm ber a tling a ni. A hausa leh mi ṭan apiang an corrupt zawk a, ram leh hnam pawh an khawih nasa zâwk daih a ni. Mi retheiho corrupt vâna hi chuan pawh tak tak a khawih meuh lo. A hotu lam hi rinawm ngat sela, mipui hi chu kan rinawm ve chhawm ngei ang. Thenkhat lehpek chuan, 'Hunin a la rawn herchhuak ve mai ang. A la hun lo a ni e' kan ti leh thlarawk bawk a. Hei pawh hi belhchian dâwl lo tak thil a ni. Khawvêl hmasâwnna leh finnate hi hunin a rawn herchhuak ngawt ngai lova, mihringte ngaihtuahna in a duangchhuak ṭhin zâwk a ni. Mi fâte chuan, 'Hun leh tui lianin tûmah a nglâk ngai lo' tiin hmasâwn tumin an ṭang sauh sauh zâwk ṭhin a ni.

Keini pawhin hêng kan chhuanlam siam ṭhin zawng zawngte hi kan hnâwl hun hunah kawng dik kan man ang a, kan economics dinhmun pawh kan siam ṭha mai dâwn a ni. Chumi ti tûr chuan kan zavaiin kan pawimawh a, mawh kan phur ṭheuh bawk a ni. Kan harhchhuah hmâ leh kan ṭha hmâ ang a, kan harhchhuah har leh kan rethei rei dâwn

a ni mai. Thil rêng rêng hi ngun thlúka ngaihtuah chhîng thîn ila, mahni hmasialna leh hlemhlêtna hnâwl fithla ngam bawk ila, hmasâwna kawnga kan ke chheh a dik ang a, kan pên pawh a chak ngei ngei ang. Mizote hi hnam lunze fê leh talent nei tha tak kan ni a, kan huphurh a tian a lo awlsam phian mai thei a ni. Thufing pakhat chuan, 'Tumna a awm chuan kawng a awm zêl' a lo ti a. Kawng chu kan sawi tam ta hle a tumna chauh kan mamawh ta anih ber chu.

Tunah chuan Hnam lungphûm pakhat ECO-NOMICS chungchâng pawh kan lo sawi zo leh ta a, kan ramina kan lo tih thîn dân te thlengin kan lo hre fiah leh ta. Tih tak zeta kan kechheh kan fimphur a, tan kan lak chuan kan hmasâwn dân pawh a chakin a mumal thei tawhin a rinawm. Kawng dik kan zawh chuan mahni dinhmun theuhvah mitin kan him ang a, hrereng chung pawh kawng dik kan la zawh duh lo cheu anih erawh chuan kan hmabak hi tawn zêl a huphurh awm tak zet tawh a ni. Kan ram hi hâl chhiat leh tih che-reu mai mui atâna pêk kan ni lova, tihhmasawn leh cheimawi hi kan tih tûr dik tak, kan mawhphurnah leh kan kova in ngat tlat a ni. Chuvang-in mahni hmasialna leh hlemhlêtna tiansanin kei-mahni leh kan thlahte tan thahnemngai takin kawng dik zawhin hna i thawk theuh ang u. 'Thawhrim chu chawlhna nuam a ni' tih hi kan chângvawn lo ni theuh tawh rawh se.

3. SAKHUA

Hnam Lungp'ân kan thlûr leh tûr chu SA-KHUA hi a ni ta. Kristian ram kan nih avângin a tlângpuia kan kristian sakhaw vawndân kan chhút dâwn a ni. Kan sakhaw hruaitute mîhmei vên a na hlê chungin kan zavaia mawh a nih vên lai a awm bawk si a, kan inhrethiam tlâng êm hlawn ang chu maw. Kohhran Pawl mal chungchâng bik emaw Thurn lam hawi thil emaw leh Pathian thu rîl leh hai sa khel lovin a mimirina kan sakhaw vawndân dij leh dij loh te, kan nuna a línchhuah dân that leh that loh lam hawi zâwngin kan kalpui ang a. Tin a ram pumina a nihdân tûr ang taka kan hman le hman lohte pawh kan thlûr tel bawk ang a, a sua na a awm êm lovang chu maw.

Khawvêl History kan chhui chuan mihingî nun leh khawsakna ah hian sakhua hi atir phat tâng lo intuh ve ni hialin a hriat theih. Tin, er sakhua pawh hi miin thînlung tîhtak zeta a vawn chu sakhaw zirtirna chu theih-pa-tâwpa a zawm ng chuan a mimal nun chu a dîkin a t̃ha nge nge t̃h a ni. Chutiang bawkin ram pumin an zawm t̃h chuan a ram nun a zalên a, ram nuam tak a ngei ngei bawk t̃hin a ni. Chutiang ni lova alang mawi mai leh p̃awnlang taka sakhua miin a vav chuan engmah sawtna leh t̃angkaina a nei chua lova, a timualphotu mai a lo ni zâwk t̃hin a ni.

Kan Mizo sakhaw hlui kan biak dân ãta khân a lang Chiang êm êm mai. Hre Chiang lo chu chung a Pathian hming lam t̃hin leh ramhuai hai

tlawn rêng rênga khawsa kan lo ni chung khân kan
lâk urhsûn ên avâng khân mimal nun te, chung-
law nun leh kan khawtlâng nun thlengin min thu-
nun hneh êm êm thîj a. Kan sakhaw biakna thîj
serh leh sâng te a bawhlote kha tumahin kan ti-
bawrlângin kan tinawmnah ngam rêng rêng lova,
kan zahin kan hlau thîj zâwk a ni. Khatiang a nih
avâng k'ân kan Mizo nun kha a thain a lo mawi
tîj ni pawhin a hijat a. Dik kim vek lo mah sela
khatih lî huna kan khawtlâng nun kha kan kris-
tian huu hian inbel ila, kan tûnlai nun hi khatih
lai ramhuai biaklai hunah klân bel ila a inhmeh
zâwk hialin a hijat a nih hi! A mak viau a ni!

Tûna kan sakhaw thar Kristianna kan vawn
hnô pawh hian kan thlirna tlâng leh mit a zirin kan
nun hi a hmuh danglam theih hle a ni. Chuvângin
a THIM LAM leh a ENG LAM kan thlir tawn a
tha ang. A LNG LAM han thlir hmasak chuan
Kristianna leh Kohhran chu kan ramah hian a
thangduang nasa a, thawhlâwm pawh a pung chho
zel a, kan rawngbâwina pawh a zau sâwt hle a,
ram pawn lam thlengin kan luangchhuak ta hial mai.
Tûn'lai khawvêlah hian Mizoram anga sakhaw lak
uarna leh zalênna ram hi vân pawh a vâng hle ta
ve ang. A hlutna lamah chuan kan sakhaw hlui ai-
in kan sakhaw thar hi a lêt engemaw zâtin a hlô a,
LEI leh VAN ang hiala insân hlej a ni a. He
sakhaw thar kan lo vuan ta hi kan vânnai tâwp a
ni.

ta thuap mai a. Kan Biak inte pawh inkla m hun tih lovah chuan kan hnuchhawn vang vang ta mai a, mimal fianriil tawngtaina nei peih aram pawh kan awm ta bar lo, Chhûngril nun lamah kan dal nasa ta a ni. Kan Kohhrante pawh chu PIANG-THAR KOHHRAN ni lovin PIANGPUNG KOHHRAN kan lo ni zo ta. Chanchin Thü zara khawvêl thila malsâwmna kan dawnte chu min petu kan Pathian aia thlang zâwkin kan Kristian nun pawh a lo khawvêl zo ta hrû mai a nih hi.

Hmasâwmna lamlianah kan ram leh hnam kan han chuangkai vê ta baw si a, khawvêl hipna a chak tial tial a, tan siam 'ûr awm lek lovin khawvêlin min hipbet ta a nih li. Kum 1959-60 Mau-tâm hnu lamah pheih chuan ei le bâ lamah harsatna namên lo kan nei chho leh ngi a, lan buarchuar talh talh mai a ni. Chhûnglama takna kan tlachham tial tial a, khawvêl rawng mawi hnawih chawp nun thiangaau takin kan Kristian nun min pawhda! zo ta a ni. Thindlung lungchhia leh inchbir ngawih ngawiha Lalpa auhna thâwm chuan kan rani min kiansan a, ni tam berte hi chu Pathian koh ei phâk lohvin kan bo hla ta nin a hriat a ni. Buaria chhûmpui meuh pawhin nin tiharh zo lova, hniam lam kan la pan zêl eniaw tih awl a la ni.

He kan dinhmun avânga kan ram leh hnam, kan kohhran thlenga kan tuar chhohtân hi chhui tham a tling a ni. Kan khawtâng nun a tlachhe nasa a, ZONUN MAWI pawhin mua! min liamsan mai ang tih a hlauhawm hlêl ta lo. Kohhran Pathian

biakna inklâwmte pawh hian Hlimthla Rawngbâwl-na an chang zo tawh a, kan nun chhûngril reng a thleng zo ta lo. Kan pulpit sermonte pawh Thlarau Thianghlina tuihnih ngai tih hriat ngawih ngawihin a lo khawro zo ta baw. Kan Lei Berâmpute mit tepawh hian tuihlhja tak ngial pawh an nei ta lo vem ni le? Tlâl va êkchâr lai luite ang maiin an khawro zo ta a ni lâwm ni? Pathian hnêna inthawina rimtui ber mai, thinlung lungchhja leh inchhbir ngawih ngawihja tawngtaina te chuan kan pulpit te an tinsan a, PULPIT KHAWRO, baptis nawn ngai hri mai kan ramah hian a lo ding ta fer fur mai a nih hi. Ram buai tirilai klân Pastor pakhat feh-chhuak tûr sipai kovin an hmu a niâwm a, mak an ti kher âwm asin. "Pastor, engatinge ram lama hna thawk tûra i chhuah mai? In lamah Pathian thu hrih tûr mihring an awm ta lo em ni?" tjin an zâwt hial a ni âwm a, amah pawh a hrihhai hîe an ti zu nia! A, dik tak zawngin inbih chian deuh zawng kan ngai ta a ni e.

Pathian Thu hriatna leh zirna lamah kan intlân-siak nasa tulh tulh a, a thu harsa leh khirikhân pui pui thleng pawhin kan lepsê hneh ta hle mai maw? Mahse Pathian duh zawk leh ngaihhlut zawk kan thinlung chu kan pe phal si lo. Khêk chin leh reserve chin nei tlat chungin Pathian kan dâwr thin a, kawngkhâr pawn lamah Lal Isua hi kan hnâwl chhuak thin a ni. Awmkhâwmna hlek tawhah chuan kan sawi luat luai a, kan inhriatsiak a, kan insawi thûk sjak châmchi a, kan hrawkbâwk bâk kan

hmang phal bawk si lo. Pathian Thu li asawia sawi ngawtah hian a jinngat si lova, kan ti common mai mal a ni lo maw? Sermon tha ngaihthlak te hi nuam kan tihzawng a ni hlawm a, kan kham thei lo emaw tih hial tlak kan ni. Athim avâr thlu lovin kan pan dawr dawr thin a, mahni inbih chian nachang erawh kan bre mawh hle thung. 'A tha mang e, a sawl thiam rgei mai' kan ti liam leh ngawt a, kan nun chuan sawtpui nan kan hmang chuang hlei lova, a mak ngawt a ni!

Thu dengkhawng leh hriam hreih hrawih han ngaihthlak chantage pawh hian mahni inbel tum lovin kan kianga midang leh thenawm khawvengte kan bel leh theuh zel mai a, mahni thiam inchantirina tlâng ah kan thutfelsan leh et thin. Kan chawlawl zo tawh a ni ber awm e. A number-a piangthar kan tam ang hu ngaihtuah hian pawnlama nun parchhuak leh rah chhuah thei kan vâng êm êm a ni. Kan Kohhran inkaihhraina leh invawndanah te pawh hian engemaw dik hlel leh hmaihtelh zawng kan nei chiang a ni. Kan CAMPAIGN leh CRUSADE dân te, kan pianthar dân te thleng pawh hian ngaihtuah chian deuh va, tuna kan tihdân aia uluk leh duhtu deuh zawka thil kan tih hi a hun ta a ni lawm ni? Chuti lo chuan Chhandamna Thu ropui tak kan hrii thinna kawngah hian keimahni ngei hi a daltu leh tihmingchhetu kan ni palh ang tih a hlaubawm tawh a ni.

Kan Pathian fakna hlâte pawh hi a hun leh hmun thliar thiam taka hman a hun ta hle, Awm-

khâwmna leh puipunna apianga kan han sa thlazen
 thin mai te hi chu a tih chi vak loh. Kan lo titha
 peih sêng lova, atawp lama nawmnah deuhva sak-
 zui a awl thin a ni. A hun pawhina zic hawt lova
 kan campaign leh crusade hla tha tak tal kan han
 auchhuahpui thlazen ngawt mai thinte hian a hlut-
 na kan tihnjam nasâ a, kan timualpho mai mai a
 ni zâwk. Zurui chung lehngal a khawlai dunga kan
 han awnpui ruah ruah thinte leh mipui zing meuhva
 fiamthu tak mai kan han sa nawmnah thinte phei
 hi chuan Pathian pawl a khawh a ni tih kan hriat
 a tha ngawt a ni. Krismas lai vêla zurui chung
 kan carrol a, nawmnah leh hmusit fahrana Lal Isua
 pianna hla kan han sa thinte pawh hi sim hman-
 hmawh chi a ni. A zahthlak lutuk. Keini Mizote
 anga mahni sakhaw tinawmnah leh zah lo hnam hi
 khawvêlah hian an awm ve ang emaw chu le? Kan
 Pathian hi a nung a nih ngat a, kan thiltih engkim
 nin hmu a nih hrim chuan kan fimkhur a tul tak-
 zet a ni. Kohhran hotute pawh hian an haw ngem
 lo nge maw ni cawn a, a nachang an hre lo zâwk
 ni ang le?

Heti taka chhûngril lama takna kan neih tâk si
 lovah chuan kan pawnlam nunah thil thalo a rawn
 langchhuak tam tial tial a, sualna chi tinrêng mai
 chuan kan hnam nun hi a rawn pawl chhe zo ta a
 ni. Kan tù kan fate pawh chu keimahni ang chiah
 bawkin khâwvel tak maiin an rawn thanglian chho
 va, a hnam pum mai hian LE-LAW lamah kan tlan
 ta dól dól mai zawng a nih hi. Kohhran hruaitute

leh Evangelist hotena thahnem an ngath a, min fah nasat tehlu nên hian Pathian kohna chbâng tûr pawh kan awm hlei thei ta meuh nêw maw le. Bûkna leh Tehna dik lo hman te hi Pathian huatzâwng leh tenzâwng a n) tih Bible-ah kan hmuchlang hle chungin kan ramah hi chuan tehkhâwng hian awm-zia a nei tampui ta lo. Quintal bûk zanna leh cubit lung têtna, cement bag thâwlna leh châtin têtna ram kan lo ni ta hi a zahthlak ngawt a ni lâwm ni? Mitin majin kum chi li chi nga kan nei ngawt pawh hi a zia lo deuh lo maw? 'Kristian châtin' tih te, 'Plangthar pal hung' tih te leh 'Upa tawh khirh' tih tawngkam kan chherchhuah tâkte pawh hi a lothlawn ngawt leh inngahna bulbâl nei lo hulhual zawng an ni hauh lo a nja!

'Chuti a nih ahnu, kan sakhaw hruiute hian min hrui zo lova, an tha lo a nih chu, i lân vek mai ang u' tjin thu kan vawthlu mai dawn em ni ang? Hnai lo ve! Tûna kan hruiute bak thlen-chhuah tûr hi kan awm chuang hauh lo! Kohhran kalphung pangngai leh rawngtâwlna kawngah te phei chuan kan hruiute hi an taimain an fakawm khawp mai. Amaherawhchu zêp hauh lova kan sawi chuan hotute hian an tih tûr tih loh tam tak an neih laiin an tih loh tûr tam tak tih an hmang thin a, 'Thlarauva tan zeta Tisaa zawh' an hmang nijn a hriat theih a ni. A mipui lam lah chuti bawk. Esopa thawnthu-a Chakâinufa kal dân inzirtir kha kan ang viau tawh a ni. Hetiang kan nih avang hian kan tâ kan fâte pawhin kal dân tûr mumal an

rawn hre ta lova, kawng kan bo tlâng a nih tak ber hlawn hi.

Chhûngril lama Pathian tihna leh hlauhna nei tak tak tawh lovin kan inti Kristian zo vek ngawt a. Ramhuaj hlau tawh si lovin, Pathian leh mihring pawh hlau bawh si lovin, engmah hlauh leh pawisak nei lovin thangthar an rawn lian ta sung sung a, kan khawtlâng nun a mumal tawh bawh si lova, kristian nun dik pawh kan inzirtir hlejthei tawh hlawn lo a nih hi. Nu leh pa tam tak kan mangang a, Kohhran hruidute lu lah a hai nangiawng bawh. A THIM lampang han inen meuh chuan kan hmêl a chhiain kan hmai pawh a lo bâl ngiang zawng a nih hi. A thawipik thlâk ngawt mai.

Tûnlai hian khawvêl hnam tin zingah thangtharte rilru leh ngaihtuahna hi a makin a danglam theuh ta chung hian keini Mizote hi kan uchuak bîk emaw tih pawh a awl ta ngawt mai. Kan sakhawthar Kristianna hi a ropui a, a hlut tehluh nên hianin kan zâwm tha peih lo chauh pawh ni lovin kan tinawmnah ta lutuk deuh a ni lo maw? Kan Pathian biak inkhâwm urhsûn takte pawh hian Public Meeting rawng a kai ta hial a, a thlafêma sual rawngbawl chîng kan han awm lehzel pheih hi chuan rilru a tina vawng vawng thei a ni. Zân lama Kohhran programme rei tak tak neih kan chîngte pawh hi ngaihtuah chian deuh a tûl tain a lang. Setana inzehna kawng tam tak kan siamsak thei a ni.

Chuti chauh pawh a la ni lo! Pathian chuan duhâmna hi milem biakna a ni tih chiang takin

min hrilh a. (Ephesi 5:5) Amah chu chatuana dang-lam ngai lo leh a thu phelh ngai lo a ni. Tûnlai taka kan khawsak dân leh nunphungte nêna han in dehbmeh ngat hi chuan in ngaihtuah chiang nawn awn awn tûr zawng kan ni. Milem biak thu sawi chang te hian mi tam tak chuan sakhaw dang betute hi kan bel fal vek a, thenkhat phei chuan kan hmusitin kan endawng deuh thin ni pawhin a hriat hial. Kan ti dik chiah bik ang em? Tûnlaia kan ram Kristian dân hi i chhût ve thin teh ang u. Kan Pathian-ina milem bia a tih zingah hian kan tel tam ngawt lovang maw?

Economics chungchâng kan sawinaa kan hnam thanmawh bawk ni hial a kan puh CORRUPTION-ah ngat tepawh khân Kohhran hruaitu tam takte hi kan fiblim bik tawp lo a nia. Pianghlui leh piangtharte hi kan inchen leh put mai thin! A mi lian a mi tê, a hausa a rethei pawh Bible leh Hlabu khâl hnûm ve hluau si, Office leh kan hnathawhna hmun danga duhâm leh hlemhle tak, min hrechiangtu tena hnunglam atanga nuihsawh taka kawh liam mai mai hi kan kuh tun tawh âwm a sin! Kan kohhran sum tuak dân leh thawh! âwm hui-khawm dân kawng tam takte pawh hi chhut chian leh enfiah dâwl mang lo a tam tawh âwm sin! I in bîh chiang teh ang u. Za-a za kristian intite zingah hian Pathian Thu-in MILEM BIA a tih ang mi-hring hi kan tam hle tawh lovang maw?

Kohhran niserh kan hmandân zawng zawngte leh Krimas leh Kum Thar kan lawm dânte thleng

pawh hian thlir nawn leh a hun ta a ni lāwm ni? Thirlung tihlak zeta Lal Isua lāwm hlei thei tawh lo' chung leh Thlarau lam tal pawha hlāwkpu chuang hlei lova mahni hrawk titlai zāwng ngawta sum tam hei zozai nihnih khat thil leka kan han ch'etral duak mai thinte hi zawng a chiangkhang ta lo ve. A hnu lawka, 'Rijamin kan thi dāwn' tia mangang awiawl kan chhuah leh thinte phei hi chuan nei lo chung chung a kan thawhlāwm tlingkhāwnte hi a timualpho ngawt thin a ni. Chu achhapah neih loh thleng thleng leh pūkchawp tak meuhva thawmhnaw thar tha tha inbel tuma kan han inseng nghek nghek thinte pawh hi a luhajhlāk lutukin sim a hun ta hlê. Nu leh pa tam tak tân chuan LUNGNGAIH HAPTA a ni ngawt tawh e.

A insêngso tam lo deuh zāwng leh Thlarau lama hlāwk thei zāwng tûr si a urhsûn zāwka rêl-lāwl dân leh hman dân tûr hi kan hrechhuak thei lul loven ni? Pathian râwn takmeuh chung a Kohhran hruaituten ngunthlûk taka ngaihtuah nawn a hun ta a ni lāwm ni? Kohhran zaikhāwmna hmunte hi a khawhar lu deuh ta lo maw? Chhûra leh Nahaia thawnthu tepawh min tihre rum rum thin ka ti! Chhûrate chhûngin, 'Pi sâ tlai tlai, Pû sa tlai tlai' tia an tapchhak zāwla an rem tlut tlut chhûng khân Nahaia khân inchung zāwlah buh leh sa hmin sâ duhtāwkin a lo tân malh malh mai a nih kha maw? Nutar patar, a chhumchhia tête Pathian chawimawi leh faka kan zal tlak tlak laiin kan fate chuan Setana ho meuhvin tuallai vêlah nuam tinrêng an lo

chên thîn a. Hâlpuah leh Hâlzit chitin nên an rí chûk chûk mai thîn a nih hi! Setana nge lâwm zâwk ang a, kan Pathjan tih pawh hriat a harsa ta. Kum khat chhûnga kan rama sual pun nasat lai ber chu kan Krîsmas leh Kumthar hman lai hunte hi a lo ni ta! Hun herchhuah satliah ngawt a ni lo, kan inhruai dân leh khawtlâng nun dik loh vâng zawk a ni. Khawvêl kechheh ruala pên ve ngawt li Kohhran kaldân tûr a ni thei lo.

Kan ram leh hnam min dintu, khawrgailnaa min kotu leh ramhuai bawih aţanga min hruai-chhuaktu Pathjan hi a nung a nih ngat chuan he-tiang mai mai hi a duh hauh lovang. Israel fate ang bawh khan a thinurna Berhbu chu kan tawngbaw leh thîn ang a, zilhhauna leh thunurna kan chungah a lek leh thîn lo thei lovang. Hnamdangte hmangin emaw kan zinga mi hmangin emaw min vaw leh ngei ngei dawn a ni. Chuvângin, "Kan Pathjan duhdân engnge ni ang a, kan hnam leh kan Pathjan inkâr a fel em?" tih hi kan intehna leh kan inenfiat na a ni fo tûr a ni. Kan tjsual lo ber chêk ang.

Sawi tûr apui a tamin sawisên a ni chuang dawn lo. Heti zâwng tepawh hian han inzawt ta ila a Chiang phian mahna. Tûnlai kan ramah hian ahring hrânin Lal Isua kha rawn kal vein kan khaw-sakdân leh nungchang zawnzawngte hi min rawn hmu ve ta sela, eng angin nge min ngaih ang a, eng thu thu nge min fah ve ang le? Juda mipuite leh an hruaitute kha kan tluk ngût na emaw chu? A, engdang vak min fah bik lo ta ve ang. Keini

mipuîte hrênah hi chuan khawvêl thîla matsâwmna kan dawnte, min petu Amah aia kan thlan zâwk avânga zilhhauna nasa tak a sawi ang a, FAPA TLANBO tehkhin thu mai duhtâwk lovin FANU TLANBO tehkhin thu te, NUTLING PATLING tlânbo tehkhin thu thlengin min fah mawlh mawlh ta ve ang.

Chu chauh pawh a la duhtâwk lovang. Kan Kohhran hruaitu, lei Berampûte leh Thlarau bo man tûra Chanchin Tha lëndêngtu Evangelist hote hnênah ngei pawh hian Amah an hmangaihna hmasa ber an bânsan tâk avânga demna leh zilhhauna na tak a fah ngei bawh ang. Dem leh zilhau mai pawh a duhtâwk lovang a, li thûk lam pana LEN DEN ORDER khaui tak mai a pezuî ngei ngei bawh ang. Kan ti lutuk ta deuh elo? Mahni theuh inerr-fiah chungin chhâng ila, a dik leh dik loh chu kan chjang ngei ngei ang.

Intlahlung tak e ti lovin Kohhran chanchin tepawh kan han sawi ta nghek mai a. Pa pakhat thusawi ve an tih ang maja, "tum loh lam hlap ngheng," emaw intih pawh a awl rum rum dawn alâwm. Mahse han ti ve ngiang ila, Zoram Thlirna a ni miauva, mihlimho tihdân takah 'A lo lang ve miau bawh si a,' ngawihbopul theih ni ngawt bik hek lo le, A dawhthlêng lam remdik kan tum tlâng mai a nî chêk ang chu. Dik chauhvin tûnlaia kan kristian dân ngawt hi zawngin atu ate mah kan lungawi zo ta lo zawng a ni alâwm. Chuvângin mahni awmdân tha lo lâi apiangte inbih chjang

hlawm ila, insiamthat tûlna lâi theuh i insiamtha ang u.

Kan sakhaw thar hi a hlut a, a ropui a, a thuk tehlul nên, keimahni a zuitu mihring ate hian kan zir lova, kan lâlâp ta lu deuh a ni e. A nih dân tûr tak hjan kan phurchhuak zo lo lulai em a, ring-lo mite mîp pawh kan 'tidel zo lek lek ta a nih hi. Pharisaï 'hote ang mai khân an chhandamna kawng tepawh hi kan awmdân hian a dâl lek lek ta nîj a lang. Kan awmdân bengchheng âvâng hian kan thu-sa'wi an hre thei tawh lo a ni. Ram Arhmai tîat lek hei angah pawh hun rei lote chhûng maij Pâwl hrang kari va tam hman em em ve! Pâwl mak pui pui kristiaa hmîng Incheh ve 'si, hnam leh khaw-tlâng dân pawh mîl tawh mang lo thleng in a chhuak tam nangiang ta. Kum khâ leh chen lo kaw! hmasatu SAPHO pawh kan lehpêl takngial dân alâwm!

Mîj hrûaitu Lal Isua nên hi chuan lêngdûn thein Ama dahdân ang hi chuan nung thei hlawm ila zawng tûnlai kan rama sualna tam takte hi chuan kan zingah hmun an nei lo chawpchilh ngei ang. Kan ram pawh hi ram nuam leh thianghlim takah kan siam ang a, kan thîl thîr dân zawng zawngte pawh hi a lo danglam duak bawh ang. Chutih hunah chuan Hnam Lungphûm zinga pakhat sakhua kan tih hi a hmandân kan thiam tawh ang a, kan buai-phah tawh ngai lovang. Tûnhma lam khân lo hmang-thiam hlei deuh pawh ni ila, tûn hnôah zawng hman thiam tûm thei tawp i chhuah tlâng teh ang u.

Tûnah chuan Hnam Lungphûm pathum Politics

te, Economics leh Sakhuz-te chu an nihna dik tak leh dinmunte kan lo hrechiang ta vek hlawn a. Chu chauh pawh ni lovin kan lo hman thin dan dik leh dik loh te thleng pawhin kan lo thlirkual ta vek mai le. A dik chauhvin tunlaia kan ram kal dan ngawt hi chuan tumah nun tilungawi zo lo zawng a nih hi. Kan ke pen re g reng a ngil thei lova, kan kechheh lah a dik nabek lo. Kan INMITDEL-DAP dun dun a, kan AR KHAUTHIM DAI khut khut vek mai a ni a, kan kaldan hi a chiangkuan lo hle a ni. Hmasawna kawngah kan hlawhchham a, kan mang a ang tlang ta vek zawng a nih hi.

Hnam Lungphum pathum chauh pawh kan hreh-fuh thiam lova, an dinmun dik leh hmandan pawh kan ngaituah hek lo. Kan chawhchawrawi kawi buai nuai vek mai a, ZABUAIA te chung kan ni ngawt mai e! Chuvangin sakhua leh Politics, kan hrat bel hiau hluau leh uar em em pawh an dinmun dikali kan dah thiam lova, kan inkhak buaitir tawn reng mai a nih hi. Sakhua leh Politics hi ram kakhruaina kawngah hian thil inkawp tlat leh kaldun to thei lo an ni. Amaherawhchu an nihna leh dinmun dik tak ve ve a hman thiam loh chuan an insu che tawn thei a, thil hnawksak angin an lang thei thin a ni. Chuvangin ngun thei patawpa ngaituah chung a ih takzeta nun chhuahpui chi an ni.

Politics chu khawvel thil hiau hluau, ram leh hnam kawng sialna hmanrua a ni a, mithringen kan finna hmanga kan duanchhuah leh ruahman vek a ni. Thlarau lam thleng erawh chuan langsar lutuk

chuan a khawih pha lêm lo. Sakhua erawh chu (Mizote chu Kristian vek kan nih avângin Kristian sakhua tihna a ni) mihringte zawn chhuah ni lovin, Pathianin mihringte min rawn zawnehhuahna a ni zâwk a. Chuvângin a thûkin a danglam bîk a ni. He khawvêl awm mêk atân leh khawvêl lo la awm tûr atâna mihring nun leh thlarau buatsaihna a ni. A dik tak chuan he kan khawvêl awm mêk, lei hrîng nun atâna a tûlna leh a pawimawhna hi chu thlarau khawvêl atâna a pawimawhna ai chuan rêp zaw tak a ni. Chuvângin an nihna dik takah hmang thiam ve ve îla chuan a ril zâwk leh pawimawh zawk Sakhua chuan a pawnlang zâwk Politics chu khalngil thei awm tak zawng a ni. Nimahsela kan ramah hi chuan Politics hian sakhua hi a khalh zâwk mah njin a lang. A letlingin kan kal a ni.

Sakhua leh Politics hi a lêr lama suihzawm ngawt chi an ni lova, chhûngril lam atanga rawn to dôn a, an nihna vè ve zêla thang chho tûr an ni a. Nimahsela, tûnlai kan ramah hi chuan a lêr lam leh pawnlang maia suihfin kan tum njin a lang. Mi tam tak phej chuan Politics hi Kristian piangthar dik takte tân chuan inhnawmhrawihna chi ni lo hialin kan ngai lek lek ta, A pawî thui ngawt a nih hi. Hei hi a chhan ber nja lang chu kan Kristian dân a dal ta lutuk a, tisa lang thei lam chauh kan en ta a. Chu chuan kan Politics ngaihdân leh kalpui dân a khawih khawlo zova, a sawhkhâwkjin kan Kohhran leh Kristian nun min rawn nghawnglêt a, kan khaw-lo zo ta a ni. Thilkal dik lo ve ve zawng

han inkawp ngawt mah sela engti kawng mahjin dik ngaihna a awm lova, a kawpkai a rual thei ngang lo a nih hi.

Anih leh mi thenkhat ngaihdan ang hjan Politics chu kan rama Kristian tha leh piangthar dik hote hian lo lungtenin ralbân san ta vek ang ila, kan ram hi engtinngae a kal ang? Kristian suak leh ring lo hote hian Setana ho meuhvin an nawm an mâkin Kristian ram hi min hrual hrep mai dawn tihna chauh a ni lovang maw? Chutianga chu kan duh tak meuh ang maw? Ani thei lo, a theih loh reng reng. Chuvangin Kristian dik leh piangthar hote ngei hian kan ram chungchângah mawh kan phur a, Politics kalphung sjamthatna pawh hi kan kovah a inghat Chiang a ni tih kan hre tûr a ni. Thilung taka Pathian duhdân hre chungin kan kristianna kan herdik hmasa phawt ang a, chumi dinhmun atang chuan huaisen takin kan Politics kal dik lo pawh chu kan siantha ngei ngei tûr a ni. Hei hi thil nihdân tûr dik tak, tuma hntal rual lohva thil Chiang a ni e.

Chutianga sakhua leh Politics rem taka kan herhmil a, kan hman thiam hnuah chuan Lungphûm dang pakhat la awm Economics pawh chu a nihdân tûr dik takin kan kalpui thiam tawh dawn a ni. Chumi hunah zet chuan kan ram kalsiam a sual tak tak ngai tawh lo vang. Chutihuan kan rilru leh ngaihtuahna hmang thain Hnam Lungphûm kan hman thiam leh thiam loh hi kan ram kalphung leh dinhmun teh nân i hmang zel tawh ang u. Kan awmdân tha lo leh kan thiltih dân dik lo a piang in-

siamtha chung zêlin, thahnemngai takin hmlam panin kâl i siam tawh thin ang u. Chu ngei chu kan ram leh hnam dinchhuahna thuruk leh hmasawnna kajlawn dik chu a ni.

BUNG 3

Zoram thlirin kan kalthui ta fû mai a, thlir pawh kan thlir kual tam ta nâ e. Hmlam beiseina neih pawimawhzia te, ram leh hnam awmzia te leh Hnam dinchhuahna Lungphûm chanchin tepawh kan lo hreñah zo ta a, engemaw chenah kan var deuh uar ta e. Amaherawhchu kan ramah hian thlir tûl apui a tam a, bak kan la nei ta fô mai. Azawng aza phej chuan kan thlir sêng dawn lo chungin thu tâwp kan siam hmain mual hnih khat chu i han fangkual leh lawk ang hmjang.

1. KHAWTLANG NUN

Kan thlir hmasak zawk tûr chu kan khawtlang nun leh invawndan hi a ni. Thilnung chanchin zir-mi Sociologist hote chuan mihring hi a huhova khawsa chi SOCIAL ANIMALS an tih zingah min lo chhjar tel a, a dik hle awm mai. Khawvelah hian mahni duhthlanna ngat chuan mahni chauhva awm hi tuman kan thlang ngai lo a ni. Keini Mizote chungchangan phej hi chuan a dik zual bik ni hial-in a hriat. Hmasang atanga kan khawtlang nun han inthlir hian a huhova chen ngaina mi leh inkawm lut lut chi kan ni a, tihkawm luai luai hi kan nun-

phúnghah hian a bei flat a, 'Social animal' nih pawh kan inl'meh Hlah Hlahin a hriat bik a ni. Chutiang a nih'avang chuan tha taka kan khawsak ho theihna tûrin 'mi tinin kan zawm theuh tûr dân mumal tak neth a lo tûl thin a, hnam tin hian mahni hnam nunphung nêna inrem tûr zêlin chutiang dân chu kan insiam thin a lo ni.

Khawvel hi a zau êm a, hnam zehrang lah kan tam ngiang leh ngiâl. Hnam zawng zawngte khawsak leh invawndân phej chu hriat kim sên rual a ni lo. Nimalisela kan hriat plâk ve chin china hnam dang awnte invawndân ngaihtuah chuan kan Mizo khawtlâng invawndân hi a fel leh tha fâwl tak a ni. Hetiang dân mawi leh tha kan pi leh pûten an lo zamchhuak thiam hi an fakawm êm êm a, a mak pawh a mak hlê zâwk a ni. Amah hrechjangin lo be chjah lo mah sela Pathianin a lo kaihuai thin a ni âng tih tepawh a rinawm hlê a ni.

Hetiang taka dân mawi leh tha hnuai lo khawsa thin kan nih'avang Lian kan pi leh pûte nun kha a lo mawi a, kan ram leh khawtlâng tepawh kha a lo nuam thin a ni. Keimabri pawh hnam nun hlim leh awhawm tak kan lo ni thei a ni. Khaw hrang hrangte kha mahni thujin ro inrêl hrang vek thin mah il a khawtlâng invawndân lamah chuan kan rual thup lawi si. Hnam thenkhat chu khaw pakhat atanga khawdanga kalsawn hlek pawh in khawtlâng nun chauh pawh ni lovin an tawng leh khawsak dân chenin an danglam vek zêl a, hnam hran daih ang mai an ni thin. Keini Mizote crawh

chu a hnam pum main tawng pawh a thuhmun a, khawsak dân thlengin a inruai thup a, kan vannei hle a ni. He thil mak tak mai hi Mizote kan danglam bikna leh vannejhna kawng ropui tak a ni.

Hetiang taka kan lo khawsak theihna hian chhan leh vâng tam tak a nei a, a pawimawh deuh chauh han sawi ila. Pakhatnaah chuan khawtlâng rilru leh ngathuahna khân insuihfirna leh luan-khâwmna hmun bik fel tak a lo neih thin vâng kha a ni. Lal iuah khân lal leh upa hoten khawtlâng huapin ro an rêl thin a, in dang dangah rorêlna an hûng ngai lo. Khawtlâng thil rêng rêng, thupui deuh leh thuchhia hlachhia thlengin lal ina rêl vek a nih na khân khawtlâng min lo phuarkhâwmn rilru a suihkhâwm tha êm êm a. Chu chuan lungualna a siam a ni.

Tin, chûng bâka khawtlâng mamawh leh tû dang zawng zawng, rikrum thil leh nula tlangva khawsak dân khawih thil rêng rêngah chuan Vâ Upa hote khân Zawlbûk a tang khân min lo awp lel a. Thala leh naupang khawsak dân tûr zawng zawng an lo rêlfel ve thin a ni. Naupangho thunun le enkawl bik tûrin Thingfawm hotu tûr tleirawl fe deuh an ruat lehchhâwng a, chûngho kutah chua naupang zawng zawng kha an lo khawsa thin a ni. Hêng thuneihna Inehchâwng, bichin fel taka thuneih na hrang nei vek si hnuaia khawsa kan lo nih thi avâng hian kan khawtlâng invawndan a lo fel hnam nun a lo mawi thei a ni.

Pahnihnaah chuan mimal nun kaihhruaina atân te, inehhûng khur vawn zahawmna leh himna atân te leh khawtlâng vawna tûr dân fel tak tak an lo insiam a. Chûng dân ̣ha hmang chuan kan lo khaw-sa ̣hin a, khawtlâng a nuam ̣hin a ni. Pathumnaah chuan lalte ḳhân an khua leh tuite chungah thu-neihna tâwp an nei a, An thu kha tuma hnial theih a ni lo. Upa hete puihnain fel takin ro an rêl ̣hin a, chu chuan dân hnuaia khawsak mìn lo thlamtîr a, khawtlâng nun a lo khaingil ̣hin a ni.

Atâwp berah chuan lai tam berte kha Sailo hnam an ni a, unau leh chhûngkhat angin an ̣nen a. A ram zau leh laili berah an khawsa hlawm si a. Chû chuan an kiangvêla hnam tēnau deuh zâwk-te khawsak leh rorêl dân pawh engemaw chen a kai-hruai a. Chuvângin Mizoram china chēngte rēng rēng kha ramkhat ang deuh thawin kan lo khawsa chhova. Chumi avâng chuan British sawrkârin mìn awp hnu pawhin ram leh hnam khat cheibâwlin mìn cheibâwl zui ta a. Tûn thleng hian kan vâneih phah ta a ni.

Hēng zawng zawng avâng hian tûnhmaa kan khawtlâng nun kha a rualin a zalên a, a nuam êm êm ̣hin a ni. Chhiatni ̣hatni-ah te pawh inthliarna lutuk awm lovîn kan in̄awiâwm tlâng dial dial a, mi chhe ber tepawhin nuam kan ti a, kan thlâ pawh a muang ve ̣hin a ni. Tûnlai kan rama suahsualna tam tak, zurụh buai te, rûkrûk leh uirê te hi thil awm zen zen lo a ni a. Tualthah ngat p̄hei hi chu

thlahte thlenga hmuingil lohna nia kan lo ngaih avangin thiangolo tlukah kan nei a, sawi tûr tîngin a awm ve chauh a ni thîin. Tûn hmalama kan Mizozo khawtlâng nun kha a lo va nuamin a lo va zalên tehreng awm êm!

Tumah in nghaktu awm lo khawpa khawilo chhuahsan inte pawh kawngkhâra, thingfâk pakhat intungin a vêng thei mai a, luh thiangolo anga ngaih a ni hial thîin. Khawilo chhuahyah leh ramriah châng tepawhin tlangval hote chu taihmâk leh tlawm-ngaihah an inel a, thiante thawhsa ringa khawsak leh midangte siamsa eitu nih chu thil zahthlâk berah aa ngai thîin. Lênglai tân ngat phei chuan nupui hmuh zawh loh hial a hlauhawm thîin avangin theih-tâwpin rual an el tang tang vek thîin a ni. Upate phei chu hna an thawh ve an phal ngai lova, kawng engkimah an awl vek thîin a ni. Kan hmeichhia leh nula hote pawh an duai bik chuang lo. An thlen ve phâk tâwkah leh an puala lumah tawh chuan in lam leh ram lamah mipaho chêtve an phal ngai lova, tlâwmngai tak leh taima takin an chanpual chu zo takin an hlen ve zar zar tho thîin. Mi tinin khawi hmunah pawh aia upate an zah thiam êm êm a, naupang tîh hnial leh thu awih lo an awm ngai lo a ni.

Chutiang taka khawtlâng nun invawngfel hnam kan lo nih thîin avâng chuan, mi thatchhia pawh kan yang a, mi tinin mahni intodelh tum rânin taihmâk kan chhuah thîin a ni. Ram a la that deuh avâng te leh kan mamawhte a la tlêm avangin

chhông tin kha mahni tâwkah chuan kan intodelh deuh vek tih tûr kan ni. A ram leh hnam pum thu ngaihtuah pawhin midangte rinchhan ngawt chuan kan la awm ngai lo. Chu vâng tak chuan kan vêla hnam dangte pawhin apawng atakin minrawn hmu-sitin minrawn hnuaichhiah ngawt thei ngai lo a ni. Mahni tâwka hnam ropui zawng kan lo ni teh meuh thîn e.

Nimahsela, khawvel hun inher chuan kan ramah pawh hun thar danglam tak arawn her chhuak a, khaw êng kan han hmu phâk ve ta riai ruai a. Chumi rual chuan hnamdangte nên kan inchiahpih deuh deuh lo thei lova, kan inhung bikna pawh a bo tjal tjal zêl a. Chu chuan kan khawtlâng invawn dân pawh zawi zawiin a rghawngbuai lo thei lo va, invên dân kan thiam loh avâng leh kan ngaihtuah that peih bawk loh avângin kan hnam leh khawtlâng nun chuan hun rei vak lo chhông maiin kawng a lo bo tjan ta. Kan pan lam pawh hriat hleih theih loh khawpin kan lo zânkal ta mai a, a mak hlê a ni. Tûnlaia kan awmdân chiah hi chu sawifiah harsa khawpin a mumal lova, hnam mumal lo ber dîn-hmunah kan ding ta a, NUN THIANGZAU tak maijah kan inkhalhlût mek a nih hi. Hei hi a pawî takzet a, ngaihzam mai mai chi a ni lo. Mi tam takina kan ngaihtuah leh riddân ngawt ai hian a pawî thui tak meuh a ni.

Hun rei lote chhônga hetiang dînhmuna kan lo dîn tâk maina chhan hi chhût tham a awm a, a tlângpui deuh chauh lo sawi ila, Kristian sakhua

kan vawntih lai khân thil kan lo hmu Chiang lo a ni. Kan hnam nun hlui zawng zawngte pah bova, hluihlawn a, hlamchhih fai vek a, Kristian tûr emaw kan lo ti a. Kan sakhaw thil leh khawtlâng nun thliar lovin kan vailnâwl a, sâp nun ngaihsân-na ngawtin kan khat a, kan hnam nun kawng a bo ta a ni. A pahnhnaah chuan kan lehkhathiam leh fîng deuh, hawizau hmasa hote klâu kan hnam nun pângngai aiin hnamdang nun an rawn ngaisângin an rawn lalût a. Mi mawl zâwkte chuan thil tha zâwk emaw tiin keimahni ziarâng leh nunphung kalsanin kan thang khawlo zo va, kan piangsual ta a ni.

A dawt lebah chuan kan Mizo Hnam Lân (Customary Laws), pi leh pû tena ngunthlûka kan mizia leh khawtlâng invawnuân rema an lo siam te kha a hun leh kan dinhmun nîl zêla siamthat na-châng kan lo hre lova. Hnamdang dânin kan inen-kawlin kan inelbâwl ta a, kawng kan bo ta a ni. Tûnlai ngei pawh hian kan Hnam Lân bil kha India DANPUI chuan hmanzui zêl nam la phalsak reng a. A bu pawh kan la kawlin kan la vawngtha reng a. Nimahsela kan thansan tawh si avângin hmantlâk a ni tawh si lova, siamthat kan tum bawk si loh avângin I.P.C. Dân kan leklam ta lutuk a. Kan hriatthiam phâk ve si loh avâng leh kan hman thiam bawk si loh avângin kan hnam nunin a tuar a, kan khawlo zo ta a ni,

A tâwp berah chuan Politics kawngbo kan hman chhoh tâk vâng a ni leh bawk. Kan sawi tawh ang khân Politics chu hnam siamtha tûra

kawng zawna a ni a. Nimahsela hnam sjamna kawng hawi hauh lova, a pawisa leh hlâwkna, mimal hamthatna ngawt ûma kan kalpui tâk avângin kan inkhalh khawlo zo ta a ni. A dik leh dik lo thliar hman lêk lovin hnamdang nundân kan lakai zung zung a, kawng bovin, awmze mumal nel lovin kan lo kal chho ta a nih hi. Kan hmân lai nun tha-lai laite chhawm nung chho zêlin, thangthar nun leh khawsak dân nil tûr angin a tûl lai apiang siamthat nachang lo hia ila zawng hetiang em êma nun kawngbo hi chuan kan khawsa hauh lo tûr a ni. Hruaituten mawh an phur nasa a ni.

Kan khawtlâng nun tha lo siamtha tûr hian ngun taka ngaihtuah a ngal a, kawng tam tak a awm baw ang. Rawtna siam lêm lovin kan fimkhurna tûr kawng huih khat i han sawi leh lawk teh zawk ang. Kan vel hnamdangue tihdân nêna khaikhin râah chuan kan chhiatni thatni hmandân hi a la tha khat viauvîn a lang. Khawhar kan inriahpui dân erawh hi chu thliar nawn a ngal deuh ta. Zurui lutuk chung a khawhar in vêla chêt leh riahpuina hmuna khawsak kan ching ta viau mai a hetiang hi chuan kan riahpuina chhan kan tikhawlo mai mai a ni. Chuvângin a theih hrâm chuan hetiang hmun leh hunah hi chuan zurui lutuk chung chuan tel loh mai a tha zâwk. Kan telve a nih pawhin fimkhur tak leh mi mitmel veng râna khawsak a tha ang.

Thatni lamah chuan kan innejha zan lama mo lawm luih luih kan bân san ta hi a lawmawm hle.

Inthlaichhiah kan tibang ang deuh bawka thil fin-thlak a ni. Amaherawhchu hetih rual hian thil tha lo zawk chinchhuah kan nei tlat mai a, a pawl hle a ni. Man ei chungchangah hian kan Mizo Dan kan palzutin kan kalkhum nasa lutuk ta a, a tha lem lo a ni. Kan pi leh pute khan Mantang hi, "Karkalak zauan," an lo ti thin a. Pasa neia khan mangan nikhua leh puih ngai a awm hunah tan-puitu leh buaipuitu tura laina zawnna a ni a. Chhukung-khat hnaiyai, thisena inzawmna nei deuh ngat lo phei chu man an ineitir ngai meuh lo. A eitu tur dik takte an ineitir loh phei chuan chhukungkhat in-mihranha hial a thlang thei thin.

Tanlai chuan milian leh hausa hote hian Man-pui Rs 400/- lek atangin Mantang Rs 1000/- dawn dawn an eitir ta a. Chhukungkhat laina bakah a mi lian leh hausa, chhawr let theih tur lam an dap tel vak vak thin a, hei hi mi rethei deuhten tihda tur leh dan tha zawk emaw tin kan thik ve leh chhawng a. Kawng kan bo ta a ni. Phurrit chikhat a ni ta. Mi tamtak chuan, 'Miin an tin a hnu, an pawisa nana na chu an duh duh a an tih a thiang alawm. Saw sel ngawt theih em ni? kan ti an mai thei. Mahse hetlang ngawt hi a ni lova, hnam kal dan dik leh dik loh a kawt tlat a ni. Thuam chhawm chungchangah pawh kan ti lu deuh ta nin a lang. Kan pi leh pute ang deuh khan a tlangpui deuh siam fel ni sela, a bak chu miin an neih nak hman chuan inneih hnua la invur zawk sela, Dan ang hian luantir lo ila a that zawk a rinawm. Vai ho ang maiin nakin deuhvahi chuan thil tha lo tak, phurrit leh sual tij

phahna bul a la ni ngei dawn a ni.

Hêng ang thilte hi sawiselna hrim hrim a ni lova, tlâwnngaihna sawihnewmna lah a ni hek lo. Mi tlâwmngaite an lo nawj khawchhuah zâwk a, hnam phurritte hi hre hauh lova keimahni kan in bel chawp chhoi mai lohna tûra ngaihtuahna zau kan hman theihna tura kawng zawna a ni. Awk e. Mihring kan lo pung zêl a, khawsak a lo hau tak zêl baw. Kan khawtlâng nun inwawn dân leh kan Mizo Dân ngel pawh hi eng emaw ti tala kan khawsak leh nun dân rem tûra kan siam that chhoi loh chuan tûn ai hian kan khawlo deuh deuh anga, kan duh hauh loh leh hmun hlauhawmah kan in khalh lût ang tih a hlauhawm ta a ni. Mi tinin i ngaihtuah tak tak ang u. Ram hruaitu ten mawh lian ber an phur a ni tih in hria sela, hnam hawi zâwgin kal siam sela a tha ang.

Chhûn lama kan khawsak dân ai mah hian zan lam leh thimthama kan khawsak dân zalêi ta lutuk hian min tichhe zual a ni. Chuvangin kan zan lam hman dân hi tûn aia fel leh tha zâwka kan rel a tul ta a ni. Hmânlai kan Mizo nunphungah kha chuan naupangte tana hun hlimawm leh thlâkhlehawm ber chu zân hun hi a ni. An damchhûng hun lo kal zêl tûr atâna inbuatsaihna kawngah HOME WORK te an la nei ve lova, zanriah eikhama thian-te nena hlim taka pawn to dial dial kha an chan-pual a ni mai. Pawnto-naah pawh dân mumal fel iak an nei a, thil sual tihna hun an nei ngai chuang lo. Hlim taka an hun an hman zawh hian a ruil

tlâng djalin an tìn mai tlin a, 'Mangtha, muttui' tia in thlah zelin mahni in theuhvah an haw sang sang tlin a ni. Chuvângin hmanlai naupangte tân kha chuan pawnto kha a pawna rêng a awm lova, chuti ahnêkin thiante nena thil tih ho dân leh in-pawl ngeih zirna School tha tak a tling zâwk a ni. Keini Mizote anga naupang pawnto hla nei tha hi khawvêlah hnam dang an awm ve kher lo mai thei a ni.

Tânlai naupangte erawh chu hun tharah an lo chêng ta a, an nakin hun atâna inbuatsaihnâ atâna zir tur an ngah êm êm tawh a. Zân lamah tak ngial pawh hun âwl nei lêk lovin Home Work-in an khat tawh a, pawnto hman an ni ta lo. Chu chauh pawh a la ni lo. Hmanlai naupangte anga rilru thianghlîm taka thianza hova tual chai dial dial pawh an nei thei tawh lo. Nungchang tha lo leh sualna kawng hrang hrang chin phah nân an hmang tawh zâwk a, thu âwih loh zirna school a ni tawh zâwk. Tânlajah hi chuan kan fâten mi fate rual ban pha ve se kan tî anih chuan zân lama lên vah tir loh a tha ta. Kan hnam hian rual ban kan tum tak tak a nih ngat chuan zâna naupang pawnto tir leh zalên taka vahchhuah tir tlin hi chu kan inkhap vat a hun ta. A that dân deuh âwm a lang chu a-hmei apa hian kum 15 hnuai lam rêng rêng hi chu rokhawlhna tak a awm anih loh chuan zan lama lên chhuah hi inkhap hmiah ila a that a rinawm.

Naupang chauh pawh an ni bik tawh lo. Pui-

tling ho tena zan hun tha kan hman dân pawh hi a naml ta lo hle a, thil paw tak a ni ta. Kan pi pu-te kha chuan keini angin SANA-te la nei lo mahsela, an zan lam hun kha bicha fel tak neiin lo zuk hmang thei tlat lawi si-a maw le! Pathian siamsa Ar khuang mai mai kha sana angin an lo hmang thei tlat asin! Zanriah eikham Ar, Lêng len Ar, Lêng blim Ar, Lêng hawn Ar, Zanolai Ar, Khuan hmasa, Khawâr Ar tjin an lo hmangfel thlip thlep zuk nia! Hêng an hun tlen ang pelh lutuk leh pawisa lo lêka khawsak chingte kha chu a rûkin an lo inchhinchhiah a, a chhe zâwngin an lei-hnawng thuai mai thin a ni.

He tiang taka Arin khuan hunbi fel an lo nei hi Pathian ruat iêng a ni a. Kan pi leh pûtena an lo hrechhuak a, an zan hunbi vawn nâna hman nachâng an lo hria hi a mak viau a ni. Hnamdang âr hian hetiang taka khuan hunbi fel hi nei ve tak maw? Zanlam hunbi vawn nân hmang ve hlawn tak maw? Tûnlai tlangthar lehkha thiamho te pawh hian hetiang taka âr khuan hunbi neihfel dân hi an hre tawh awm lo a sin. Kawng tam takah fingin hre zau zâwk tawh mah ila, kan hnam kawngbo avânga rilru leh ngaihtuahna hman tângkai nachâng kan hriat tāk loh avâng hian kan pi leh pû-te finna tam tak kha kan bosal zo ta a ni.

Tûnlai hunah hian sana tha leh man tam pul pui kan bun fek fuk a. mahse kan zânlam hun hmandân erawh chuan bicha rêng a nei ta thung lo. A hun ê, hun lo vê, pawh sawi lovin mahni

duh hun hunah kan vâkchhuak a, mi inchnhông khur-ah kan lût rawk rawk mai a. Chhja leh tha hriatna bo rawk khawpa rûi chung pawhin mi inchnhông khûr zahpah hauh lovin kan PUKCHHE LUH mai mai a. Hetiang hi Mizo nundân a ni lo rêng rêng. Nula tlangvâl thenkhat phei chu mumal nei lova, mahni nuam tib zâwng ang ang a khawlai dunga teikual teikual a, tlaivâr ta mai mai tâwkte pawh awm a lo ni ta. A pawl takzet a ni. Zoram nu leh pate tah hla tam ber chu, 'Kan fanu ZONUN-MAWII A BO, KAN FAPA ZONUNTHARA KHAWIAHNGE?' tih hi a lo ni ta! A va lung-chhiatthlak êm! Insiamthat zawng a tûl nameuh a ni.

Thalat hote zawng lênglâi chên an ni a, siam-that tum chungin ngaihnna thiamna chin han nei ila. A pa tarsen leh nu un pui puite thleng thlenga kan hmang thiam lo lehzel hi zawng ngaihtiam a harsa ta a nih hi. Tu khaw huatthu suhah hetiang kawngah hian tlêma khawsa thei deuh, kâmding milian leh mi hausa hote hi kan hluar hlei hlei a, a pawl thlâwt mai. Hnam nun slamthatu leh a tha zâwnga kajhruaitu tûr tena hetiang kan han ching hi chuan kan pawikhawih nasat zia leh râp.blâk zia kan hre lo a ni. Nupui fanaute pawh ngaihtuah chang lek lova mi fa duhlaite nêna zankhaw tairêk thleng thlenga zuhmun sahmuna hlimhlamp bawl kan chingte hi zawngin hnam pawl kan khawih thui lutuk a ni. Zah tâk aruanguin uanthuan nân kan la hmang leh ta ngah a, a dâwntawi thlak ngawt mai. Kan hniak hnung zuijn thatghar anrawn piangsual

chum chum a, rual pâwl nihna angah ngann thîna khur panin an liam zung zung mai a nih hi! A va rapthlâk tak êm! Hnem pawl chang an khawih lova, Pathian pawl pawh an thawil tel a ni tîh biat-chhuah a tna ngawt a ni.

Hetiang mei maja khawsa chung hlan kan fate nungchangah thîl tha hmuh kun jabeisei leh dawa a nih si chuan a bla far far ngawtin a mawh. "Sun-llu kûngah thei dang a rah ngai lo," tîh Mizo Thufing te leh kun Pathian Thunung ngei pawhun kan tuh rah kan seng tûr thu min hrilh chung pawh hetanga kan han khawsa tlan hi chu KHAW UNCI te pawh a zahawm lu deuh a ni lâwm ni? Than thar zinga sualna chi hrang hrang lo purg el ho zêlah hian keini an nu leh pate hi kan inthiarthim tîr hauh lovang. Kan mawh phurhna lah kan pha thei bawh hek lo vang. Chuti a nih loh chuan kan hnam hian hmalam hunah beisei tûr kan nei chau ngawt ang. Insiamthar a hun takzet tawh a ni.

Kan hmeichhijaten zâna vahchhuah an ching ta lutuk phei hi chu a pawl thlâwt a ni. Khawtâng tûlna leh inthlûng pawmawha an vâchhuak hi zawng pampelh ngaihna a awm lova, sawi thu a chêng lo. Amaherawhehu tûna bik pawh nei hawt lova naupang deukte thlenga jêchhuah leh khawlai dunga tci rawlai nat mai an ching ta erawh hi chuan kan hnam nun an tichhe nasa ta a nih hi. Kawng dangah an dînhmun chawisân tumîn hmasâwnna tha zâwk pawh duansak bawh mah îla, zanlama zalên taka an vâchhuak kher kher hi zawng a rəm pum

huapin kan khap ngam tûr a ni. A sawi sawi mai mai hian khawmah min thlen lovang a, kan sawi tam poh leh kan mawng kan hlim sâng ting a ni mai. Kan Hmeichhe Insuihkham Pawl te pawh hian tih tak hmai pua hetlang lam kawng an zawn hi a hun ta a ni. Kawng zawh ngawta insiamtha chi kan ni tawh lo ve.

Chuti takin kan hmeichhiate chu han dem baw mah ila, a dik tak chuan kan hnam pumin kawng kan bo azâra hetiang dinhmun ding ta hi an ni a, an khawngaihthlak lehling zawk ngawt a ni. Zêp hauh lova thudik kan sawi ngam a nih chuan mipa hovina kan zir loh vâng chiah hi a ni zâwk. Kan tinawmnahin kan zahlo lulai thin em atin alawm. Tlangvâl hote hi chu sawi lovah pawh lum ta ila, a pa tarsen pui pui thleng pawhin kan nulate khawih-chhiat hi pawl tihna rêng kan nei hlawn lo a nia! Kan hmân lai ngaih dânah kha chuan mipa tân nula ngaih kha mîthi kalkawnga Pawla sai pumpelh theihna anga kan inzirtir avangin mipate kân nula (hmeichhia) ngaih kha thil tha lo a nihna kan lo hre lo a ni mahna. Tûnah erawh chuan kan sakhaw thar hian inngaih hmangte chuan kan tum VAN-RAM an chan loh tûrza min hrilh Chiang hlê mai. Chuti chung chuan kan hmân lai ngaihdân kan la chhawm emaw tih tûr khawpin kan khawsa si a, kan tho â nasa a ni.

Tukhaw huatthu ni lul suh sela, a mi nazawng leh zuin mite hi chu sawi lovah pawh lo in lum ta ila, Bible leh hlabu khâl ve hoh hoh va, Pulpit hial

pawh nêl ve phâkte zîngah ngei pawh hetiang tîh chîng leh pawisa miah lo zuk tam a maw le! A zahthlak chauh pawh ni lovin, a rapin a râp thlâk tak zet a ni. Kohhrante pawh hi han chak zia kan ni tawh lo. Khawngailna huna chêng kan nih avâng hian chawp leh chîlh a Pathian rorêlna kan chungah lo thleng kher lo mahsela, Kohhran leh khawtlâng nun hian a tuar nasa tîin si a, a pawt teh zawng anih hi. Pathian mit hmuhah pheichuan a tenawm hlê ang. In siam that tûr hlirin kan kuh têt têt mai zawng a lo nih tawh hi.

Mi tam takina kan khawlai nun kan hman dân pawh hi a pawlawhin a dân tawi thlâk lam chu a ni ta. Khawlai ualau leh mi tamna lai laia kan hmeichhiate zah derna rêng nei lova kan han chhawngchhaih a, kan han fiam naw nnah leh nghal a, kan han khuakhem thla zente leh kan han pawt phar dâwr dâwr mai tînte hi zawng a rang a rang-a sim vat chi a ni e. Hnam dangte hmuh atân chauh pawh ni lovin keimahni ho ngei mit hmuh atân pawh hian thil mawi lo tak a tîng a ni. Tî tî bawthhlawh leh zahmawh buru pui pui kan han sawi khum a, kan han nuh thlêr khum duar duar tînte hi zawng a zia lo tak tak a ni. Kan hmân-lai Mizo nun zînga chhawm zêl tlâk loh pawl ami a ni e.

Hetiang rêng rênga kan hmeichhia te kan enkawl tîin anih si chuan khawilamah teh lûl nge nungchang mawi leh zahawm te chu anmahni atâng hian kan beisei theih teh ngawt ang le? Keimahni

ngei hian thil thalo kan kawhlmuhin kan hruaisual thín a ní lo vem íí? Mizote anga khawlai lénna a hmeichhe khuaikhem zoh zoh leh pawtbuai chung chung thín hnam hi khawvelah awm ve amawi pawh an ní hial love. Hmeichhia mah ní sela, an nungchang mawi lo leh tho lote hian hnam nun a tí hrêl hemín a khawih khawlo phâk sí thín a. An dínhmún lah kan tíh harsat sak nasa máí bawk sí a, an tán khawsak ngaihna pawh a vâng viau ta ve ang. Chuvângin mipa hote hí kan hmeichhíate chungá kan nún leh khawsak dân chungchangah hian jingaihtuah ngún híe túr kan ní e.

Han chhui thui zêl íâkah pheí chuan kan hnam nún tímualpho khawp híala kan hmeichhe awm khawlo thínite pawh hí keímahni mipa hotena dawn tawí tak leh láinatna neí bálsak lova kan lo khawih khawloh leh suálna kawng kan lo zirtir hmasak hnu an ní duh khawp máí. Kan khawih khawlo tê tê a, a vâwítâwpa an rawn mualpho chhuah leh hnu sí chuan lo láinat tak aruángin kan lo endawngin kan lo hmusit zui leh ngawt tawh sí thín a, kan thiam nameuh emaw chu? Túnlaia kan khawsak dânah ngat hí chuan mipa hote hían kan hmeichhíate chungá kan tíh túr dík tak leh mawhphurhna hí kan híen zo lo nasa híe zâwk a ní.

Keímalní rgeí pawhina zahderna leh láinatna kan neih sí loh chuan tú fâte hían nge maw mín rawn zahsákn mín rawn láinatsak se kan han tíh tehrawk íe? A dawn tawí zual deulte pheí chuan thil hó tak leh therhlo úm avâng máí máín kan núlate hí hnam-

dangte kan sihmubin an hnênah kan phahai thin a ni hial âwm e. A zahthlâkin a lungchhathlâk lutuk a ni. Keimahni ngei hian lainat hlawn thin ila, khawngaihjin zah thiem bawk thin ila, tunge min rawn palzûtsak ng m teh ngawt ang ni? Hmhjer an tûlna lun leh puih an ngaihna hnênahoe hian puih humhin thin ila chuan, zih ngai an lo khaw-sak chângte pawhin zih tettu diphoun dik takân kan ding zawk ngei ang. Kawng tum tak ngantân kan Mizo hmeichhate hi an fel a, an chhuanawm tehlu hiawn nen, kan khawtlâng inlawdân dik loh leh mipaho kan dawn tawj avâng maja hetiang diphmuna an han ding thin hi ziwng an lain tum thlâwt a nih hi le. I inng thluah nawn t'eh ang u.

Heti taka kan khawtlâng nun mual nei baksak lova kan tâlah zalêna hian engti ang chahvânge kan hnan nun min khawih khawloh dân hi i hen chhât kauh teh ang. A hmasa berah chuan e jin tâwk nei lo lêka kan khawsak zalêna hian nupat hmeichhjat kawnga inman tawna dik lo tak a thlen a, inngah satliah mai marte phe chu sualah pawh chhjar hleihtheih a ni tawh mang lo. Sâwn pai te, fa thihlâk te leh a hun hmaa nupui pasal inneih te a pung nasa a, kan hnam nun a khawih pawin a hnûkhnam nasa ta hle a ni. Nula tlang-vâlthe chang pawh ni lovin nupa kârah tepawh hetiang avânga inthenna leh thubuai a pung sâwt ta hle bawk. Sual tenawm bera Mizoten kan lo neih kumkhua thin, uirêna takngial pawh hian kan tûnlai Mizo nunah hian sual hmél pawh a pu hlei thei ta

meuh lo zawng a ni e. Kan va mak ngai ta ve le!

A dik takin kan hnam hmelma lian bera Zû kan chhâl tâkna chhan pawh hi keimahnin kan hman thiam loh leh zalên lutuka kan hman tâk vâng hi a ni mah mah zâwk. Pi-pu chenah Mizo nun phung leh khawsaknaah kân zû hi kawng tin-rêng tih theihah a lo tel kumkhua thin a. Nimah-sela, mumal tak leh bichin fel tak neia kan lo hman thin avângin thil hnawksak leh tha lovah kan ngai ngai rêng rêng lo. Chuti ahnehin kawngio tha sutu leh thenrual laina siamua hmanruaah kan lo ngai thin zâwk a sin! Kût ni vângthla, sechhun khuang chawi nikhua leh thenrual khâwmna tiarengah tel lo thei lova neih a ni a. Zû a tel loh chuan kan eng tih mah a nuam thei lo emaw tih tur a ni thin.

Tunlai erawhchuan kan hman dân dik tâk loh avâng pheng hian thil thalo tâwp leh hnam hmelma ang hialah kan lo ngai ta anih hi. A dik pawh a dik veleh bawk si. Mimal leh chlungkaw nun engzât nge a khawih chhiat tawh a, kan thalai chhuanawm tak tak, nakin lawka hnam hruaitu tûr a kan beiseite zingah ngat pawh hian engzât chauh nge min khawih chhiat sak a, min eihlûm sak tawh tih hi hriat phâk pawh a ni ta lo. Heng zawng zawngah pawh hian, a zû hrîm hrîm hi a tha e tih-na ni lovin, kan hman thiam lohna hian a lêt tam takin min khawih pawl thui anih hi. Chuvangin kan khawtlâng nun invawn dân tûr mumal fel tak hi kan zam chhuak leh ngei tûr a ni. Hê thil hi sorkâr mawh liau a ni a, kan M.L.A. rualte hian min zam chhuah sak ngei tur a ni.

A pahnihnaah chuan naupang rilru leh nun a khawihchhe thui hlê a ni. Puitlingho khawsak dân chuan an rilru leh ngaihtuahna te, an nungchang thlengin a kângkai tawh a ni. Naupang sual leh kawhmawh bâwl ching an pung tual tual a, aia upa te chauh pawh ni lovin, nu leh pate ngei thu awih-lo pawh an pung sâwt ta hlê. Nu leh pate hmusit leh tiduhdah hialte pawh an lo tam ta hlê a nih hi. Hmânlai angin kan khawtlâng nunah kajhruaitu leh thununtu tak tak an awm tawh lova, anmahni tâl talin a an tâl ta nawk nawk mai zawng a nih hi. Thil sual leh thalo pawh ching sela, 'Mi tihdân a-lâwm' tih leh 'Mi pawhin an ti ve tho' tih chu an thu rolum a ni ta a, a pawh teh a nih hi.

School thununna leh chhûngkaw inkhuahkhirlhna pawhin a vawng tha zo tawh lo. Naupang sualna nia mawi lo, thil tha lo chi hrang hrang an rawn chingchhuak a, nu leh pa tam tak chu fate phurrit hrualah kan rûm ta takzet a nih hi. Naupan lai atanga nun kawngbo leh kawng dik zawh lo napui chu an lo puitlin pawhin chhûngkaw chawkbuaite, khawtlâng leh ram tân pawha ni hnawksak leh chimawm an rawn ni deuh nge nge a, a hnam pum-in kan mualpho chu a nih tâk ber hi maw, Aw, kan khawtlâng nun siamtha tûr hian VANAPA te, TAITESENA te leh KHUANGCHERA te ho kha an va ngaihawm ta êm!

Kan khawtlâng nun kawngbo chuan a hnam pum maiin min chlah chhe zo tawh a, kan thiltih a eng a mah hi dik thuantling a awm thei ta lo ve.

Kan engkijm hi a kehchhe zo ta a ni ber e. Mimal nun kehchhia kan lo pung zêl a, chhûngkaw nun a kangkai a, Chhûngkaw nun leh invawn dân a han kehchhe leh a. Kan khawtlâng nun a rawn nghawng chho va, khawtlâng nun a han kehchhe leh a. Chu chuan kan School invawnna leh Kohhran nun a rawn nghawng lehchhâwng a, kan vai kehchhiat a ni ta ber mai e. A ram pum maiin kan mangang a, a dan.dawi zawngin kan buai ta luai luai a nih hi.

Damdawi kan zawna kawngah lah chuan ma'-ni nun inbih nachang hre hawt lovin midangte nun atanga herh dik tumin kan buai a, kan hmu tak tak thei lo a ni. Zâwlnei Isaja te hun laia Israel fate ang mai khân a hnam pum natin kan na a, kan kelêr atanga kan chhîp chhuakin dam lai rêng kan awm ta love. Damlo na tak mai, mahni awm-dân pawh hre hleithei tawh lo khawpa nachhia ang chiah kan lo ni ta a nih hi. Kan hnam DAMNA TUIKHUR Lalpa chu kal sanin TUIKHUAH KHI, tui tling thei lo kherin kan buai kan buai mai zawng a ni e.

Hetiang khawpa kan kehchhe tawh chung pawh a tih tak hmai fû a in siam thatna kawng (Social Reform) ngaihtuah tum reng kan la awm hleithei lote hi a pawl ngawih ngawih mai. Hetiang lam-hawi thu han sawi njkhua te pawh hian mi then-khat chuan kan beng chhe lam kan dawh mai thin niin a lang a, a mangan thlak hiê thin mai. Mi thenkhat lahin beidawna khur atangin, 'A, khawvêl

a ni a, Pathian Thu pawhin hun hnahnunga thaj awm tûra a lo sawi a ni a, a tih tak tak theih loh a ni. Kan intawngkûl mai mai a ni' te kan han ti thla rawk a, kan thatchhiat vâng chauh a ni. Kan ram ang êm êm hi chuan ram tam tak hi an awm lo asin! Pathian awm ringlo Communist ho ramah pawh kan rama kan buaipui ang sual tam tak hi chu a awm ve mang lo. Kejni Pathian rung be zâwk zâwk, Kristian rama heti êm êma nun sual a tam hi zawng kan Pathian pawhin min dem ve ngeijn a rinawm a ni,

A sawi chang hian kan sawi luai luai a, Chan-chinbu lamah te kan chhuah phutdup chang a insiam thatna tûra kawng tha relchhuah tum tak tak kan awm hleitheh si lo. A mangantlâk a ni. Kan hnam rêlfelna tûr dân min siamsak tûra kan thlan M.L.A. leh Minister, mi fel tak takte kha khawiahnge maw an awm zawh tak a, eng hi nge maw an thawh thin ni ngai ang le? Thenkhat phet chuan tamzo kan la sa lo emaw tih hial tlâkin a hma zawng pawha rungchang mawi, zu rim pawh hre ngai blei lo khân, a hmingin hruaitu chan kan han chang dêk dêk a, a nih loh leh sawrkar zâr zovin kâm chhetê kan han nei ve a, zû hi in loh theih lohva ngai ang hrimin zû nena nuam tâwl kan tan leh mai thin. Kan hnam min dintu leh hruaitu, Talent ropui taka min thuamtu kan Pathian rilru chu a va na dawn êm! Hetiang mai maia hnam khawlo leh kawngbo tûr ringawt hi zawngin min din lovang.

Natna khirh tak, Doctor zai ngai chite hi chu

râwîlânga damdawî hnawîha dam chî a nî lo. Thîh huam tak meuhva Doctor hnêna inpumpêk a tûl tawh zâwk thîh. Annin a tûldân ang zêla taksa an lo zaihawî a, a nalai an sianthât a ngai thîh a nî. A tûl a nîh pheî chuan taksa pêng thalo chu an paih daih a ngai a nî. Kan khawtlâng nun kalsual nasa lutuk tawh pawh hî chutiang deuhva sjam chî chauh chu a nî tawh. Kan ZONUN MAWI tîh tivul leh a kan hnam damna thlen tûr chuan kei-malti theuh hî kan inphal a tûl tawh a. Kan thîl ngainat leh duhzâwng te pawh hî ram leh hnam tâna tha lo leh chhiatna thlentû a nîh ai chuan kan tân-sanin kan malmâk thak ngam tûr a nî. Chuti meuh lo chuan han insiamtha rual kan nî tawh lo ve.

Thîl awlei leh nuam a nî kher lovang. Thîl harsa leh huphurhawm tak a nî zâwk a, nimahsela theih loh hulhual zawng a la nî lo ve. Mizote pheî hî chu engeniaw tak kan tî lawi a, hnam hruai nuam tak kan nî a, tîh tak tak râlah chuan kan huphurh ai daih hjan kan awlsam phian mai thei asin. Mî hnam-te pawh hî an lo tha reng sêng bik hauh lo asin. Hmân deuh lai khan America (USA) pawh khû zû leh sa hmun leh nuam tâwnain a tîbuai êm êm a. Pa pakhat pheî chuan a chhûngkua a lengdarh phah vek a. A nupui mangang chuan amah chauhvin Zu Dâwra kalin, 'Râlkâp anga kalin Pathian mite u' tîh hla sa chungin a theih ang tâwka tam zu ùm a chhukeh vak mai a. Dâwr neituten an lo vawthlu ve chawpchilh mai bawk a. Nimahsela, chu nu tum-ruhna chuan a tûlzia a ram pum a hriattir a, sawr-

kâr leh mipui an lo harh a, insiamthatna ropui a lo thlen phah ta nghe nghe a ni, Engah teh lul nge Mizo kan nih avânga hnam siamthat hi kan theih loh ngawt bik ang ni?

Hnam vânnai chuan a hnam puma hetiang chhiatna kotlânga an din hian HNAM SIAMTHATU (Reformers) huaisien leh ropui tak tak an nei thin. An awhawm ngawt maj. Chunghe inpêk zawhna leh tumrubna avâng chuan an in siam tha leh thin a, Chhiandamin an awm leh thin a ni. Heti khawpa kan khawtiang nun a keh chhiat tawh hnu leh a hnam pumpui pawh mualpho taka chhiatna kotlânga kan din hnu meuh pawh a HNAM SIAMTHATU takzet lan nei ve thei lo hi chu kan vândaui thiâwt a ni. Heti khawpa hnam nunze fel leh Talent nei ropui chung si hian in siamtha hlei thei lovin hnam vândaui berah kan chang mai dâwn em ni ang? Hnai love. Ngaihtuah chhin mai pawhin hnuk a ulli thei dâwn a lâwm. Kan in siam tha ngei ngei tûr a ni.

Engemaw chenah zawng insiam that tum lo hul hual chu kan ni bik lo. Amaherawhchu kan tum dân hi a khingbai deuh thin a, a hnam pum huap zawnga Dân tha siam a, chumi lekkawhtu Department tih chak chu a ngai a ni. Village Council dihmunte pawh hi anmahni khawchhung vawng thei ngei tura thu neihna zau zawk pêk a tûl bawk a ni. Dân leh thu pêk kengkawhtu Department Police lam pawh siam that deuh a tûl ang. Recruitment aţanga fimkhur taka tih a tha ang. Chumi

hnuah zû leh ruilh theih thil dang ațanga inthjar fihlim tîr a, khaub taka vawn an țul a ni. Tuna kan awm dân hi chuan 'A mantu rui bawk, a man a rui bawk, a lo Examtu rui bawk' tîh angte pawh hi thil awm thei a ni tak tak mai awm a nia!

Kan khawtlâng run mîn ei chhetu zawng zawrg te hi kan tih bo loh chuan tûn ang ngawta kal zêl hi a ngamawm ta lo. Chhûng lam leh pawn lama Corruption awm tîh, kan hmasawna dâltu leh hnam ti mualphotu, kan ZO NUNMAWI tîkhawlotu hi kan zing ata kan hnawt bo ngei ngei tûr a ni. Tin, mi tam tak nunna suattu leh chhûngkaw tam tak DAMLAI HREM HMUN a hnûk liamtu, thalai chhiarsen lohte ti khawlo va, mihring tîng lova mîn siam saktu Zû pawh hi kan nuai bo ngei ngei tur a ni. Kan nuai bo thak thei lo anih pawhin kan zinga pawî tawk tam lo tur tal chuan kan khuah khirh ngei ngei tur a ni. Chu mai pawh a la ni lo. Mi tam takte nun ti khawlotu Drugs leh pawisa khelhna Gambling chi zawng zawngte pawh hi theih patâwpîn kan nuai bo ngei tûr a ni.

Tûnah chuan kan khawtlâng invawn dân leh dînhmun pawh kan lo thîr zo leh ta. A ENG lam ațanga han inthlîr chuan kan la tha viau emaw tih tur zawng kan nî tehmeuh mai. Thangduang tak leh chhuanawm tak niin kan lang, engemaw chenah chuan dik pawh a dik tho bawk. A thim lam ațanga han inthlîr thung erawh chuan lâktîlak abar kan awm meuh lo emaw tihtûr a nî thung a, hnam mak tak kan nî. Pathjan Talent min pek nasat dân

MIZORAM X-RAY

atanga inteh ngat phei chuan India tam chauh pawh ni lovin khawvêla thang hat hat tûr kan ni hjal zawk a. Kan nih tûr ang hi nasa takin kan pha lo a ni. Tûnlai taka k n ni chhuanvawr awmchhunte hi chu kan khawtlang nun chhiain a eichhiat zawh loh khawpa mi tumuh leh an Talent hinang thate an ni chauh mai. Kan Talent hi zawng hmungtha fla tûn aia a let engemaw ti hi mi chungchuang kan nei khep khup ta ve ang. Chuvângin insiamthamna kawng kan dapchhuah hi a hunin a hun ngawih ngawih tawh a ni.

Insiamtha tûr hian kawng tha a tam thei hlê ang. Ngaihdân leh duhdân kawng hrang hrang pawh a awm hawk ang. A tithi apiangin an la rawn tihhlawhtlin atân rawtna angin kawng hni h khat chauh i han siam teh ang. A hmasa berah chuan kan khawtlang nun phuarkhawm leh luan-khawmtir theitu kan mamawh ta a ni. Chumi atân chuan khaw tinah ZAWLBUK kan sa leh tûr a ni. A sakdân leh enkawl dân erawh chu kan tûnlai khawsak dân mil tûr zâwnga siamrem a tûl tawh ang. Zawlbuk tih awmzia hi Community Hall tih nên thuhmun a nih avângin keimahnî Mizo hming neihsa hi a thlanawm zâwk a ni. A dik chauhvin tûnlaia Community Hall kan sak dân hi chu a tha tâwk lo hlê. Khaw tam takah phei chuan a chuang tlai angreng hlê. Engemaw chângâ Public Meeting neihna ang chauh a ni a, a tangkai teh chiam lo.

Tangkai zâwka hman a nih theihna tûrin a sak-

dân hetiang hian han duang chhin ta ila a tha ang. a hall zaulai ber hi Indoor Stadium atân Badminton khel theih tûrin buatsaih ni sela, a dawhsân chin ah hian Indoor Games chi hrang hrang khelhna buatsaih baw k ila. Public Meeting neih hun pawhin a hman a remchâng tho baw k ang a. A dawhsân chin chungah hian pindan pahnh siam ila, pakhat zâwk chu Village Library ni sela, a pakhat chu V.C leh Y.M.A committee nân hman ni thin sela, a remchâng hlê ang. A enkawl tur hian sawrkarin Chowkidar pakhat min pe sela, chumi chu Tlangau atân hman nghal ni ta sela a tha ngawt ang. Mike system vuah vek ila, rikrum thilah leh khawtlâng pawimawh au nân a remchângin a awlsam ên ên baw k dawn a ni. Tichuan kan Zawlbûk chu RENTIN DAIH RUNPUI (Multi-purpose Hall) a lo ni mai dawn a ni.

Chutichuan kan khawtlâng nun chu Zawlbûk chuan mìn thui khâwm nghet tlat tawh ang a, mipui rilru leh thinlung pawhin inngahna bul fûk a nei thei tawh ang. Mangan nikhua leh rikrum thilah pawh inkohkhâwm a awlsam ngawt tawh baw k ang. Kan thalai rualte pawh khawtlâng V.C. te leh Y.M.A hruaitute kai hrui nain munial tak leh hlim tlâng takin an in fiam ho dial dial tawh ang a, Indoor Games chi hrang hrangte pawh a tha zâwngin kan hmang tawh ang a, hma pawh kan sawn tha tawh ang. Khawtlâng in pun khâwm châng pawhin a rem phlan ang. Village Council rorêl pawh a lo zahawm tawh ang, a lo ûp zâwk tawh baw k ang. Library atâng chuan mipui vantlângin hriatna tha

leh zau zâwk an nei thei tawh ang a, mipul kan changkâng sawt dawn a ni.

A dawtah chuan kan YMA kul phung hi siam danglam ni bawk sela, a that zâwk a rinawm a ni. YMA hi pâwl tangkai leh thianghlrim tak, pâwl lianpui a ni a. Tûah tak hi chuan a hmung pawh a la chhe lêm lo. Chuvângin helianga siam danglam han rawt mai pawh hi a inthlahrun awm hle a, mahse kan ram leh hnam tân tîa zâwk tûa ngaih anih miu chuan a ngaih dân kan inthiam tîang a ni ang chu. A thu hrimah hêng rawt-nate hi YMA sawisêlna hrin hrin a ni lova, a tha ngei ang tih pawh a ni bawk lova. A lo that zâwk phian tâk dahin tih thu hlâ a, thahnem ngaihna thil a ni a, tu huat thu em kan sawi lovang chu maw.

Ngun taka han ngaihtuah vang vang hi chuan tûnlaia kan YMA kal dân hi chu a sorkâr lu lam deuh ta niin a lang. Pâwl lianpui a ni a, ram pum kan awi chhuak a, Central-ih ng'het takin kan in thlung khâwm leh a, Democracy dân angin hotu tûr kan in thlang thin a, Group leh Branch chenin inthlan vek a ni a. Hotu nih chhâk leh duhna rilru chhiate hian kan zîngah hmun an nei palh ang tih pawh a hlauhawm hle lova. Tin, pâwl chak tak kan nih avâng hian Political Party emaw sorkar ngel ~~pawh hian a ni la, zâwngin hotute hmang hian~~ hmanruah min hmang ang tih pawh a hlauhawm bawk. Keimahni ngei pawh hian thahnem ngaihluat avângin kan kuang lo kan nawr vak vak ang tih pawh thil awm thei a ni. Fimkhur a ngai hle a ni.

Min lo dinsaktu Sâp hote leh hruaitu hmasate an zahawm hlê tak na'nga, tûna a kalphung hi chu Mizo khawtlâng nun kaldân nêna a inrem lem lo a ni. Kan khawtlâng nun invawnfel zia hre lovin, anmahnl Sâpho nun rem tûra duan a ni zâwkin a lang. Membership Fee kan nei te hian awmzia a nei tak tak lo. A njhdân tûr takah chuan membership fee pe lote hi chu Y.M.A. ni ve lo tûr an ni a, mahse ataka kan hman dân chuan thalai zawng zawng kan inhuap leh st. Membership fee kan nei dawn a nih rau rau chuan BOYS SCOUT ang bawh hian a duh leh peih apiang chauh inpe ila, a thianghlîm zâwk ang. Tûnah hi chuan kan thil tum tihlawhtlingtu nge tam ang a tihlawhchhama tihmingchhetu tih hi keimahnl zîngah ngei pawh inbihchian ngam a har khawp mai. Kan hmânlai khawtlâng nunah kha chuan a kum bi thliahin abo abang awm lovin thalai zawng zawng kan inhuamtir a. Hotu pawh vântlâng thlan ni lovin an nunphung leh nihna thlirin khaw hotuten an ruat mai a, inthunun a awl zâwk a ni.

A hmingah pawh hian Sâp Tawng kher hman lo hian MIZO THALAI PAWL ti mai ila, membership fee nei lo hian khawtlângah abo abang awm lovin THALAI zawng zawng chu member ni vek nghâl ila, Mizo zia leh khawtlâng nun chu a rem zâwk ang. Centrala inthlungkhâwm pût lo hian Village Levelah V.C-te hnuaiah awm vek ila, V.C. nêna thawhbho dân tûr sawrkârin duangfel sela. A thlungkhâwm tu atân Sawrkâr aiawhtu Youth Co-

ordinator hi awm chauh sela, hnathawh a thuang zâwk in a rinawm. Vete laa inthlang lo hian V.C. leh khawtlâng hotuten a mihing khawsak dân leh nihphung enin hotu tûr inin ruasak mai sela, a fel zâwk mah ang. Tin, nat pang pual atân hian Y.M.A. CHHANG ti lovin MIZO NAUPANG PAWL ti leh mai ila, an hotu atân pawh tleirawi fel deuh ruasak mai ila, a fel zâwk lawng maw? V.C te nana an thuneihna leh elanpual tûr chin hi sawikâr hian fel takin dân mumal siam sela, tichuan mahni mawh phuhna chin theuh kan hrechjang ang a, khawtlâng invawndân a fel deuh ang. Tûnah hi chuan khaw thênkhat, vanduai deuhvah te pheh chuan V.C leh Y.M.A te inkhak buana a avm lek lek thîa, a pawî êm êm a ni.

Chuti ang a lo nih chuan hmanlai ang bawkin kan khawtlâng chu thuneihna chhawng thum, bichin fel tak neilin kan lo khawsa leh ang a, khawtlâng nun a fel deuh zâwk ang. Tûna kan avndân ang hi chuan Y.M.A hi Voluntary Organization a ni a, tumah zawngui a rei lova, thuneihna lah tuman an pe baw si lava, a zik a bûl ulat a ni. Kan sawi tawh ang klân heng thute hi Y.M.A sawi elna hrim hrim a ni lova, kan khawtlâng invawndân a lo felzâwk theihna tûra Imanraw tangkai lehzual a nih beiseina avânga sewi kan ni a. Chhiartuten a ngaih dân min lo thiansak ka duhin ka ngên bawk a ni.

A dawt lehah chuan hêng zawng zawng khai khawm a, vawngfel zo rgei tûr hian Village Council dinhmun hi sjanthein an thuneihna pawh tihsân

ni sela a tha ang. Kan Mizo Hnam Dan siamthat chung a thuneihna sang tak pek ni sela, khawchhung vawna tura Dan Tesep siam ve theihna thlengin thu nei sela, khawtlang an vawngfel deuh ngei ang. Tin, an hlawh hi tun ai em hi chuan sang sela, a chhe berah Muster Roll Labour hlawh angte tal hi chu President-te hi chuan hlawh sela, mi fel leh tha an inpe duh ang a, khawtlangin kan chhawr deuh ngei ang. A inthlan dan hi siamtha baw ila a dik ang. America (USA) President thlandan ang kuan tih ni ve sela, tuna kan buajnatam tak hi chu a reh ngei ang. Pawl tinin President leh a thawhpui tur Candidate siam ni sela, President chauh thlang ta ila, a tling apling chu an thawhpui te tling ngah vek baw sela, Nominated Seat-in min tihbuai fo hi kan pumpelh thei ang. Tuna kan tihdan ang hi chuan mipui tam ber thlan loh angin khawtlang ro-rehna a kal fo va, a buajthlakna lai a awm thin a ni.

Thil tha tak pakhat leh chu kan Mizo Kut zawng zawng kha kan Kristian sakhuuaa thuam danglam in hmang leh vek ila, kan hnam kawng kan zawhdik zawk in a rinawm. Khawvel pumpuijah hjan hnam tinin anmahni hnam pual bik National Day an nei theuh va, keini Mizote chauh hi he NI nei lova INTHLANG KAWT awm chhun kan ni. A zah-thlak ngawt mai, Tuman min pajhsak a ni lova, keimahni duhthu ngeia hetiang a awm ta hi kan ni. Chuvangin kan khawtlang leh hnam nun dinthar a, siamtha leh tur hjan kan KUT-te kha kan tharthawh kim leh vek tur a ni. Pathian hnam thlan Israel

fate ang bawkin Mizote pawhin Kût pathum, awmze nei hrang thah kan nei a. Clûngte chu CHAP-CHAR KUT, MIM KUT leh PAWL KUT-te an ni.

A ropui leh an ngaihsan ber chu Chapchâr Kût hi a ni. Kan kûtte kha an nih dân dik takah chuan sakhaw biakna an ni a, Tin, rampum huap leh kan khawtlang nun (Social life) leh hnam zia râng (Culture) nên in zawm tlat an ni. Thil lawm-awm tak mah nisela, tùnlaia kan han hman thar leh dân hi chuan Kût nihna a kâwk pha lova, Cultural Show a ni satlah mai a ni. Chapchâr Kût dawn chuan a hma ni 7 vèlah a khawtlâng tâua malsawm dil nân kawngpui siam an nei ngei ngei tûr a ni a, kawngpui siam hmasa zet lo chuan Chapchâr Kût hman a thiàng ngai lo. Kawngpui siam lai lian mi zawng zawng khuah an awm kin ngei ngel tûr a ni baw. Rokhawlhna avânga mi khuah an awm lohva an lo siam san chuan, 'In khuah awmah min duh ve lo anih hi' tîin an pêm mai thîn a. Khawtlâng malsawm dawn ve theihna ngei tûr, kawngpui la siam lohna khuah ngeiah an pêm thîn a ni. Chutiang deuh bawkin mi ama duh thu a a thangbo luih chuan Lalin, 'Kan khuah awm i duh lo a nih hi' tîin a hnawtchhuak mai baw thîn a ni. Chutiang tak chuan kan pi leh pute khan an lo ngai thupui a ni.

Kawngpui siam atanga kâr khat vèlah chuan a khawtlângin chu Kût ropui tak chu an hmang ta thîn a ni. Vawkpa sût nghâk an talh a, chung tîin-

in mahni chhûngkaw sakhua an bia a, Lusei vawk talh hun leh Lutawi vawk talh hunte nên lam an lo nei hrang thin a ni. Mualah nulâ tlangvâl leh nu leh pa valâi deuhte inkaihkuah kualin an chai ta dôm dôm thin a ni. Dân naranjin nihnih rjthum an awh ber thin. A ram pumin khaw tina h heng kûtte hi an hmang vek thin a, mahse a hun leh ni erawh-chu tûnlâja Krismas ang hian a rual vek lêm lo. Mahni khawtlâng remchân ang zêlin an hmang zâwk thin a ni. Chapchâr kût hi Mizote kût zingah a ropui ber a, Chuvângin kan sorkarte hian CHAFCHAR KUT HI kan hnam niserh, National Day-ah puang leh sela, khawtinin hmang t'heuh ila, a tha ang.

Kan hmandân tûrah chuan, Zawlbûk chungchâng kan sawi tâk ang bawc khân, kan Kristian sakhua iêna inrem tûrin kan siamrem a tûl ang. A hma nihnih vêl atângin Diy Day puan ni sela, mahni khawtlâng theuhvah Zû leh ruihtheih thil dang zawng zawng kan dapfai vek ang a, hêmi ni hian tumah ruih phal loh ni sela a thianghlim duh hiê ang. Mi tam takin Kût tih avânga hnânlai kan pi leh pûte hun anga zû telh her tûr emaw tih thjlung an pu thin a, thj an chhûtchiang lova, an ngaisual palh a ni. Zû kha an Kût kentel a ni lova, an khawtlâng nun kentel zâwk a ni a, Kristiante zingah chuan hmun a nei tawh tûr a ni lo. A cawn zânah hian kawngpui siam aiah khân Kohhran tinin mahni Bjak In theuhvah ram leh hnam tâna tawngtai rualna In-lhawm urhsun takin nei ila a inhmeh hiê ang.

A programme hi V. C te, Kohhran hruaitute leh Y.M.A hotuten a fel thei ang berin an duang ang a. Kristian sakhua nêna inrem lo chi chu kan bân fai vek tûr a ni ang. Zing atangin apui anawijn mual remchâng berah kark â mun nêngin jithihlun-na chi hrang hrang kan nei ang a, zathuon zaina hun te, fianthu thianghlîm thianite chet hun te kan ruat ang a. Naupang tûnga pitar putar thlenga jithihsiakna kan sjam bawk ang a. Keimahni thawhlâwm hmangin tlajah a khawtlâng tak meuhvin hlîm takin ruai kan kilho ang a, a nuam kan ti nasa mai ang. Duh leh, 'Hetiang hjan bânâni kan pijute chuan an lo hmang tîin' tiin Show ang lekin Chai te, Khual lâm te leh Cheraw Kan te kan entir ang a, a sual lêm lovang. Tichuan hêng ang kan Lâm chi hrang hrangte hi khaw tinin kan thiam leh vek bawk ang a, a remchâng ngawt arg. Tûn ai chuan kan MIZO leh deuh ngei ang.

Zan lamah Public Meeting kan nei leh ang a, Pathian hnêna inhlanra reh hnuah kan hnam HLA sain kan zai dup dup ang a, fianthu leh Matzaijn kan inawi hlîm ang a. Kohhran hotuten, 'Kristian nun dik a pawimawhzia leh fan tlâkchhanzia' sawijn min fuih ang a. V.C hoten "Khua leh tui tha nih a pawimawhzia," min fah bawk ang a, Y.M.A hruaituten tlâwmngaihna leh nungchang tha kawngah Thalaite an fuih bawk arg a. Zan khat chu hlîm takin kan hmargral leh mai ang. Khawtlâng a tlâwmngai fâl leh huaisen bikte hnênah TAWLHLOH PUAN, chavimawi rân blân ila, an nin an dawn

chhan arg ngeia nunchhuahpui tum sela. Hetiang ni leh ni bik chauhvah sin chhuak thin sela, a inhmeh ngawt ang. Han ngaihtuah vang vang hian kan Kristianna nêna a inrem lohna awm reng a awm lova, kan hnam nun dik tuka kan Kristian theihna kawng a kawk zawk a ni, Aw, a va nghahhlelh-awm tak em!

Hetiang bawh hian MIMKUT leh PAWL KUT pawh a herrem theih tho mai. MIM KUT hi mitthi pual a nih thin avângin kum khat chhûnga khawtlânga mitthite pualah kan hmang leh mai ang. Kohhran tinin a dawn zanah mahni Biak in theuhvah Pathian hruaina leh venna dilin tawngtai ruatina nei ila, mitthi chhûngte tâna tawngtaisakna bik nei ngâl bawh ila. A tûkah thalai hoten Thlânmuat sâmfai hna thawk ila, thlân zawng zawngte kan cleimawi ngâl bawh ang a. Chhûngte hriatrengna atana sum pe thei apiangin V.C. kutah an pe ang a, chhûng chu Thlânmuat chei vêl nân kan hmang mai ang. A khawtlânga awmni kham leh inuhhlîmna lam erawh chu kan nei lovang a, duh leh khawhar chhûngte, laina leh thenrual thaten kan lènpui ang a, tâna kan awmdân ngawt ai hi chuan chhûngkaw inhmangaihna leh inhriatrengna pawh kan nei tha thei zawk ang.

PAWL KUT pawh Pathian hnêna Thlai leh BUH THAR hlanna Kut a ân kan hmaug leh mai ang. Kohhran tinin mahni Biak in theuhvah Pathian hnêna lâwmthu sawia inkhawmna kan nei ang a. Zai khawmna pawh siamin thingpui leh chhang ruai

kan buatsaih ang a. Kohhran hoten hlim takin kan hmang thei ngei ngei ang. Tùnah hi chuan hetiang lam hawi deuh hunbik chu kan siam tak na a, a ruatlâng lova, a puithû tâwk lo bawk a ni. Hêng kan han sawi ang ngat hi chuan hmang leh thei îla kan hnam nun kawng chu kan zawh dik leh deuhvin a rinawm. Amaherawlichu, tawng pâwug nghahhleih a, pal chhoh buan buan chi a ni lova, ngaihdân thlâk hret hret a, zawi zawia a dam thei ang bera kalpui chi zawng a ni e. Hêng pawh hi ngaihdân zau/âwk min neihirtu atân hmang rih îla, a la tâwk mai thei e.

Adik chauhvjin kan hnam kal a dik theih lohna leh kawng tinrênga kan khawloh zawh tâkna chhan pawh hi kan khawtlâng nun kawng bovin a hrin-chhuah deuh vek hi a ni. Ram leh hnam damna ti-in Politics te pawh hi uar viaw mah îla kan khawtlâng nun kawngbo hi kan herdik si loh chuan sum leh pajah te, chlungril nunah te kan tluchhe tho tho ang a. Chu chuan hnam boralna min thlen ngei ngei ang tih a rinawm a ni. Sakhua-te pawh hi la uar fu mah îla, khawtlâng nun nghet kan neihloh chuan kan vawndân a derthâwng leh bawk ang a, a tak ram kan thleng pha chuang lovang tih a hlauhawm bawk a ni.

Chuvârgin kan khawtlâng nun kawngbo hi kawng dika hruai kir leh tûrin theihtawp chhuahin tan kan la sauh sauh tûr a ni. Chuti lo chuan hnam boral kan nih hun hi a hla lovang tih a hlauhawm ta, Kan ram leh hnam hruaitute leh Koh-

hnan hruaitute pawhin hē thil hi mut mavh. Inar-mawha an neli a ngai tawh a ni. Lalna leh thunciin-na ngawt emaw, sum leh pai damchhung ropuina lem mai mai um a, kan hnam nun bo thak khawpa in hruai a hlauh awm ém âma ni. Rilru zau tak nei a ram leh hnam an thlir a pawimawh tawh a, a hnam pumpuihian tih tak taka hetiang lam hi kan ngaihtuah a t̃ul tak zet tawh a ni.

2. STATE CAPITAL

A dawt leha kan thlir tur chu kan khawpui State Capital chungchâng thu a ri leh ta. Mi tam tak chuan kan ngaihtuah tehchiam ngai lo pawh a ni ang a, thil pawimawh leh sawi t̃ul vakah pawh kan ruat kher lo a ni ta ve ang. Nimahsela a t̃ul tlat. Hmâsâng ațanga vawijn thleng hian khawpui nihna leh khawsak dân hian a ram pum mihrinte rilru leh ngaihtuahna, an khawsak dân thlengin a hruai thei nasa mai a lo ni. Zoram khawpui ding lmasa ber SELESIH SANGSARIH an tih pawh tun thlenga hrilfâk a la ni a. Kan chhak lam unau Pawh hote lakah a vêng him a, chu bakah chuan vawijn thlenga Mizo hnam dân kan hman tam ber hi Selesih awm laia Pu Kawlha hova an siam a ni a, a pawimawh hle a ni. Chutiang bawkin lal hming-thang Vanhnuaiana Tualte vânglai pawh kha ti ti tui a la ni a, a pasalt̃a rualte j̃av h̃an hming a dai ngai tawh dân lo. Mizo hnam awm chhûng chuan lêng khaw pahnih hi kan sawi reh thei tawh ngai lovang.

Khawvêl hmun dang leh hnam dangte zingah

pawh chutiang bawh chu a ni tho. Khaw ropui bîk te, khaw mawi leh thianghlim bîk te hian mihring chengte awmdân leh khawsak dân a hrui thui êm êm thin a ni. Ropuiina lamah chuan Babulon chu tehkhin bera hman a ni kum khua tawh dân a, mawi lamah pawh Naples khua chu a hmogthang reng tawh bawh ang. Sappui miril hote meuh pawhin, Naples khua i hmuh chuan thi tawh mah la a pawh 'love' (See Naples and die) an lo ti thlawt mai zu nia. Chu lovah chuan a ram khawpui bera mi chengte khawsak dân leh nungphung hian ram pum nun a hrui thin a ni. **Rome** ram vânglaia Rome khawpui an ngaihsan zia chu, 'Kawng zawng zawng-in Rome a chhun' an lo ti hial a, Rome khuath chuan Rome mite tih dân dânin awm ve rawh' an lo ti bawh a ni. Mahse chu Rome khawpui lo ropui luat leh sân bîkna ngei chuan a mi chengte khawsak leh nunphung chu a khawih chhe ta a, a ram pumpui nun a eichhe zova. Chu ram ropui leh nghet tak chu a lo darhsarh phah ta a ni.

Chuvângin khawpui dinhmun leh khawsak phung hi a ram pumpui tân pawh a pawimawh pha a, ngaihthah ngawt chi a ni lo. Khawpui mawi leh nuam neihthe hi a hlû a, mahse chutiang nei tûr chuan a tîr tînga duan fel a pawimawh a. A vawn zui dân fel a pawimawh bawh a ni. Khawpui lian leh ropui nei pawh a that rual rualin a mi chengte nunphung leh khawsak zia a pawimawh tel tho bawh a ni. Hetiang lamah hian Mizote hi

kan la hniam hle a, kan khawpui neihchhunte pawh hi kan enkawl thiam rih lo hle nijn a lang.

Tunlaia kan ram khawpui ber, State Capital anga kan neih chu Aizawl a ni a. Chuvangin a nihna leh mihring khawsak phung thlenga kan thlir hmasak a tûl ang. A mihring chêngte nun phung leh khawsak dân hian a chhe lam leh tha lamah ram pum a luanchhuah thin avangin Aizawl khawpui mi chêngte hian mawh an phur thui êm êm a ni. Mihring nunphung leh khawsak dân hrîm hrîm kan thlir chuan a tlângpuiin Aizawl khuua mi chêngte nun hi a la tha viau kan ti thei âwm e. Thalaí thenkhatte han mualpho deuh thin mahsela chhiatni that ni angah te chuan thingtlâng lam ai mahjin khawpui nun hi a mawi zâwk emaw tih tûr a la ni. A tawi zâwngin sawi ta ila, kan Mizo nun mawi ber leh chhe ber hi Aizawlah hian a awm ve ve kan ti thei ang.

Tunah hi chuan a lo thanglian ve ta viau va, mihring chêng pawh kan thahnem ve ta fû mai. India hmârchhak blalah chuan khawpui thangchak ber a ni hial âwm e. Union Territorry kan nih hnu atang pheí kha chuan insak dân phung pawhin hma a sâwn nasa a. In lian leh mawi fû fû, mi ram in angte pawh a awm ve ta nual a, a lăwmawm tih loh rual a ni lo. State kan nih hnu pheí chuan sum a lôt tam lehzual a, than pawh a thang nasa zual ngei bawh ang; Khawlaí Sign Board thenkhat kan en chuan; 'Kan khawpui hi kan ngaisâng tûr a ni' (We must be proud of our capital) tih mawihnai

taka lo intar te kan hmu a, a tha khawp mai. Kan khawpui neihchhun a ni miau rih a, kan zahpuij kan endawng ngawt tur a ni lo reng a ni. Amah-erawhchu ngun zawk leh chik taka han ngaihtuah chet chet chuan tuna State Capital atana kan hman mek, duat taka ZAWL KHAWPUI ti meuhva kan koh thin Aizawl khua hian lung a dum lo nasa a nih hi.

Ram hruaitu zahawm tak tak te, kan mi lian leh hausa, kan hnam hruaitu hote lah hian khawpui thar mawi leh nuam zawk din tumna thinlung an pu pawhin a lang mang lova, a lungchhiatthlak ngawt mai. District Council hun engtik lai emaw kha chuan Council Hall-ah meuh khan KHAWPUI THAR din rawtna a awm a, mahse vanduaithlak takin mumal awm mang lovin a thisawn leh ta mai a, a pawl hle. Engemew zawnng taka han inthlir pelhsawlh deuh chang hi chuan kan hruaitute pawh hian ram pum thatna ai hian anmahni hmakhua chauh an thlir emaw tih a awl hle thin. Kan Zawl-khawpui hi Rome khawpui ang dawna ngaiin a theih loh chung chung pawha engtin tin emaw chei chhoh va, khawpui tawp leh thianghlir lo zeta min khungkhawm rengte hi pawl tihna an nei lo emaw tih a awl ta ngawt mai. Kawng hrang hranga mipui mamawh ang sawrkarin min tihsak hleihtheih lohna chhan pawh hi a awmna hmun zir loh leh kan lo cheibawl chhoh dikloh vang hi a ni a, a mangan-thlak hle a ni. Chuvangin khawpui thar, mawi leh nuam zawk, hmun danga din hi kan hmaa tihmak-

mawh leh loh theih loh thil a ni tlat tawh a ni.

Aizawl khawpui awmna hmun dik tâwk loh dân te, kan tih chingpen nasat tawhzia te leh chûng avânga thil harsa kan neih zawng zawngte hi sawn sen a ni lovang a, kawng bñih khat chauh chhût ila a tha ang. A hmasa berah chuan a awmna hmun hian a zir lova, State Capital meuh han hân lân chuan a tha tâwk lo a ni. A dintute khân atir a- tang chuan rilru thui deuh neiin ruahmanna fel tak lo nei sela zawng a ziaawm deuh mahna. Kan ram pum an hriat chian hmain an hmuh china remchâng ber nia an ngaihah a tûlna avângin an din mai a ni a. A hun ngaihtuahin âwm viau mah sela, tûn lîntute hi chuan keimahni tal chuan rilru thar neih âwm tak zawng a ni.

A dintu ngei pawh khân tûnah hian rawn hmu ve leh ngat sela chuan, 'Engatînge tûn thleng pawha in State Capital hi hmun remchâng zâwka athara in lo la din loh fo le? Aizawl hi chu District Head-quarter atân chauhvâ kan tih a nih kha? En reng rengin a hmun hma nên pawh a inchawih mawlh tawh loh hi, hre ta che u. Hetiang mai mai hian in rawn khawsa chhovang tihte lo hre lawk phei ila chuan keimahni ngeiin kan rawn sihhmuh tûr che u lah ni? Sawna tûr hmun remchâng dang ngaihtuah l. mànhmawh rawh u,' mìn ti ngeiin a rinawm a ni.

Mihring chêng kan pung zêl a, a khawthleng lah a zau zêl lo thei bawh lo. Hmun hma remin mìn dâih tâk si lovah chuan awihpang pawh pawisa thei kan ri si lova, Sathâr pa ang majin khâm ko-

vah pa kan bawk lawr ta fer fur mai zawng a nih hi. Thingtlâng pa pakhat phel chuan, 'Aizâwlho chu insak an huai hlê mai. Khâm pangah pawh in an sa ngam zêl a, Aizâwl chu SAHUAI KHAWPUI a nih ngawt hi le' a ti a, a dik hlê a ni. Tlângdung pakhatah kawngpui a kal zawi zawi a, kan zawhbel hluau va. A liam lam chu a tawn tawnin Pu Mana (RIP) Sana an sawi ang mai, 'Chuti hlauh chu' a ni ringawt! A manganthlak teh zawh a nih hi. Kan la mangang dawn chauh nghê nghê ang.

A kawm remchâng khân thalai laiah LIAM-KAWN kan thlak a, kan liam bel tak hen hun a, a zialo hlê a ni. Kâwnah hian ramhuai chang an lo liam ta lo ve, kan khawpui mite rêngin khân an thlak bel nasa ta e! Zâwlkhawpui hi kan khawpui neihchhun a ni si a, han fakmawi teh pawh tum ila, a mawi zo ngang lo a ni ber mai. A nihdan tak hi a tawi thei ang bera sawi dawn chuan, 'A fahrah puan hlai duai' a ni mai e. Mi khawpuite anga chei mawi tum pawh hian bei sasâwi teh mah ila pawisa sên thlawna lekfang a ni. Khawlai kawng thlur tin hi siam tha tak tak tûr chuan a kôpang zawng zawng hi Jeriko kulh tluk dawn dawn lungrem zui a ngai phawt ang a, khâm inchherchhuan kan siam a ni hrim ang. Fûr lai chuan VANDUAI FAL a tam duh ngawt ang. A kawng chhuat tak tak kha chei a han tûl leh ang a, pawisa a ngai nasa duh viau ang. Chuti meuh pawh chuan han bei mah ila mi khawpui ang chuan a mawijn a nuam chuang hlei lovang e. SUMTHUNI NU kan kawl a ni

hmunli hmunnga laiah sjam tum a ni tawh a, tûn thleng pawhin a enga mah tha zo tak tak a la awm lo chu a nih hi. Kan thalai TALENT nei hote pawhin in tual briamna hmun tha tun thlenga an la nei thei lote hi a va hrilhai thlak ngai em? Inbuatsaihna hmun tha an neih loh avang maia an talent neih ropui tak takte an han tui êk khawlo zo thin hi chu a lungchhiat thlak ngawt anih hi. Thin thin tepawh a rim dawn a lawm le.

Tuihawkw luankawr (Drainage System) tepawh hi a sjam fel theih tak tak tawh lohva, kan tuihawkw tepawhin kawng an bo kumtluan zak zak mai a nih hi le. Kan han sjam chhun tepawh a mumal hlei thei lova, tuihawkte chuan kawngpui dung an suartluan hum hum mai thin a nih hi. Luankawr tha kan neih ve chhunte pawh a tlenfaina tui kan neih leh si loh avangin a tawpin a tenawm em em hlawn a. Kan kawmkar te hi en ngam loh khawpin a hing tiau tauu mai zawng a nih hi. Heti chung pawha khawpui vawn thianghlina DAN fel kan nei lo te leh kan neihchhun tak ngial pawh kengkawh zo khawp thawktu sorkarin an chhawr thei lote hi a thawven thlak lo leh zel anih hi. Kan sawi tawh ang kan khawpui ningkhawng hi a ram pum entawn a ni si a, kan thingtlang khua zawng zawng pawhin a tawp phah zo tawh a ni. A pawl ngawt mai.

Thai laia kan khawlai khukzia pawh hi sawi tham a tling a ni. A khu zual lahte pheih chuan kan khawlai leng leh office kai haw tepawhin hri-

tlanna tham vaivut khu kan h̄p hman a ni. Kan khawlai VAIVUT te hi ZOVUT tih zawk tawh hial tlak a ni. Tuifur a han tla leh thung a, a diakin a diak kawi leh nasa thung a. Khawimaw lai te phei chu buh phun nghal nana itawm khawp hial te a ni thin. Khua a han ch̄en rei deuh va, ruah a s̄ur tam deuh ch̄ang phei chuan lei mun leh in chim report kan dawng z̄ur zut mai a nih hi. A v̄anduai zual chh̄ungkuate phei chuan tuml̄awk pawh awm hman l̄ek lovin kawin thlangte kan fin thla rawk rawk mai thin a nih hi. A manganthl̄ak takzet a ni. Kan in-sak d̄ante hi a rit z̄awngin kan th̄ang z̄el si a, eng-tik hunah emaw chuan a mual mual tepawh hian kan la tawh dual dual ta ve ang. A Lungngaihthl̄ak ngawt a ni.

A thejh loh chung chung hian a t̄ul miau si av̄angin kan chei lo thei lawi si lova, keimahni sum leh pai thawhchhuah pawh ni hawt lo, Central sawrk̄ar min puihna te chu a tam a h̄lel h̄lel ti ni awm fahranin th̄ingtl̄ang lam hnuchhawn phah th̄ak khawpin kan bel tak l̄ek l̄uk a, a hautak ngawt a ni. A hmunhma in a zir lul si lova kum h̄nih khat lekah lungrem chim a hnawk niai nuai a, Thlohpuiror̄ela, a bula sum tam tak s̄enga tan a ngai leh thin a ni, Burma lal SAI VAR khawi an sawi ang deuhvin kan Zawl. khawpui hian sawrk̄ar sum zawng a heh teh a nih hi. Th̄ingtl̄ang mipui tam berte kutbenga an thut thiap thuap lain, a belin kan bel mawh mawh mai zawng a ni e. Zawlkhawpui hi State Capital at̄ana kan hmang zui z̄el a nih ngat hi chuan kan fatecho

chu mi fâte tual lénna anga mawi leh nuamah an lêng ve dâwn rêng rêng lo tihna a ni. Thangthar rawn lian zelte chuan ânchhia min la rawn lawh ma theilo ringawt mai a ni.

A djik takin tûna hetjang thu kan han sawi maf pawh hi lo ngaihaw tâwk kan awm ang tih pawh a hlauhawm rum rum a ni. Nímahsela kan tù leh fâte chuan an la rawn ngainêp hauh lovang tih a Chiang mai. Hemi chungchângah kher kher hi chuan kan ram hruaitute pawh hi an rilru leh ngaihtuahna a hnjam lû deuh nijn a hriat theih rum rum thin. An-mahnin In leh lo nghet pui pui an neih tawh hlawm avang hian ram leh hnam hmâkhua hi an thlir chang lo a ang rum rum a ni. Mi hruaitute chuan ram leh hnam hmakhua an thlir hmasa zâwk thin asin!

Arunachalese ho, kan pi leh pûte hovina 'Zang kawltukho' an lo tihthe ngiang pawh khuan Union Territorry kan neih rual chiah khân khawpui thar dñ nachâng zuk hre bik a mawle! Assamese ho pawh khân Shillong khawpui an chhuahsan rual khân khawpui thar dñ nachâng zuk hre leh bawk a! Gauhati khawpui lian leh hmun rem an neisa chung-in rinngâl rêng an tum lo. Mi hnamte chuan hun remchâng chu an lo thlam ngawt bik mai. Khasi ho tak ngial pawh khuan Shillong hmun aia remchâng chu nei ngat sela an sawn vur vur ta ve ang. Keini anga hnam ngaihsam, ram leh hnam thil aia mahni mimal thil dah hmasak ching hi khawvêlah hian an tam teh chlam lo mai thei a ni.

Aw, keini Zofâte, fîngvâr leh rualpâwl inti zâwk-

te hian Union Territory kan neihtirh lai te khân engtiziange maw Central sawrkâr hausakna hmanga khawpui thar nuam leh mawi zawk din tumna rêng kan lo neih ve loh le aw? A eng kher kher khân nge maw min lo mawlh bik ni ang a, hetia thang-thar rawn lian zêl tûrte ânchhe dawn hmabâk ringawta kan lo awm bik teh ngawt le? Dik takin keimahni ngeina tum nachâng kan hriat lohva kan awm mai chhûng hi chuan tu fâte mah hian min rawn nawrlui dawn awzâwng lo a nia. Aidu bûk mai maiah pawh khawsa kumkhua dawn ïla keimahni berin pawl kan tih loh chhûng hi chuan tu dang mah hian pawl min tîhsak dawn rêng rêng bawh lo. Chuvângin kan zavaï hian mawh kan phur a ni tih i hrechiang theuh ang u. State dinhmunâ kan din hû tal hi chuan ngaihtuahna zau zâwk neia harh-chhuah i tum teh ang u khal.

Zawlkhawpui chungchâng pawh kan sawi thui ta narawh e. Lâk tlâk loh khawpin kan sawi bawrh-bâng lu deuh tepawh a ni mahna. Kan hruaitu feltak takte pawh thahnemngaih leh duhthawh avângin dîm baksak lovin kan han hmertel ang buan buan a, mi thenkhat phel chuan ngaih pawh min ngai-thiam talo mai awm e. Nimahsela heng thil hi sawl tûr dang hriat loh vâng mai maia sawi kan ni lova, sawisêl tum hrim brima ti lah kan ni bawh hek lo. Mi tam berina kan ngaih ai dajha a tûl leh pawl-mawh avâng zâwka sawichhuak kan ni a, a chhân a lâk min lo thiam a ni ang chu, A dîk takin hnam hmakhaw thlirna tlâng aţang meuhva thlir loh phei

chuan hêng ang thilte hi hmuh fiah tak tak phâk pawh a ni lo rêng a ni.

Zoram khawpui thar din rawtna chungchâng hi BIALKHAT HUAP tlâng aţang maia thlir chi a ni lova, DISTRICT HUAP tlâng pawh a la hniam lutuk. HNAME HUAP tlâng aţang daih lo chuan a lang chiang tâwk thei lo a ni. A sawn hrim hrim thu khel hma hauh pawhin a hmun tûr chungchâng ngawtah pawh hian ngaihdan leh duhna hmun a in-persan nasa thei hlê thin. Thenkhatin LENGPUI tha bera an hriat laiin a thenin SAITUAL kan lo ti a. Midangin BUALPUI tha bera an hriat laiin a dangin TAWI TLANG kan lo ti mêk bawk a, tha apui atam mai. Dik chauhvîn hêng hmunte hi an zavajin engemaw chenah chuan an tha vek hlawn a, engti kawng emaw tak chuan cheibâwl ve chi pawh an ni rêng mai.

Amaherawhchu HNAME PUM HUAP tlâng aţanga han thlir vang vang hi chuan tukhaw hnial rual lova hmun tha lawr lak, Zoram khawpui thar mawi leh nuam si dinna tur hmun chu THENZAWL Sailo lai hming thang tak BENGKHUAIA khaw hmun pakhat ngei hi a ni tih a chiang em em a ni. Hê hmunah hi chuan mi thiam hote chhutdâna khawpui dinna tûra thil mamawh zawng zawng Siamtu Pathianin min lo dahsak diam mai a lo ni. Hmun dang kan sawite nêna an duhawm hleih dân ni âwm bera ka hriat chu 'Khawte nula rual zinga khawpui nula hmêlta tak lêng ngulh ngulh' ang ni deuh berin ka hrai. A nih loh vêk leh nghate rual lêng sep

sep zinga NGHATHAU BANCHEN lèng zuai zuai ang hi ka teh deuh ber bawk. Pathianina hê THENZAWL hmun min lo sjamsak hi Zofâte vânnèihna thuah tam tak zinga a hlu pawl ni hialin ka hrja. Chuvângin MIZORAM KHAWPUI THAR, mawi leh nuam elkhên tùr, khawvêl pawha thang hut hut tham chu THENZAWL hmun ngciâh bian kan din tùr a ni.

Chuti a nih chuan kan khawpui thar dinna tùr THENZAWL chu kil hrang hrang atângin i han tehvêl phawt teh ang aw? Eng ang fakauva tha leh chhênfâkawm nge a nih dâwn tehreng? Rihru mit-thlain tuna kan ZAWLKHAWPUI nên hian khai-khjin pah zêl ila, a chiang thei deuh mahna. A hma-sa berah chuan Thênzâwl hmun hi a ram pum ngaihtuahin a laini tha ber a, chhimi leh hmar chhak leh thlang zâwnga tehvêl vek pawhin a hnaivêl vek a a ni. Tûnah phei chuan kawngpui tha BKTF kawng-in a chhun tlang tawh a, khawilam atang pawhin a pan a remchâng êm êm a ni. A bul lawk MAT luiruam tha tak naiah hian khawpui châwnna tham thlai engkim a tha duh êm êm a, a vêl khuate tân eizawna tha tak a awm ngâi dâwn bawk a ni.

A hmunhma zau lamah pawh fimkhu taka ruahman chuan tura Aizâwl khawpui chéng letlinh chu thâwl nuam takin kan leng thei ang. A chhim tâwp Buangpui vêl atanga a hnâr tâwp Sathiur tlang thleng hian Km 15 vêl zet a tling a, a vânglam pawh a zau laiah Km 7 vêl, a zim laiah Km 3

vêl a ni ang. A hmunhma a rem avângin atir tê atanga fmkhur taka ruahman chuan khawvêla khawpui mawi leh nuam ber pâwl kan duangchhuak thei ang. Tûna Aizâwl khawpuia kan mamawh leh rualawhna zawng zawngte pawh hi a chikimin kan nei thei ang a, kan tu leh fâte pawh mi fâte tual 'lênna angah kan lêtir thei tawh bawk ang. Chûng kan mamawh te chu eng angin nge kan buatsaih ang tih lam thlengin i han sawi kâi zêl teh ang.

A kjang lawk VANVA luia VANTAWNG KHAWHTHLA hmingthang tak atang sâwn kâwlphetha tam tâwk kan siamchhuak thei ang a, kan mamawh kawng tinrêng atân kan chhawr thei ang. Kan êng tepawhin THIMTHUT hri a vei tawh lovang a, meiling khai ang maja DE RE RE a awm tawh bawk hek lovang. Chhûn zân zawm pawhin chhi mah jla daih loh tih a awm tawh hek lovang a, 'Chatuanin a êng reng tawh ang' tih hla kha he khawvêlah hjan a hringhrânin kan chang chhin pang mai dâwn a ni. A tui khawthla hri hri n pî wh engtin tin emaw kan han chelmawi bawk ang a, khawpui hnaia tui khawthla nei tha ber kan ni mai ang a, ramdang atanga khualzin hiptu leh sum hnâr tha tak a ni bawk ang.

Vânva lui saw chhak deuh hlekah kan khuap ang a, khawpui khawlaiah DIL zau nuam tak kan siam thei ang. Kawthlêr inkalpawhna atân LEI mawi tak tak kan dawhkai ang a, a mawî duh hîe ta ve ang. Kan khawlajah LAWNGLENG nah tak

takin kan tleng zer zer mai dâwn asin! Kan thalai hote pawhin DARKA VLCHHJNCHHEKA ang majin an duh chen chen an hleuh kawî zawr zawr tawh ang a, chhûn zân zawmin infiam nân an hmang thei tawh dâwn a ni. Hun rei loteih khawvêl intlh-siaknaah an tel ngam mai dâwn a ni. Sangha tam tak kan han khawî ang a, duh hun hunah sangha bring kan el teli teli mai dâwn asin. Aw, ava nghahhlelawm tawh tak êm!

Chu tui khuah atang chuan khawpui chawmna tûr tui chu kan siakchhuak ang a, a thlîsimna khawî hmangin kan thlîsim ang a, in tînah duh tawk tawk a hman tûrin kan pelût tawh mai dâwn a ni. Chu tih hunah zet chuan engtik khawtikah mah tuihâl dangchârln kan awm tawh ngai lovang. Kan khaw-lai leh kawmkâr thil bawhlhlawh tlenfain tûr pawhin a luanin an luang huau huau tawh ang a, THAL VAEKCHAR a awm tawh bawk lovang. Khawpui tihthianghlim a awlsam tawh dâwn avângin hotuten an rêl thiam phawt chuan khawvêla khaw thianghlim ber pawh kan nei ve mai ta lawng.

Infiamna chi tin atân pawh duhna lai laiah Field chikim kan siam ang a, kan thalaite rualawh-na ber pawh kan phuhrûk hneh hlê ta ve ang! Mi fâte el tûra intuahriam an duh hun pawhin anmah-ni peih leh peih loh athu mai a ni tawh ang a, tu phalna mah lak a ngai tawh lovang. Kâr lovah mi fâte aia sâng an lo ni ang a, All India-ah hjan kan thang luai luai tawh mai dâwn a ni. Indoor Sta-

dium te lek lek chu duhna lai laiah kan hông fer fur mai ang a, Cutdoor Stadium pawh kan duh ang thlapa mawi leh nuamin, kan siam mai ta lawng? Tu tehluin nge min khap thei rawk bik ang? Kan duh a nih phei chuan a Hringah pawh Mizo chak hmingthang Sâizabâwla hmjng chawjin SAIZAHAWL STADIUM kan ti kuau mai ang chu. Chutih hunah zet chuan All India Level Competition pawh kan thleng zuam zek zek tawh mai ang. Aw, ka va nghâkhlel tak êm!

A chhak lawk Lungrâng tlangdungah hlan Thlawhna Tumhmun tha tawh tak kan siam thei ang a, India ram chang ni lovin khawvêl hmun dang aţang pawhin khualzin an lo lût noh noh ang a, sum hnâr tha tak a ni ngâl bawh ang. Kan thalai hote pawh randanga thmna zir tûrin an thlawk-chhuak noh noh bawh tawh ang a, hnam tin tih theih kan thenawm khawveng phâk ve tawh ang a, a hnam pumin kan hawher a zau sawt tawh bawh ang. A puallawi vêlah hian BOTANICAL GARDEN mawi lutuk kan siam leh ang a, pâr tinrêng an vul chuai tawh mai bawh ang. Hmun remchâng laiah SA HUAN zau tha tak kan siam ang a, Zoram hmun tin aţangin mi rama kal ngai lovin kan pan huai hual tawh ang a, a remchâng êm êm dawn a ni.

Kawthlêr te pawh zau nuam tak leh ngil nalh fahranin kan ruahman ang a, lirthei chi tin leh kea kal mihringte pawh fel takin kan inpêl zung zung

tawh ang a, Traffic Jam a awm mang mang tawh lovang. Lirthei kalvêl pawh ENG hmanga thunun a ni ang a, mihring nun a him zâwk tawh bawk ang. A sîr tuakah thing buk mawi leh pâr rimtui chu kan phun tlar thut ang a Naubân chitin kan hun khawî bawk ang a, Pârmawi leh Rimtui lêngvêlna khawpui a lo ni mai dâwn a ni. Hmun mawi leh nuam tur hrim hrim, mi fâten 'PARK' an lo tih thin tepawh chu a khât mawi tawkin kan siam ve ang a, kan thalai hote chuan ni tla tùr fâwl êng lâwn in DAMLAI PIALRAL an chen leuh heuh lawm tawh mai dâwn a ni.

Sorkâr office leh Quarter tûr zavng zavngte pawh ngunthlûk leh uluk takin an hmunhma kan siamsak vek ang a, kan sawrkâr SIGN BOARD te pawhin an hmun tûr dik tak an lo leah thei ang a, an lo zahawmin an lo mawi lehzual tawh bawk ang. Hotel nuam leh ropui tak kan sa ang a, khawzîn hote chu Car rajh tak takin an tieng lât zêl zêl tawh mai dâwn a ni. Mi tin main a chanchin sawi kan châk ang a, 'Kan THENZAWL khawpui tak hi chu aw, a nuam si, a mawi si, a thianghlim si, a rimtui si, a êng si - A! si hlir, si hlir a ni ri-ngawt' tijn hahipin kan sep tawh mai dâwn a ni. Chutih hunah zet chuan, 'India ram khawpui mawi ber engnge ni?' tih ziwina a lo awm pal'a nih pawhin, hniak phawi map lova, 'THENZAWL - CAPITAL OF MIZORAM' tih chu a chhanna dik tak a ni ngei ang le!

Chutjang tak maia mawi leh nuam khawpui chu

khawvêl hmun tîn aṭangin an rawn tlawh zut zut ang a, hnamdangte chuan a hming lem an phuah kûr ngiai nguai ang a. Thenkhatin, 'NAPLES OF THE EAST' an tih lajin thenkhatin, 'EASTERN PARADISE' an lo ti mawh lo bawk ang. Nimah-sela keini a neitu ZOFATE chuan kan pawm mai tûr a ni lovang, 'THENZAWL * BEAUTIFUL CAPITAL OF MIZORAM' kan ti kumkhua zâwk dâwn nia! Aw, a va nghahhlelhawm tak êm! Insûm lo deuh phei ila chuan, Aw, a va nuam dâwn êm, Aw, a va hlimawm dâwn êm" tihhla thlan tak a nia ka duh hial ni!

Khai le, tûnah chuan kan State Capital chung-châng pawh kan lo sawithui leh ta hlê. Kan Zâwk-khawpui kan hmuhdan leh kan ngaihdân te, kan rualawhna min phuhrûk zawh lohzia te leh khawpui thar mawj leh nuam zâwk din a tûlzia te, a dinna tûr hmun remchâng leh tha bera kan ngaih Thênzâwl chanchinte thlengin kan lo thlir zo leh ta. Dik takin hêng ang thute hi mi tamta' chuan a tûlna leh pawimawhna hi kan chhût ngai lem âwm lo ve. Mi hnamtena an khawpui an ngaih pawimawh tluk zet chuan kan hruaitute hjan lo ngai pawimawh lo engto ve thîp phei chu ni sela sawi ngai vak pawh a ni rêng lovang. Heti ang meuhva auchhuahpui a hian tûl ringawt pawh hi a hnam zah hian a zah-thlâk zâwk hial a ni.

Tûnlai ngei pawh hjan Ramdang mite chu sawi thu an chêng lo, India ram chhûnga kan Khuallian hote lo kal châng takngial pawhin an thlen in tûr

chungchângah kan mangang thin a ni lâwm ni? Mi-khual thlenna tûr in ngawt pawh mawihnai leh nuam deuh tûn thleng thlenga kan han nei thin lo te hi zawng a hnam pum mua'phona a ni ngawih ngawih tak meuh a nih hi. Heti ngawta kan kal zêl a nih ngat hi chuan a zahthlâk tawh tawh ringawt maî dâwn a ni. Chuvângin hnam rilru tak meuhvin hêng thilte hi ngaihtuah nachâng hre tawh hlawn ila, kan inchhir rêng rêng lovang. Kan hruaitu duhawm tak takte pawh hian an rilru leh ngaihtuahna hi Aizâwl khawpui ngawta khungbing tlát reng lo hian kan ram leh hnam hi thlir chiang deuh tawh thin sela, an khaw hmuh a chiangin hêng thilte pawh hi an hmu'fah deuh ngei ang.

Heti tak maia harsa kan tihna leh kan haphurh-na te pawh hi kan chhût chian tawk loh leh kan thlirna tlâng a hniam luat vâng hi a ni chia' mai. Tûna Aizâwl khawpui kan in leh lo dinsa zawng zawngte hi karphawngin kan insuan bawr phei luai luai dâwn azeng a ni lo va, kan Zâwlkhawpui hian a chhiatphah dâwn chuang azeng lah a ni hek lo. A luhtu tûr hian kan thlanglam unau Bengali leh Punjabi hote an rawn tleh'ut hum hum dâwn a ni lova, thingtlâng lam unaute lah tûna Aizâwl mi lian leh hausate ep tûr hian an pêm'ut zung zung dâwa biw'k si lova. A eng ber hi nge maw hloh dâwna kan inhrit a, heti êm êm a khawpui thar maw leh nuam zâwk din hi kan han harsat bik ni ngai le aw? Kan Pathian thuin, "Hria sela ropuina lal chu an k'hengbet lovang' a tih ang

deuh khan hr'a sela zawng an harsat bik hauh lo-
vang le. Nijmahsela an hre lo a tin a ni.

Engmah hloh leh chhan tûr rêng kan nei lova,
hlêpna leh hlâwkna hlin kan khat zawk dâwn asin!
Aizâwla kan mi lian leh hausa hote lek pheî hi
chuan chhâk ngawih ngawih tûr an ni zâwk. Tûna
an in leh lo dinsa aja nuam leh mawi hi an neih-
bêh dâwn tihna chauh a ni zâwk. Chu bâkah pawh
a hnam pum hian khawpui mawi leh nuam hming-
thang kan han hlêp dâwn a ni a, thangthar lo awm
zêl tûr kan tû leh kan fâte ânchhia pawh kan pum-
pêh dâwn tihna a ni nghâl bawh asin! A hmalama
kan sawi tawh ang khân keimahni ngeiin tih kan
tum loh chhûng hi chuan tu fâte mahin min rawn
nâwrlui dâwn hauh lova, min rawn dansak bawh
hahek lovang.

Chuvangin kan zavai hian Inngalhtuah nawn
theuh ila, kan ram hrulaitu leh kan Politician fel
tak takte pawh hian an thirna tlang sawn te pawh
hi tum ve êm êm tawh sela a va lâwmawm dâwn
êm! Kan ram leh hnam hming a lo thanmawi ve
theihna tûr te, kan fateho rualawhna zawng zawng
kan lo phuhruk theihna tûrte leh khawvêl hnamte
Intlânsiakna kawnga chak taka kan tlan ve theih
tawhna tûr hian kan STATE CAPITAL THAR,
nuam leh mawi tûr chu THENZAWL hmun ngeiah
hian khua kan tlai luat hmâin a bu ang thlapin i
din thuai teh ang u khai.

BUNG 4

1. THABA SUT TUR KAN NEI

Zoram Thlirna chu kan lo nei fiah thawkhat ta hlê mai a, tûnlai tika kin dînhmun te piwa kawng hrang hrangin kan lo thlirkual zo leh ta a, kin thleng, thui hle tawh mai. Kan ZORAM X-RAY thlalâk pawh kan tichhuak thei tep a ni ta. Kan thlalâk tihchhuah hmam kan hnu la chhui deuh zâwk i han thlirkir leh lawk teh ang, kan thutâwp siamna tûr atân a tangkai phian mahna. Kin pi leh pûteho thil lo tihdân leh thlirdân atangte hian zirtûr engemaw tal kan pawchhuak mial mahna.

Mizote hi hnam naupang leh mâwl tak, hnam tlêm leh chenna hmun kil khâwr tak mai kan ni a. Kan hnam History pawh hi thui tak chhui hleih theih a ni mang lo. Nimahsela chuti chung chuan kan pi leh pûte khan chanchin ngaihnawm tak tak leh hnam rohlu tak tak min lo hnutchhiah thei tlat mai a, a mak tih loh rual a ni lo. Pathianina kan hham min lo duandân hrim hrim tepawh hi a mak viau a ni. Kan tawng te hi a thumal tlêm teh lul nêh a fiah êm êm a, khawvel hnam upa leh finna sâng zâwkte tawng ai mah hian kawng thenkhatah phei chuan a lo thain a mawi zawk mah a lo ni. Sâp tawnga thu mawi ber berte pawh hi a thiam fa chuan a tlukpui emaw, a châng phei chuan a aia mawi zâwk mah tepawhin an let thei tlat zuk nia!

Double Adverb an tih ang chi-ah ngat phei h chuan khawvêla tawng hausa ber kan ni hial ta ve

ang. Kan LEHTAWNG chi hrang hrangte pawh hi inzirtir thiam lehin han hmang tak tak ila chuan thuruk in hrilh chhawn nan a tha thlawt ang le. Chuvangin Mizo tawng hi khawvela tawng tha leh mak ber rawl anih chu rinhleleh chi rual a ni lo. Heti ang khawpa tawng tha leh mak Pathianin kan pi leh pute a lo pe hi a lawmawm em em a. Thangtharte hian a tih hausak leh tihmasawn lamah kan mawhpurhna hlenchhuah ve i tum ang u.

Kan pi leh pute kha anmahni tawkah chuan hriatna zau tak an lo ni a, mi tam takina mi mawl leh hriatna zim anga kan ngai ngawt hi kan tidik lem lo. An kalna rama an thil va tawn leh hmuh apiang kha chik tak leh ngunthluk takin an lo zir zel thin a, chuvangin rindan leh ngaihndan thuk tak tak an lo nei tam hle a ni. An ngaihndan thenkhatte erawh chu tunlai finna nena teh ralah chuan dik tawk lote chu a awm teh meuh mai a, mahse an phak tawk tawkah chuan finna thuk tak an lo nei nameuh a ni tih a chiang hle. Chuvangin an hnên atang hian keini thangtharte hian zir tur kan ngah em em a, kan ram leh hnam kal zelna kawngah hian kan pi leh pute kha entwain atan hmang ila a thain a rinawm a ni.

Khawvela thawnthu mak ber Chemtawta thawnthu an lo puah chhuak thiam te hi a mak ngwt asin! A bul intanna chiahah zuk tawp leh chaih maj a! Thilnung te ber atanga a lian ber thlengin an telkim a, an V.C te lah chuan Court-ah

an ko thleng zung zung mai bawk. Thu dik an hmu^hchhuah vele^h tumah bail ngai lovin an chhuah zar zar a, a taw^hpah a tisualtu dik tak an man chaj^h mai asin! Thilnung chanchin te pawh an lo zir ngun- in an lo Scientist ve ngawt hlawm mai. Ruah s^hur d^hawna Perhpawngin v^hung a chhuah th^hin d^han te, Pu- vanasajhlum inhumhim n^hana a inzialmum th^hin d^hante pawh an lo hrechhuak vek a, an lo f^hing ngawt a ni.

Rannung te tak t^hê^h, Fachhawng an t^hite in lam pana an vah chuan kum a th^hain bu^h leh b^halah an hmu^hngil d^hawn tih an hre th^hin a, Fav^hu a en th^hat kal^h pawhin hausak kum a thleng d^hawn tih an lo hre th^hin a, th^hil an lo chik h^hlê a ni. Ar-in khuan hu^hbi fel tak an nei tih an hria chauh pawh ni lo- vin, an zanlam hun vawndikna hmanruaa hman na- ch^hang thlengin an lo hria asin! Hmun hrisêl lo leh th^ha lovah chuan zingah an khuang th^ha duh lo t^hite lam an lo hria a, hmun th^ha leh th^ha lo fiah n^han an lo hmang ngat th^hin zuk nia! Kan pi leh pute hian thil zawng an lo chik nangiang e.

Thil hming phuah d^han an lo thiam em em mai te hi a mak ngawt bawk mai. Ramsa t^hêdeuh, luhlul zet, mi leh sa a engamah h^hlau lo an han hmu a, SAHUI an han vuah chat mai a. Ni en duh hau^hh lova a kun tlat chhan an lo puhte pawh hi a dik leh dik loh tu f^hate mah hian an sawi thei bik na emaw chu? Ramsa lian leh pian maksak deuh an han hmu leh a, SAMAK an han vuah leh chat mai a. A pian hmang leh nungchang r^heng r^heng pawh hian a hming h^hl a keng dik ngawt a ni. Engemaw n^hl m^hum

deuh tel tul, lung ang deuh kal boh boh an hmu a. Lung emaw tijn an han la a, sa a lo tel si a, SA-TEL a nih hi an han ti leh mai a, hming vuah chawp dan pawh hi an lo thiam zozai ngawt a ni. Sawi sen pawh a ni lo hial zawk mai. Thir Sakawr, Lunglehkha, Lungpencil, Pheikhawk, Banbun, Bengbeh tih leh thildang tam tak a la awm. Tûnlai pawh hian thiltar eng engemaw hi Mizo hming vuah ching iia, kan hnam tan pawh a tha zawk a rin-awm a ni.

Khawvel thilsiam leh ramsa, rannung leh sava awmdan an lo chik em em mai te hi a mak tih loh rual a ni lo. Muvanlai hi sava zawng zawnga lal-ber leh huai ber a ni a, chuvangin Muvanlain thing-lêra chhawl a ban hma loh chuan sava dang reng rengin bu an chhep ngam lo tih te an lo hre zel. Ni tlak hnuin Kêl mit naute a bial thin tih te thlengin an lo hria a, khawchhiat nia tlailam hun hriat nan an lo hmang thin bawk. Calendar pawh nei hauh loya sangha fuan hunbi, a ni nen lama an lo hre thinte pheikha chu mak tak a ni. Vapual nupain nó an neihdan leh a puin no a awplaia apain a chawmdan te an lo hre vek a. Vapual kah thian leh thian lon nunte nen lam an lo nei vek te pheikha chu tûnlai keini ai hian an lo fing daih zawk tih theih a ni.

A, khawvel na na na hi zawng an lo hnehsawh ve riap riap, khawp mai. Pathian hunbi ruat te pawh hi an lo hre ve hle a ni. Kum khat chhungan thla 13 a awm tih te an lo hria a, a hming nen lam an

lo phuah kim bia! mai. Kum khat chhâng hian HUN PUI (Seasons) nali a awm thin tih te an lo chhinchhiah ve vek a, Fawang mawizja leh nawmzia te pawh hla lunglêng tak takin an lo phuah kûr ngiai nguai thin a ni. Thlawhhma nei mi an ni' a- vângin, ruahtui tlâkdân te pawh an lo chhinchhiah ngun hle thin a, a hunbi dik takah thlaite pawh an lo ching in an lo tuh chat chat thin a ni. Ruah thimpui khalha thlai chi thlâk that bikdân te pawh hmâna hmânah an lo hrechhuak tawh a, Pathian thil ruatdân nena jumil tûr angin chêt lâk an lo ching thin a ni. Kan hnam hmahrual, kan pi leh pûte'lo hi an lo duai lo nasa a ni.

Thli leh ruah te pawh hi a lothlawn mai majin an lo awmtir phal ngai lova, hna hrang hrang an lo thawhtir kim bia! mai zuk nia! Pasawntlung Thli te, Maupa thli te, Kelkaih thli leh sumsuih thli chenin an lo nei vek a. Thlipul na tak, tuisûr tlâkdân hnaia tleh thin phei hi chuan Siruk khi a lo lâkbo tir daih thei a, a hmingah pawh SIRUK LA an lo vuah nghê nghê a ni. Ruahthimpui te, Nikir ruah te, Airuah te, Pawldelh ruah leh Thuang ruah te pawh an lo nei kim vek mai. Kan pi leh pute anga thli leh ruah lo hmang daihzâi a, an hming nen lama vuah kim thei hi khawvêlah hnam dang an awm ve lovang tih awl tak a ni. Khawpui rite pawh hna an lo pe zêl thin zuk nia! An duh leh mautuai an nghawr chhuah tir a, a chângin Tai leh Buhpui an nghawr raitir thûl. Bapui leh Banê thlang hian lo zuk nghawrchhuak tir thei a maw le!

Kan pi leh pute hian Pathjan thilsiam hi an lo hmang daihzai ber nge nge e!

Khawvel chang pawh an lo hnehsawh nem! Van lam thleng pawh khian an lo hmajh bik chuang lo asin! Ni leh thla leh arsi hote chet vel dân zawng zawngte pawh khi an lo thlirin an lo zir ngun ve nasa mai a lo ni. Arsi hming tepawh khi an lo phuah ve thlah thluah a, an chanchinte pawh ngaih-nawm tak tak an lo hre zel bawk, SIRUK ti a an lo phuah phei khi chu Sâp hovin Pleiades an tih ve ngawt aiin a lo inhmeh ngawt zel lo maw? A dik leh dik loh phei zawng hriat a ni lo na'ng a, 'Siruk khi a tir chuan pasarih an ni a, Sikeisen khian pakhat chu a lo bo daih a ni' an lo tih te pawh hi a rinawm ve ving veng viau lo maw? Hmar Arsiin awmhmun a sawn ve ngai lo tihthe an lo hrechhuak a, a hming atâna SISIL an lo vuah phei hi chu POLE STAR tih ai mahin kei chuan dik zel leh inhmeh zawk daihin ka hria a ni.

Arsi nula ho an lo inkawibah tir thul, a then puan an lo tah tir bawk nen, thil an lo tihthei ngawt a ni. Arsi thenkhatte phei chu Zâwng an lo zim kumtluan tir zak zak mai zuk nia! Zângkhua an lo bungbut tir thei ngat phei hi chu a mak thlawt a ni! Khawvel hnam dang zingah hian kan pi pute tluka Arsi hote lo bawlzan a, lo chawk kawi hneh hi an vang hle ta ve ang. America thla len lo tla tur mai mai pawh kha khawvel pumpuiin an buai-pui luai luai a nih kha maw? Kan pi leh pute meuh chuan, 'Thlapui, lo tla rawh, Mampuiin a

awrh nawlh nawlh ang che' ti meuh vin a thla fang tak tak khi an lo cho ngam thin zuk nia.

Ni kal veldân tepawh khi an lo chhinchhiah ngun hle a, kum khat chhông hian Ni khi vânah a kirtawn thin a ni tih pawh an lo hre ve tlat mai. Scientist ve tak chu an lo ni! Nipui laia chhim lama a kir tûr phei khi chu ruahin thupbo tum tlatin an lo hria a ni chêk ang chu hetih hun laia khawchêng thin hi NIKIR RUAH (NIKIR THUP) tijn an lo vuah nghe nghe a ni. Kum khat chhônga ni rei ber ni te pawh an lo hmaih bik lova, hemi ni hian hna thawh âm nachâng an lo hre tlat a ni. Hmânlai lal hmeithai pakhat Lâmât ga Nu an tih pawhin hlawh rawih ni atân a lo hmanh kher kher thin a. Chuvângin hemi ni hi Mizo chuan MANGANU HLAWH RAWIH NI kan lo ti thin a ni.

Thla awmdân pawh khi an lo chik nasa mai bawk. A dêt tih laia a awmdân atângin chumi thla chhônga ruahtui tâkdân tarte pawh an lo hre thei a, engemaw chenah chuan dik pawh a dik viau zêl a ni. Kan pi leh pute hi an chenna ram in lo zirin, hnam fîng zâwk te bul hnaiah phei chuan lo khawsa ngat sela chuan khawvêl dêngchhuak hial khawp a hnam ropui leh hnêingthang an lo nijn, mi hmîngthang tak tak pawh an lo kuh ve teltulin a rinawn. Dik takin an chenna ram a lo kilkhâwrin, anmahni hruai tûrin hnam fîng leh ropui zâwk an kiang hnai. ah an lo awm lo chung pawhin an thil lo hriatdân. te hi a zahpuiawm bik hauh lo a ni.

Khawtlâng invawndân heti tak maia fela an lo

zamchhuak thiam pawh hi 'A mak e' tih loh rual a ni lo. An lo puithûna kawng tam tak te kha tûnla mi thenkhatte hian, 'Puithûna âthlâk' tijn kan sawi thin tak na'ng a, chhât ngun chiah chuan an ât vâng hrim hrima an tih niin a lang thei lo. Mimal nun atâna tangkai tûr te, inchhâng khur vawna tûr te leh khawtlâng nun atâna tangkal tûr zâwnga nun inzirtirna vek an ni zâwk. A thenite pheî hi chu tûn lai hun atân pawha dik leh hman tlâk tak tak an la ni. A dik tak chuan heti êm êm-a thangthar nun a lo danglam a, a lo sual tâkna chhan pakhat pawh hi kan pi leh pute puithûna thil kan zavai hrâwl vek ngawt a, inkaihhruaina fel siam chhuak leh si lova NUN THIANGZAU taka kan inkhalhluh tâk vâng hi a ni ngat mai. Chuvângin kan pi leh pute hun laia an puithûna thil thenkhat khatte kha chu thangtharte hian inzirtir thar leh ila, thaithawh leh ta ila tûnlaia kan tlat dân ngawt ai hi chuan kan ziaawm ngei ngei ang tih a rinawm.

Kan Pasaltha rual, Vânapa te, Chawngdura te, Zâmpuimanga te, Khuangchêra te, Pualkhawia te, Taitesena te leh Chawngbawla teho pawh kha hnamdang pasalthate aia an duai bikna rêng a awm lo. Ram leh khawtlâng chhanin, sa leh râlâh an tlat ngai lova, an chhuanawm êm êm vek a ni. Mizo zepui kan chhuan êm êm Tlâwmngaihna chungchângah te nula tlangvâl an hruihrât hneh êm êm thin a'ni. Taitesena bulah rêng rêng chuan tuman nau-pang an tinawmnahin an tir mai mai ngam ngai lova, chuti a hnehin upa hote pawhin an thil duh-

zawng takngial pawh an sarwi ngum ngai lo a ni. Khuangchêra teho an han chêt tak takna hmanah chuan tuman zilh leh hau an ngai rêng rêng lova, nundân tûr niâwm rêngin an nung thlap vek mui thin a ni. Chutiang a nih avâng chuan, 'Parvatui nun, zilh ngai lo' tih tawngkauchheh te pawh tûn thlengin kan lo rochun ta a nih hi. Kan pi leh pute ho kha an ngaihsânawm em em i, keini tchangthar fîng leh fel inti hote pawh hian kan nawsâm mui mai thei hauh lovang.

Chuvângin kan pi leh puteho khawsak dân leh thil tihdân kha keini tchangtharte hian ngun takin chhût ila, an hnen atângin nundân leh khawsak dân tur i zir ang u khai. Kan ram leh ram dânza kan thil hmuh leh hriatte hi ngun taka chhût chungin thehtâwp chhuahjin zir ve ila, kan tâna tha tûr zawnga lakluh leh hman thiam i tum ang u. A chhia leh tha thliar hman lêk lova, hnam dangte tihdân tawngpâwng lakchhâwn zung zungte hi sim ila, kan pi leh pute ang khân kan tâna tha tûr lo thliar chungin kan hnam hmasâwnna leh dinchhuahna tûr kawng te hi keimahni ngeiin dapchhuah i tum zawng ang u. Kei zawng, kan pi leh pu, kan hnam hmahruaitute kha ka ngaisangin ka chhuang a, hetiang khawpa chhuanawm sôlsutu kan nei hi vânnnei ngawtin ka inhre thin a ni. Min lo thabat nasatzia hi hria ila, kan thaba sôt tûrin tchangtharte hian tan i la sauh sauh ang u.

2. ENGTINNGE KAN 'CHHAN VE DAWN'

Khai le, kan thuchâng a sei ta nâ e, a tlâng i

han kawm dawn teh tawh ang. Kim chang lo tak chuan Zoram chu kan lo thlir zo thawkhat ta a, kawng hrang hranga kal kan lo siam tawh dawn te, kan siam mek dante leh kan la siam zel dawn tur ni-awma kan ngaihte thlengin kan lo hmu fiah ta hle bawk. Khawvel hun inher lah tukhaw chelhdin rual ni hek lo, kan duh emaw duh lo emaw a pangngai tein chawl lovin a kal dawn a. Chuvangin midang-te rual ban pha ve tura tun chi tinrengi kan tan sauh sauh a tul ta a nih hi,

Politics lama kan inthurual hleih theih loh dawn te, ei leh bar kan zawnna kawnga zahthlak khawpa kan lo tlakhniam lak dawn te, kan sakhaw biak dawn thleng pawha tan lak thar a tulzia te leh kan khawtlang nun in kawng a lo bo thui tawh dawn zawnng zawng pawh kan lo hrefiah fai zo ta vek mai le. Chuti chauh pawh ni lovin kan pi leh pute, mawlmang zawka kan lo ngaih kumkhuatena an thil hmul leh hriat atanga tuma zirtir ngai hauh lova finna thuk tak an lo chherchhuah theihdawn te chenin kan lo chuichhuak a, tunlai thangtharte min lo thabat nasatzia tepawh kan lo hrechhuak zo fai ta vek mai bawk. Kan thleng thui tawh khawp mai e.

Engnge kan la sawi cheu ang a, tu dang nge kan la ngahh khawtlai cheu dawn ni ang le? Keimahn leh keimahni intai reng reng hian khua kan tlai thlawn mai mai dawn em ni? Mi fate Thopazuana an tan liam suau suau lai hian keini Mizo Fate ni Khupsokin kan su khawtlai mai mai bik ang a, hnungah KAWL-EK kan thal kumkhua mai

dawn em ni ang? Anih loh leh mahni hmasialna khurah hjan Khawnglung tlangval hote ang khan thawhhai rawk khawpin kan muhil veng veng ang a, kan vêl hnamdangten, "Mizo faten thawh in hai e," ti meuhva nin rawn denharh hi kan nghak dawn em ni zawk ang le?

Hnai lo mai chutiang zawng ni lul suh se. Suangtuah chhin ngawt pawhin hnuk a ulh thei dawn e. Tih emah chuan hê kan chenna khawvêl kalhmang tilumlet a, kuaiher thintute hi mi tam teh chiam an ni hlei nê. Anmahni lah midangte aia chungchuang an ni bawh hek lo. Mi pangngai ve mai bawh an ni a, mahse khawdang hawi hman lêk lova kawng dik leh tha nia an hriat tawh chu ATCHILH tlut mai thin mi an ni chauh zawk a sin. Chutiang an nih avang chuan a tâwp a tâwpah an lo blawh-tling a, chu an blawhtlinna chu khawvêlin a chhawr ta thin a ni. Chuvangin keini Mizo Fa, Talent ropui tak kawltu leh hnam azawnga rilru piangken fel si te hi engah tehlul nge kan han zâm mai ma bik ang ni? Eng ang fakauva ropui leh thil ti thei nge kan nih hi khawvêl pumah hian kan lanchhuah tir ngei ngei tûr a ni.

Engnge kan sawi tak ang le? Khawvêl karbûk thintute hmanraw lakdân hi i han chhui lawk teh ang, an thil tihdân atang hian engnge zir tûr kan neih teh rêng khati tak khân NOVA khân ât hlawh khawpin tui lêt tûr kha lo hmuakin kum za zet kha lawng lo tuk tlut tlut lo ta sela chuan hê khawvêl atang hian mihringte hi kan chimit vèk

tawh ang a, vawjinah bian nang leh kei hi kan awm kher lo pawh a ni mai thei a sin! Khati khawp khân COLUMBUS-A khân khawthlang lam aṭanga India ram thlen tum khân âthlāk takin lo bei lo sela chuan, tûnlaja khawvel sorkâr chak leh ropui ber United States of America khu a la piang lo mai thei a, khawvel History pawh hi a danglam daih ta ve ang.

New Oileans khawpuja sal zawrhna Dâwrpuiah khân tlangval pakhat ABRAHAM LINCOLN kha lo zuk kal hlah lo sela chhan America hote khuan sal neih sual râpthlak zia an la hrechhuak kher lo ang a, ani pawhin sal chhuahna tûr kha a âtchilh hauh lovang a. America sal Negro hote pawh khu tun thleng khuan an la zalên kher lo pawh a ni mah na. Artui awpkeu tum khawp hial-in Thomus Alva Edisona klân ât lo so ta lo sela chuan tûnlaja khawvel finna hian a thlen tûr pawh a la thleng pha ngût lo mai thei a sin; America tlangvâl, unau lehngâi, Wright Brothers an tihte khân sava thlâwk lâi thlir nilên zak zak leh lehkhachaih chahh kha lo âtchilh ta lo sela chuan tûn thleng pawh hian khawvelin thlawhtheihna hmel hi kan la hmu kher lo pawh a ni mahna.

Kan India HNAME PA hlei hlei a la A lian asin! Mahatma Gandhi kha South Africa-ah khân lo zuk kalin mîngo ho khân Rêl pindan aṭang khân lo thechhuak ta kher lo sela chuan sâp nunchan zir rêng rêng khân a khawtlâi ang a, a damchhông hun kha ho takin a hmang tlingtla dêr mai pawh a

ni thei asin. A tlākna rēl pindan ah klān a FIN-
NA zawng zawng a hnutchhiah a, ama chipuite leh
khawvêla mi hnuaihnungte hmangailhna ATILLO kha
pāwnah a chharchhuak ti a nih kha. Khatiang
khawp khân Mahatma Gandhi khân ât hlawh khawp
hialin miingo hote hmuhsitna zawng zawngte kha lo
phur ta lo sela, vawiin thleng piwh hian ladja ram
hian ZALENNA kâwl êng hi kan la hmu kher lo
mai thei asin!

Sawi kîm sên rual pawh an ni lo. Eng dang a
lo ni lo ve. Khîng kan han sawi tâk hote khi chuan
khawvêl mihringte hamthatna tûr leh an ram leh
hnam hnakhaw thatna tûr a nih dawn phawt chuan
midang tena MI A tia an hmuhsitna leh endawngna
zawng zawngte chu chhel tak leh dawhthei takin an
lo tuar fan fan a, an tum ram panin an lo tlân
ngat ngat mai thin a lo ni. Dân pângngai anga hê
kan khawvêl inher chho zêl kârah hian khawvêl kar-
bākna hmanrua hi an lo chharchhuak thei zêl mai
thin a lo ni! Midangte chan a that dawn phawt
chuan anmahni tak chuan hrehawm eng anga nasu
pawh an lo tuar huam thin a lo ni. Midang zawng
zawng chuan MI A lailet dêrah pawh ngai dawn
mah sela, an tum ram an briatchian thin êm avâng-
in an thlen hma loh chuan theihtawp chhuahin an
tlân zêl mai thin a lo ni e.

Aw, an va ropui êm! An va zahawm hlawm
êm! Aw, MI A FING an va tling hlawm tak ên!
Khawvêl hun inher erawh chuan an hlutna leh nih-
na ropui tak maite chu a rawn târchhuak lo thei

thin si lo a rib hi. An va lăwmpuiawm êm! An ATNA zawng zawngte chu thangthar hote hjan FINNA tjin kan lo zir ta thin a nih hi! A va mak ngai êm! An damlai nja an hlawh phâk loh chawimawina leh fakna te chuan ni tin vur belhchhabin an la awm ta zêl zăwk a nih hi!

Aw, engatinge maw Mizo fate hi hetiang lam kawngah hjan heti tak maia kan han vanduai bik tehrêg hi ni ngai ang aw? Eng kan ti zo ta nge maw ni dawn a VERVEKNA TENAWM tak mai leh MAHNI HMASIALNA te pawh FINNA hminglem vuaha a uma kan um tâk hun hun hlawm ngai ni le aw? Kan fin luat avâng te hi a ni lek lo maw heti êm êma kan lungual theih lohva, kan engkim nai a lo kehchhiat zawh tâk hi ni? Ram leh hnam tana kawng dik atchilh ngam nu kan tiâkchham avâng te hi a ni lo maw heti khawpa kan Politics te pawh a lo buarchuar zawh tâk a, thu dik leh dik lo thliarhran harsa khawpa DAWT THULLING a lo tam tâk hi ni le? MIZO DIK TAKte tan chuan nuh keh vur vur a hun ta haub lo. Tih takzet, tih-takzeta inngajhtuah a hun tawh zăwk a ni.

Anih leh Zoram hjan eng ang mihring tehi nge maw kan mamawh ber ni ta ang le? A, eng dang a ni lo, MIFING kan ngah lutuk a, kan buai khawlo zo ta a nih hi. Chuângin Zoram hjan MI A kan mamawh ta a ni-MI A kan mamawh ta a ni! Politician A tak mai, kan ram leh hnam a that dawn phawt chuan mahni chan en natchang hre map lo khawpa AT-HLAWH feih mi kan mamawh a ni.

Minister leh M.L.A A tak tak, 'Engtjnngc hlâwkna ka hmuh theih ang?' tih ngaihtuah nachâng hre map lo khawpa At Hlawh peih mi, ram leh hnam kal siamna kawng atâna DAN Tha siam ngawt âtchilh mi kan mamawh ta a ni. Officer A tak mai, mi re-thei zawkte khawngaihna nei mi leh an chanvo dik tak an chan ve theihna tûra EIRUK nachâng hre map lo khawpa A kan mamawh ta a nih hi.

Kut hnathawktu A tak mai, sawrkâr sum leh pai atlâana dawn tum mai mai lo mi leh rinawmna leh dikna âtchilh bur ngam mi kan mamawh ta a ni. Kolhran Hruaitu A tak mai, khawvêl kehchhe ruala tân ve nachâng hre map lo khawpa A leh Pathian dulzâwng a nih phawt chuan khawvêl mite ngaiha AT HLAWH ngam mi kan mamawh ta a nih hi! Aw, kan mamawh ang mihring hi kan ramah hjan an va vâng si lawi ve maw le aw! A va thaw-pik thlâk êm! 'Aw, Lalpa, kan ram leh hnam a borral loh nân kan ram HRUAITUTE leh MIPUITTE hi i finna hmang thei tûrin rawn timâwl la, kan sawj tâk hote ang MI A-TE hi kan ramah hjan rawn tipung ang che.'

Thu âtblâk pul pul leh awmze nei lo kan chhamkual ta chiam em ni le? Finna zawng zawng bul chu Lalpa Pathian, Engkimtitheia chu a ni a, Ama Thu Thianghlim atângin i han chhût tan dawn teh ang hmiang. (Sam 111:10; Thufingte 9:10). Jakoba chuan a Leikhathawn ah chuan, 'In zingah tupawhin finna a tlâkchham chuan mi zawng zawng hnêna hau lo leh uj lova pe thintu Pathian chu dij

rawh se, chutichuan a hnénah pèk a ni ang' tiin min lo hrilh a. (Jakoba 1:5) Rom khuua mite hnénah chuan Tirkoh Pawlan he khawvêla Pathian hre lo hote chanchin a sawinaah chuan, 'Finga ingaiin mi â-ah an lo chang a,' tiin min lo hrilh bawk a ni. Chuvângin keini pawhin Pathian thu min râwn angin kan ram leh hnam tâna thil tha kan zawna kawngah hian FINNA dik chu kan zawnghhuakin chumi ang ngel chuan kal kan tum tûr a ni ang. (Rom 1:22).

Tirkoh Pâwla bawkin Korinth khuua mite hnêna a Lehkha thawn ah chuan, 'Tuman mahni intihder suh se. In zingah tupawh hê khawvêlah hian finga a ingaih chuan, a lo FIN theihna tûrin MI A-ah lo chang rawh se' tiin min lo hrilh a ni. A va mak êm! Kan ram leh hnam tâna thil tha zawnga hmuchhuak tak tak tûr pawh hian Pathian Thu chuan MI A-a kan chan loh chuan Pathian FINNA kan hmang thei dâwn lo a ni tih min lo hrilh tlat mai a nih chu! Chuvângin helai chângah pawh hian kan tawngvaj mai mai a ni lova, ram leh hnamte din chhuak a, khawvêl finna tinrêng min thlentute chanchin aţang leh Pathian Thu aţanga kan ram leh hnam tâna kawng dik hmuchhuak tûra mahni theuh kan insiam dik theihna kawng awm chhun kan sawi a ni zâwk. Tuma hnial rual a ni lo.

Tûnah zet chuan abo abâng awm lova kan zava ja kan ingaihtuah ngun a tûl ta, Kan retheihna leh harsatna zawnzawngte pawh hi kan ram TISA leh THLARAUA tluchhe mêk tungding leh tûra

min kotu leh kaihruaitu atâna himan tum ila, in-
sianthat kan tûna lai apiangah phal takin i inpe
ngam theuh ang u khai. Mahni chanpual leh hma-
zawn theuhva inpumpêkin, zo taka hlenchhuak zêlin,
hê khawvêl HNAME INTLANSIAKNA-ah hian
hmalam panin i tlan ve tawh ang u khai. Bejdawn-
na ni lovin BEISEINA NUNG nei thar leh ila,
TUMRUHNA te, RINAWMNA te THIAWHRIM-
NA te hi kan inthuanpa lo ni tawh sela; kan Ze-
ram hi Pathianin a siamehhan leh ruatdân ang ngei
a RAM MAWI LEH NUAM takah i siam ang
u khai.

Mi ramte pawhin mangan leh chhan ngaih hun-
te chu an lo tawng ve so thin a, chutiang hunah
chuan chhanchhuak tura mahni nun pe ngam, mi
huaisen an nei leh thin. Spanish leh French Lawng
rual chak leh ropui tak mai-in England a hual mup
mup lai khân a ram mipuiin chhantu an han zawn
ruai ruai a. Mi hrât khawkhêng, Indona avânga
mit khing del kut dinglam bûl tawh hnu Pâsal
tha huaisen NELSONA chu a rawn pênchhuak ta
a, A mitdel lamin hmêlma Lawng rual chu a han
thlir vang vang a, 'Engmah hlauhawm ka hmu lo-
ve. Hual takin bei rawh u, zam hlek suh u' ti a
a sipaite a han fuih meuh chuan, anmahni aja chak
zawk Spanish leh French lawng rual ropui chu an
hneh ta anih kha maw? Nelsona pheh chuan hnehna
an chang a ni tih a hre hman chauh chauh va, a
hnuak a chat ta a ni. A va ropui êm?

Kan pl leh pute hunah kha chuan keini Mizote

pawhin hetjang mi huaisen leh khawthlang chhantute hi chu kan lo nei ve thin asin. Chhak leh Thlang indo lai khan vawikhat khawchhak lamin Muthi khua an zuk run a. Mahse an che fuh ta lova, an lai Chihleia ho chuan Muthi tuikhur kawnah khawthlang ho chuan an dang ta tat mai a. An mangang chuan tih ngaihna hre ta hek lo, 'Kan hai e, thi thieng lo kan awm e' an ti ta chul mai a. Mahse khawthlang ho chuan an chhuah duh ta reng reng lo mai a. An han chet sawn dawn hlek lahin silai kau sain an tin thup si a, chhantu an ngai tak meuh mai a ni.

Chutah zet chuan mahnj nun thlahlei hlei thei lo khawpa mi inpe zo TLURHHUAISENA a rawn ren chhuak a, 'E-E-E, zam hlek suh u. Khawthlang hote chuan min kap fuh hauh nang. A thlangdung mar lai ah hian ka han tlan vak ang a, an silai ka han palper vek ang a, ka hnungah in lo chhuak dawn nja' tjin a han thlamuan ta a. A han tlan ta ngel a, an han kap ta ngei reng bawk a. Mahse an kap fuh thei ta lova, chutah chiah chuan an lalpa ho chuan an chhuak ta a ni. Aw, mi huaisen mahni lngaihtuah chang lo khawpa midangte tana inpe ngamte hi an va hlun an va lo ropui tak em! Tula tak mai hian kan ram leh hnam hian kan va mamawh zual ta em!

Zawlnei Ezekiela hnena Lalpa Pathian thu lo thlang chuan Israel ram leh a mipulte chungchah, 'Ram chu ka tihchhiat loh nan an zing ata dai theu tur leh ram chhana ka hmaa ding tur mi ka

zawng a, ka hmu si lova' tiin a sawi a. A lung-chhiatthlâk lai ber chu, 'Ka hmu si lova' tih lai hi a ni. Pathianin a mi Israelte chhanhimna kawng siam tûrin mi a hmu zo tlat lo! Chuvângin Pathian thinurna Berhbû chu an tawngbaw ta ngel a, hreh-awmna nasa tak an chungah a lo thleng ta a ni. (Ezekiela 22:30)

Tûnlai kan ramah hian Pathian finna hmang thei tûra mi â-a chang tûr leh tisa leh thlarau lama tluchhe mêk kan ram damna kawng buatsaih tûr mihring kan zingah hian Pathianin a hmu zo bik ang emaw chu le? A hmu zo lo a nih chuan a va lung-chhiatthlâk dawn em! Pathian thinurna Berhbû chu Israel fate ang bawkin kan tawngbaw lo thei lovang a, Eng beisei thin mah ila Thim-ah baw kan lût leh thin dawn a ni. (Isaia 59: 9)

Israel hoten an Pathian Jehova an vahbosan a, suauna leh hnehchhiahaa an ram a lo khah lai khân an hnêna thu sawi tûrin Pathianin mi a zawng a, 'Tunge ka tirh ang a, tunge ka tân kal ang?' tiin mangang takin a au a nih kha maw? Chutjang bawkin kan ram leh hnam hian, kawng tinrênga rual awt ngawih ngawih chungin, 'Min chhan rawh u, chhan tlâk ka la awm e. Tunge min chhan dawn? tiin mangang takin nang leh kei hi min au a nih hi. Engtinge kan chhan dawn le? Zâwlnei Isaia chuan, 'Lalpa, kei heta hi ka awm e, min tir ta che' tiin Pathian kohna a chhâng asin. Zâwlnei Isaia ang khân, 'Zoram, zâm rêng rêng suh, nangmah chhan

tûrln ka lo kal e, tiin kan chhâng ve dâwn lâwm
ni? Nang leh kei lo hi chu tumah chhantu tûr dang
a nei si lo,

‘Pârin vul zêl ang che Zoram nuam,
Hmangaih pâr leh tlâwmngaih rimtui inbel la,
I sakhming thang rawh se, Khuavêlan’.

zawng takngial pawh an sarvi ngum ngai lo a ni. Khuangchêra teho an hau chêt tak takna hmanuh chuan tuman zilh leh hau an ngai rêng rêng lova. nundân tûr niâwm rênga an nung thl p vek mai thîn a ni. Chutiang a nih avâng chuan, 'Parvatî i nun, zilh ngai lo' tih tawngkauchheh te pawh tûn thlengin kan lo rochun ta a nih hi. Kan pi leh pute ho kha an ngaihsânawm em em i, keini tawngthar fing leh fel inti hote pawh hian kan nawsâm mai mai thei hauh lovang.

Chuvângin kan pi leh puteho khawsak dân leh thil tihdân kha keini tawngtharte hian ngun takin chhût ila, an hnen atangin nundân leh khawsak dân tur i zir ang u khai. Kan ram leh ram dânza kan thil hmuh leh hriatte hi ngun taka chhût chung-in thehtâwp chhuahin zir ve ila, kan tâna tha tûr zawnga lakluh leh hm in thiam i tum ang u. A chhia leh tha thliar hman lêk lova, hnam dangte tihdân tawngpâwng lakchhâwn zung zungte hi sim ila, kan pi leh pute ang khân kan tâna tha tûr lo thliar chung-in kan hnam hmasâwnna leh dinchhuahna tûr kawng te hi keimahni ngeiin dapchhuah i tum zawng ang u. Kei zawng, kan pi leh pu, kan hnam hmahruaitute kha ka ngaisangin ka chhuang a, hetiang khawpa chhuanawm sûlsutu kan nei hi vânnai ngawtin ka inhre thîn a ni. Min lo thabat nasatzia hi hria ila, kan thaba sût tûrin tawngtharte hian tan i la sauh sauh ang u.

2. ENGTINNGE KAN CHHAN VE DAWN ?

Khai le, kan thuchâng a sei ta nâ e, a tlâng i

han kawm dawn teh tawh ang. Kim chang lo tak chuan Zoram chu kan lo thlir zo thawkhat ta a, kawng hrang hranga kal kan lo siam tawh dân te, kan siam mək dante leh kan la siam zêl dân tûr ni-awma kan ngaihte thlengin kan lo hmu fiah ta hle bawk. Khawvêl hun inher lah tukhaw cheihdin rual ni hek lo, kan duh emaw duh lo emaw a pângngai tein chawl lovin a kal dawn a. Chuvângin midang-te rual ban pha ve tura tûn chi tînrêngi kan tân sauh sauh a tûl ta a nih hi,

Politics lama kan inthurual hleih theih loh dân te, ei leh bâr kan zawнна kawnga zahthlak khawpa kan lo tlakhnjam lak dân te, kan sakhaw biak dân thleng pawha tân lak thar a tûlzia te leh kan khawtlang nun ina kawng a lo bo thui tawh dân zawng zawng pawh kan lo hrefiah fai zo ta vek mai le. Chuti chauh pawh ni lovin kan pi leh pûte, mawlmang zâwka kan lo ngaih kumkhuatena an thil hmu leh hriat atanga tûma zirtir ngai hauh lova finna thuk tak an lo chherchhuah theih dân te chenin kan lo chhuichhuak a, tûnlai thangtharte min lo thabat nasatzia tepawh kan lo hrechhuak zo fai ta vek mai bawk. Kan thleng thui tawh khawp mai e.

Engge kan la sawi cheu ang a, tu dang nge kan la ngah khawtlai cheu dawn ni ang le? Keimahn leh keimahn intai rêng rêng hian khua kan tlai thlawn mai mat dawn em ni? Mî fate Thopazuana an tlan liam suau suau lai hian keini Mîzo Fate ni Khûpsûkin kan su khawtlai mai mai bik ang a, hnungah KAWL-EK kan thal kumkhua mai

dawn em ni ang? Anih loh leh mahni hmasialna khurah hjan Khawnglung tlangval hote ang khan thawh hai rawk khawpin kan muhil veng veng ang a, kan vèl hnamdangten, 'Mizo faten thawh in hai e,' ti meuhva mìnrawn denharh hi kan nghak dawn em ni zawk ang le?

Hnai lo mai chutjang zawng ni lul suh se. Suangtuah chhij ngawt pawhin hnuk a ulh thei dawn e. Tih emah chuan hê kan chenna khawvêl kalhmang tilumlet a, kuaiher thintute hi mi tam teh chiam an ni hlei nê. Anmahni lah midangte a; chungchuan an ni bawh hek lo. Mi pangngai ve mai bawh an ni a, mahse khawng hawi hman lêk lova kawng dik leh tha nia an hriat tawh chu ATCHILH tlut mai thin mi an ni chauh zawk a sin. Chutjang an nih avang chuan a tâwp a tâwpah an lo hlawh-tling a, chu an hlawhtlinna chu khawvêlin a chhawr ta thin a ni. Chuvangin keini Mizo Fa, Talent ropui tak kawltu leh hnam azawnga rilru piangkên fel si te hi engah teh lul nge kan han zâm mai ma bik ang ni? Eng ang fakauva ropui leh thil ti thei nge kan nih hi khawvêl pumah hian kan lanchhuah tir ngei ngei tûr a ni.

Engnge kan sawi tak ang le? Khawvêl karbûk thintute hmanraw lakdân hi i han chhui lawk teh ang, an thil tihdân atâng hian engnge zir tûr kan neih teh rêng khati tak khân NOVA khân ât hlawh khawpin tui lêt tûr kha lo hmuakin kum za zet kha lawng lo tuk tlut tlet lo ta sela chuan hê khawvêl atâng hian mihringte hi kan chinjit vek

tawh ang a, vawjinah hian nang leh kei hi kan awm kher lo pawh a ni mai thei a sin! Khati khawp khân COLUMBUS-A khân khawthlang lam aṭanga India ram thlen tum khân âthlâk takin lo bei lo sela chuan, tûnlaja khawvel sorkâr chak leh ropui ber United States of America khu a la piang lo mai thei a, khawvêl History pawh hi a danglam daih ta ve ang.

New Oileans khawpuja sal zawrhna Dâwrpu-ah khân tlangval pakhat ABRAHAM LINCOLN kha lo zuk kal hlah lo sela chhan America hote khuan sal neih sual râpthlak zia an la hrechhuak kher lo ang a, ani pawhin sal chhuahna tûr kha a âtchilh hauh lovang a. America sal Negro hote pawh khu tun thleng khuan an la zalên kher lo pawh a ni mah na. Artui awpkeu tum khawp hial-in Thomus Alva Edisona klân ât lo so ta lo sela chuan tûnlaja khawvel finna hian a thlen tûr pawh a la thleng pha ngût lo mai thei a sin! America tlangvâl, unau lehngâl, Wright Brothers an tihte khân sava thlâwk lâi thlir nilên zak zak leh lehkhachaih chahh kha lo âtchilh ta lo sela chuan tûn thleng pawh hian khawvêlin thlawhtheihna hmel hi kan la hmu kher lo pawh a ni mahna.

Kan India HNAME PA hlei hlei a la A lian asin! Mahatma Gandhi kha South Africa-ah khân lo zuk kalin mîngo ho khân Rêl pindah aṭang khân lo thehchhuak ta kher lo sela chuan sâp nunchan zir rêng rêng khân a khawtlâi ang a, a damchhûng hun kha ho takin a hmang tîngtla dêr mai pawh a

ni thei asin. A tlākna rēl pindan ah khān a FIN-
NA zawng zawng a hnitchhah a, ama chipuite leh
khawvêla mi hnuaihnungte hmangaihna ATHLO kh
pāwnah a chharchhuak ti a nih kha. Khatiang
khawp khān Mahatma Gandhi khān ât hlawh khawp
hialin mingo hote hmuhsitna zawng zawngte kha lo
phur ta lo sela, vawiin thleng pawh hian talia ram
hian ZALENNA kâwl êng hi kan ta hmu kher lo
mai thei asin!

Sawi kim sên rual pawh an ni lo. Eng dang a
lo ni lo ve. Khĩng kan han sawi tāk hote khitchuan
khawvêl mihringte hamthatna tūr leh an ram leh
hnam hnakhaw thatna tūr a nih dawn phawt chuan
midang tena MI A tia an hmuhsitna leh endawngna
zawng zawngte chu chhel tak leh dawhthei takin an
lo tuar fan fan a, an tum ram panin an lo tlān
ngat ngat mai thin a lo ni. Dân pāngngai anga hē
kan khawvêl inher chho zêl kârah hian khawvêl kar-
būkna hmanrua hi an lo chharchhuak thei zêl mai
thin a lo ni! Midangte chan a that dawn phawt
chuan anmahni tak chuan hrehawm eng anga nasa
pawh an lo tuar huam thin a lo ni. Midang zawng
zawng chuan MI A lailet dêrah pawh ngai dawn
mah sela, an tum ram an hriatchian thin êm avāng-
in an thlen hma loh chuan theihtāwp chhuahin an
tlān zêl mai thin a lo ni e.

Aw, an va ropui êm! An va zahawm hlawm
êm! Aw, MI A FING an va tling hlawm tak ên!
Khawvêl hun inher erawh chuan an hlutna leh nih-
na ropui tak maite chu a rawn târchhuak lo thei

thin si lo a rih hi. An va lăwmpuiawm êm! An ATNA zawng zawngte chu thangthar hote hjan FINNA tiin kan lo zir ta thin a nih hi! A va mak ngai êm! An damlai nia en hlawh phâk loh chawimawina leh fakna te chuan ni tin vur belhchhabin an la awm ta zêl zâwk a nih hi!

Aw, engatinge maw Mizo fate hi hetiang lam kawngah hian heti tak maia kan han vanduai bik tehrêg hi ni ngai ang aw? Eng kan ti zo ta nge maw ni dawn a VERVEKNA TENAWM tak mai leh MAHNI HMASIALNA te pawh FINNA hminglem vuaha a ûma kan ûm tâk hun hun hlawm ngai ni le aw? Kan fin luat avâng te hi a ni lek lo maw heti êm êma kan lungrual theih lohva, kan engkim nai a lo kehchhiat zawh tâk hi ni? Ram leh hnam tana kawng dik atchilh ngam mi kan tâkchham avâng te hi a ni lo maw heti khawpa kan Politics te pawh a lo buarchuar zawh tâk a, thu dik leh dik lo thliarhran harsa khawpa DAWT THULENG a lo tam tâk hi ni le? MIZO DIK TAKte tan chuan nuh keh vur vur a hun ta haub lo. Tih takzet, tih-takzeta inngahtuah a hun tawh zâwk a ni.

Anih leh Zoram hian eng ang mihring tehi nge maw kan mamawh ber ni ta ang le? A, eng dang a ni lo, MIFING kan ngah lutuk a, kan buai khawlo zo ta a nih hi. Chuvângin Zoram hian MI A kan mamawh ta a ni-MI A kan mamawh ta a ni! Politician A tak mai, kan ram leh hnam a that dawn phawt chuan mahni chan en nachâng hre map lo khawpa AT-HLAWH reih mi kan mamawh a ni,

Minister leh M.L.A A tak tak, 'Engtjinng e hlâwkna ka hmuh theih ang?' tih ngaihtuah nachâng hre map lo khawpa At Hlawh peih mi, ram leh hnam kal siamna kawng atâna DAN Tha siam ngawt âtchilh mi kan mamawh ta a ni. Officer A tak mai, mî re-thei zawkte khawngaihna nei mi leh an chanvo dik tak an chan ve theihna tûra EIRUK nachâng hre map lo khawpa A kan mamawh ta a nih hi.

Kut hnathawktu A tak mai, sawrkâr sum leh pai athlâwna dawn tum mai mai lo mi leh rinawm-na leh dikna âtchilh bur ngam mi kan mamawh ta a ni. Kohlrân Hruaitu A tak mai, khawvêl kehchhe ruala tlân ve nachâng hre map lo khawpa A leh Pathian duhzâwng a nih phawt chuan khawvêl mite ngaiha AT HLAWH ngam mi kan mamawh ta a nih hi! Aw, kan mamawh ang mîhring hi kan ramah hjan an va vâng si lawi ve maw le aw! A va thaw-pik thlâk êm! 'Aw, Lalpa, kan ram leh hnam a borral loh nân kan ram HRUAITUTE leh MIPUITE hi i finna hmang thei tûrin rawn timâwl la, kan sawi tâk hote ang MI A-TE hi kan ramah hjan rawn tipung ang che.'

Thu âthlâk pul pul leh awmze nei lo kan chhamkual ta chiam em ni le? Finna zawng zawng bul chu Lalpa Pathian, Engkîmtitheia chu a ni a, Ama Thu Thianghlim atângin i han chhût tan dawn teh ang hmiang. (Sam 111:10; Thufingte 9:10). Jakoba chuan a Leikhathawn ah chuan, 'In zingah tupawhin finna a tlâkchham chuan mi zawng zawng hnêna hau lo leh uî lova pe thintu Pathian chu dil

rawh se, chutichuan a hnénah pèk a ni ang' tiin min lo hrilh a. (Jakoba 1:5) Rom khuua mite hnénah chuan Tirkoh Pāwlan he khawvêla Pathian hre lo hote chanchin a sawinaah chuan, 'Finga inngaiin mi a-ah an lo chang a,' tiin min lo hrilh bawk a ni. Chuvāngin keini pawhin Pathian thu min rawn angin kan ram leh hnam tâna thil tha kan zawna kawngah hian FINNA dik chu kan zawnghhuakin chumi ang ngel chuan kal kan tum tûr a ni ang. (Rom 1:22).

Tirkoh Pāwla bawkin Korinth khuua mite hnēna a Lehkha thawn ah chuan, 'Tuman mahnj intihder suh se. In zingah tupawh hê khawvêlah hian finga a inngaih chuan, a lo FIN theihna tûrin MI A-ah lo chang rawh se' tiin min lo hrilh a ni. A va mak êm! Kan ram leh hnam tâna thil tha zawnghmuchhuak tak tak tûr pawh hian Pathian Thu chuan MI A-a kan chan loh chuan Pathian FINNA kan hmang thei dawn lo a ni tih min lo hrilh tlat mai a nih chu! Chuvāngin helai chā gah pawh hian kan zawnghvai mai mai a ni lova, ram leh hnamte din chhuak a, khawvêl finna tinrêng min thlentute chanchin atang leh Pathian Thu atanga kan ram leh hnam tâna kawng dik hmuchhuak tûra mahni theuh kan insiam dik theihna kawng awm chhun kan sawi a ni zawk. Tuma hnial ruai a ni lo.

Tûnah zet chuan abo abang awm lova kan zavaia kan inngaihtuah ngun a tûl ta, Kan retheihna leh harsatna zawngh zawngh pawh hi kan ram TISA leh THLARAUA tluchhe mēk tungding leh tûra

min kotu leh kailruaitu atâna hman tum ila, in-
siamthat kan tûna lai apiangah phal takin i inpe
ngam theuh ang u khai. Mahni chanpual leh hma-
zawn theuhva inpumpêkin, zo taka hlenchhuak zêlin,
hê khawvêl HNAME INTLANSIKNA-ah hian
hmalam panin i tîân ve tawh ang u khai. Beidawn-
na ni lovin BEISEINA NUNG nei thar leh ila,
TUMRUHNA te, RINAWMNA te THAWHRIM-
NA te hi kan inthumna lo ni tawh sela; kan Ze-
ram hi Pathianin a sianchhan leh ruatdân ang ngei
a RAM MAWI LEH NUAM takah i sian ang
u khai.

Mi ramte pawhin mangan leh chhan ngaih hun-
te chu an lo tawng ve fo tîin a, chutiang hunah
chuan chhanchhuak tûra mahni nun pe ngam, mi
huaisen an nei leh tîin. Spanish leh French Lawng
rual chak leh ropui tak mai-in England a hual mup
mup lai khân a ram mipuiin chhantu an han zawng
ruai ruai a. Mi hrât khawkhêng, Indona avânga
mit khing del kut dinglam bûl tawh hnu Pasal
tha huaisen NELSONA chu a rawn pênchhuak ta
a. A mitdel lamin hmêlma Lawng rual chu a han
thlir vang vang a, 'Engmah hlauhawm ka hmu lo-
ve. Huai takin bei rawh u, zam hlek suh u' ti a
a sipaite a han fuih meuh chuan, anmahni aja chak
zawk Spanish leh French lawng rual ropui chu an
hneh ta anih kha maw? Nelsona phei chuan hnehna
an chang a ni tih, a hre hman chauh chauh va, a
hnuk a chat ta a ni. A va ropui êm?

Kan pl leh pute hunah kha chuan keini Mizote

pawhin hetjang mi huaisen leh khawthlang chhantute hi chu kan lo nei ve thin asin. Chhak leh Thlang indo lai khan vawikhat khawchhak lamjin Muthi khua an zuk rin a. Mahse an che fuh ta lova, an lai Chinghleia ho chuan Muthi tui khur kawnah khawthlang ho chuan an dang ta tat mai a. An mangang chuan tih ngaihna hre ta hek lo, 'Kan hai e, thi thi ang lo kan awm e' an ti ta chul mai a. Mahse khawthlang ho chuan an chhuah duh ta reng reng lo mai a. An han chet sawn dawn hlek lahjin silai kau sain an tin thup si a, chhantu an ngai tak meuh mai a ni.

Chutah zet chuan mahnj nun thlahlei hlei thei lo khawpa mi inpe zo TLURHHUAISENA a rawn pen chhuak a, 'E-E-E, zam hlek suh u. Khawthlang hote chuan min kap fuh hauh nang. A tlangdung mar lai ah hian ka han tlat vak ang a, an silai ka han palper vek ang a, ka hnungah in lo chhuak dawn nja' tjin a han thlamuan ta a. A han tlan ta ngel a, an han kap ta ngei reng bawk a. Mahse an kap fuh thei ta lova, chutah chiah chuan an lalpa ho chuan an chhuak ta a ni. Aw, mi huaisen mahni lngaihtuah chang lo khawpa midangte tana inpe ngamte hi an va hluin an va lo ropui tak em! Tula tak mai hian kan ram leh hnam hian kan va mamawh zual ta em!

Zawlnel Ezekiel hnena Lalpa Pathian thu lo thlang chuan Israel ram leh a mipulte chungchah, 'Ram chu ka tihchhiat loh nan an zing ata dai theu tur leh ram chhana ka hmaa ding tur mi ka

zawng a, ka hmu si lova' tiin a sawi a. A lung-chhiatthlâk lai ber chu, 'Ka hmu si lova' tih lai hi a ni. Pathianin a mi Israelte chhanhimna kawng siam tûrin mi a hmu zo tlat lo! Chuvângin Pathian thinurna Berhbû chu an tawngbaw ta ngel a, hreh-awmna nasa tak an chungah a lo thleng ta a ni. (Ezekiela 22:30)

Tûnlai kan ramah hian Pathian sinna hmang thei tûra mi â-a chang tûr leh tisa leh thlarau lama tluchhe mêk kan ram damna kawng buatsaih tûr mihring kan zingah hian Pathianin a hmu zo bik ang emaw chu le? A hmu zo lo a nih chuan a va lung-chhiatthlâk dawn em! Pathian thinurna Berhbû chu Israel fate ang bawkin kan tawngbaw lo thei lovang a, Eng beisei thin mah ila Thim-ah baw kan lût leh thin dawn a ni. (Isaia 59: 9)

Israel hoten an Pathian Jehova an vahbosan a, suaIna leh hnehchhiahaa an ram a lo khah lai khân an hnêna thu sawi tûrin Pathianin mi a zawng a, 'Tunge ka tirh ang a, tunge ka tân kal ang?' tiin mangang takin a au a nih kha maw? Chutjang bawkin kan ram leh hnam hian, kawng tinrênga rual awt ngawih ngawih chungin, 'Min chhan rawh u, chhan tlâk ka la awm e. Tunge min chhan dawn? tiin mangang takin nang leh kei hi min au a nih hi. Engtinge kan chhan dawn le? Zâwlnei Isaia chuan, 'Lalpa, kei beta hi ka awm e, min tir ta che' tiin Pathian kohna a chhâng asin. Zâwlnei Isaia ang khân, 'Zoram, zâm reng reng suh, nangmah chhan

túrln ka lo kal e, tiin kan chhâng ve dâwn láwm
ni? Nang leh kel lo hî chu tumah chhantu târ dang
a nei si lo.

‘Pârin vul zêl âng che Zoram nuam,
Hmangaih pâr leh tlâwmngaih rimtul inbel la,
I sakhming thang rawh se, Khuavêlan’.

